

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

**AHLAT (BİTLİS) İLÇESİ MEYVE VE SEBZE YETİŞTİRİCİLİK
POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül ÖZDEMİR
Danışman: Doç. Dr. Özlem ÜZAL

VAN -2025

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

**AHLAT (BİTLİS) İLÇESİ MEYVE VE SEBZE YETİŞTİRİCİLİK
POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül ÖZDEMİR

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri

Doç. Dr. M. Zeki KARİPÇİN (Başkan)

Doç. Dr. Özlem ÜZAL (Danışman)

Doç. Dr. Cüneyt UYAK (Üye)

KABUL VE ONAY SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Özlem ÜZAL danışmanlığında, Ayşegül ÖZDEMİR tarafından sunulan “Ahlat (Bitlis) İlçesi Meyve ve Sebze Yetiştiricilik Potansiyelinin Belirlenmesi” başlıklı bu çalışma Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri gereğince 26/03/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. M. Zeki KARİPÇİN

İmza:

Üye: Doç. Dr. Özlem ÜZAL

İmza:

Üye: Doç. Dr. Cüneyt UYAK

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .../.../..... tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

İmza

.....
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

İmza

Ayşegül ÖZDEMİR

ÖZET

AHLAT (BİTLİS) İLÇESİ MEYVE VE SEBZE YETİŞTİRİCİLİK POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ

ÖZDEMİR, Ayşegül
Yüksek Lisans Tezi, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Özlem ÜZAL
Nisan 2025, 79 sayfa

Bitlis iline bağlı Ahlat ilçesinde Doğu Anadolu bölgesinin karasal iklim şartları etkilidir. Ancak karasal etkiler, Van gölü'nün varlığı nedeniyle çevreye göre daha azdır. Ahlat ilçesinde, volkanik materyalle örtülmüş olan arazi akarsu vadileriyle parçalanmış ve bazı kesimlerde eğimli bir topografya meydana gelmiştir. Araştırmamıza konu olan Ahlat ilçesi, tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi için elverişli bir topografyaya sahiptir. Ahlat ilçesinin ekonomisi, ekip-biçmeye dayalı tarım ve hayvancılık faaliyetlerine dayanmaktadır.

Araştırma, Bitlis İli Ahlat İlçesi kırsalında gerçekleştirilmiştir. Meyve ve sebze üreticilerinin mevcut durumlarını analiz etmek, sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmak tez çalışmasının ana amacını oluşturmaktadır. Çalışma alanına ait üreticilerin; yaş ortalaması, meslekleri, eğitim durumları, verimleri ile ürünlerini değerlendirme ve muhafaza şekilleri, üretim alanlarının büyüklüğü ve örgütlenme durumları gibi sosyodemografik özellikler belirlenmiştir. Anket, çiftçi kayıt sistemine kayıtlı ve oransal örnek hacmi formülüyle belirlenen 38 meyve üreticisi ile 183 sebze üreticisi olmak üzere toplam 221 katılımcıyla yüz yüze anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan ankette üreticilere 67 adet soru sorulmuştur. Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket program kullanılarak değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ahlat, Anket, Çözüm önerileri, Meyve, Sebze, Sorunlar

ABSTRACT

DETERMINATION OF FRUIT AND VEGETABLE CULTIVATION POTENTIAL IN AHLAT (BITLIS) DISTRICT

ÖZDEMİR, Ayşegül

M.Sc. Thesis, Department of Horticulture

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Özlem ÜZAL

April 2025, 79 pages

The continental climate conditions of the Eastern Anatolian region are effective in Ahlat district of Bitlis province. However, the continental effects are less than the surroundings due to the presence of Lake Van. In Ahlat district, the land covered with volcanic material is fragmented by river valleys and a sloping topography has formed in some parts. Ahlat district, which is the subject of our research, has a suitable topography for the cultivation of agricultural products. The economy of Ahlat district is based on agricultural and animal husbandry activities based on planting and harvesting.

The research was carried out in the rural area of Ahlat district of Bitlis province. The main purpose of the thesis is to analyze the current situation of fruit and vegetable producers, to determine their problems and to offer solution suggestions for these problems. The sociodemographic characteristics of the producers in the study area such as their average age, profession, education status, yields and the way they evaluate and preserve their products, the size of their production areas and their organizational status were determined. The survey was conducted using the face-to-face survey method with a total of 221 participants, 38 of whom were registered in the farmer registration system and 183 were vegetable producers, determined by the proportional sample size formula. In the survey, 67 questions were asked to the producers. The data obtained was evaluated using SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) package program.

Keywords: Ahlat, Fruit, Problems, Solution proposals, Survey, Vegetable

TEŞEKKÜR

Ahlat yöresi, sahip olduğu doğal çevre özellikleri itibariyle tarımsal alanlar için büyük bir potansiyel teşkil etmesine rağmen, bu potansiyelin yeterince değerlendirilmediği ve dolayısıyla tarımsal arazi kullanımında bazı problemlerin yaşandığı görülmektedir. Bu nedenle tarımsal araziler, yeni planlamalar yapılarak değerlendirilmelidir.

Tarımsal ürünlerin maliyet ve gelirlerinin belirlenmesi üreticiler ve ekonomi politikasını yürütenler açısından büyük önem taşımaktadır. Üreticiler uzun ve orta vadede üretim planlarını yapabilmeleri için maliyet bilgilerine ihtiyaç duymaktadırlar. Ayrıca tarım sektöründen geçimini sağlayan insanların yaşam düzeylerinin yakından izlenmesi, ülkelerin vazgeçilmez ekonomik ve sosyal politika hedefidir.

Bu çalışmanın amacı; Ahlat ilçesinin meyve ve sebze üreticilerinin mevcut durumlarını analiz etmek, sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmaktır.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bu çalışmada tecrübe ve bilgileri ile beni yönlendiren danışman hocam Doç. Dr. Özlem ÜZAL'a, katkılarından dolayı Doç. Dr. Cüneyt UYAK ve Dr. Öğr. Üyesi Adnan DOĞAN'a, tez savunmasında yer alan jüri üyesi Doç. Dr. Zeki KARİPÇİN'e teşekkür ve saygılarımı sunarım. Ayrıca anket çalışmasında desteklerini esirgemeyen Ahlat İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nde çalışan mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

2025

Ayşegül ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ	7
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	17
3.1 Çalışma Alanının Genel Durumu	17
3.2 Yöntem	19
3.3 İstatistik Analiz	29
4. BULGULAR.....	31
4.1 Demografik Değişkenlere Ait Sonuçlar	31
4.2 Üretim Yeri Mülkiyeti, Destek ve Teşviklere Dair Veriler.....	34
4.3 Üretim Yerindeki Kiralama Fiyatları	34
4.4 Üretim Yapılan Alan Büyüklüğü	35
4.5 Kurulum Aşamasında Alınan Destek Verileri.....	36
4.6 Gerçekleştirilen Üretim Türü	37
4.7 Toprak Tahlili ve Hastalıklarla Mücadele verileri	39
4.8 Gübreleme İşlemine Dair Veriler	42
4.9 Toprak İşleme Verileri	45
4.10 Sulama Kaynakları, Yöntemleri ve Teknik Destek Verileri	46
4.11 Alet/Ekipman ve Yabancı İşgücü Verileri	48
4.12 Pazarlama İmkkanı ve Tarım Sigortası Verileri.....	50
4.13 Pazarlama Şekli ve Muhafaza Yöntemleri	51
4.14 Satış ve Kâr Miktarı	52
4.15 Kooperatif Üyeliği ve Organik Tarıma Dair Veriler.....	54
4.16 Tohum, Fide ve Fidanda Sertifika Durumu ve Temin Yerleri	55
4.17 Anaç Kullanımı ve Aşılı Fidan Verileri	57
4.18 Tarımsal Faaliyetlere Dair Sonuçlar.....	58
4.19 Budama Hakkında Veriler.....	59
4.20 Bahçe Yetiştiriciliğinde Karşılaşılan Engeller	60

4.21 Çalışmada Üreticilerin Öneri ve Tavsiyeleri.....	62
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	63
KAYNAKLAR.....	75
ÖZ GEÇMİŞ.....	79

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 1.1 Ülkemizde sebze ve meyvelerin üretim, ithalat, yurt içi ve kişi başı tüketim miktarları (2023-2024)	2
Çizelge 1.2 Ülkemizde ihracata konu yaş sebze ve meyvelerin üretim ve değişim miktarları (2024-2025).....	3
Çizelge 3.1 Ahlat ilçesi ürün ekiliş alanları.....	18
Çizelge 3.2 Demografik yapı, meslek ve sosyal güvenceye dair sorular	20
Çizelge 3.3 Ürün ve üretim yerine dair sorular	21
Çizelge 3.4 Teşvik ve teknik bilgilere dair sorular.....	22
Çizelge 3.5 Analiz ve zirai mücadeleye dair sorular	23
Çizelge 3.6 Sulama ve gübrelemeye dair sorular	24
Çizelge 3.7 Toprak işleme ve budama soruları	25
Çizelge 3.8 Fidan seçim, dikim, bakım ve alet/ekipmana dair sorular.....	26
Çizelge 3.9 Yabancı iş gücü, pazarlama ve satış hakkında sorular	27
Çizelge 3.10 Tarım sigortası, organik tarım ve çiftçi örgütlerine dair sorular	28
Çizelge 3.11 Sorun ve çözüm önerilerine dair sorular	29
Çizelge 4.1 Demografik özellikler	31
Çizelge 4.2 Meslek ve sosyal güvence verileri.....	33
Çizelge 4.3 Arazi mülkiyeti ve desteklere dair veriler	34
Çizelge 4.4 Kiralama fiyatlarına dair veriler	35
Çizelge 4.5 Üretim alan büyüklükleri.....	36
Çizelge 4.6 Kurulum aşamasında alınan destek verileri.....	37
Çizelge 4.7 Üretim türü ve çeşitlilik verileri	38
Çizelge 4.8 Analiz ve hastalık verileri.....	40
Çizelge 4.9 Zirai mücadelede destek verileri	42
Çizelge 4.10 Gübre türleri verileri.....	43
Çizelge 4.11 Hayvansal gübre tekerrürü ve gübre destek verileri.....	44
Çizelge 4.12 Toprak işleme verileri	45
Çizelge 4.13 Sulama yöntemleri ve destek verileri	46
Çizelge 4.14 Ekip, ekipman ve yabancı iş gücü verileri	49
Çizelge 4.15 Pazarlama ve tarım sigortası verileri	50

Çizelge 4.16 Pazarlama ve muhafaza imkânı	52
Çizelge 4.17 Satış ve kâr verileri.....	52
Çizelge 4.18 Satılmayan ürünün değerlendirilmesi.....	53
Çizelge 4.19 Organik tarım ve kooperatif verileri.....	54
Çizelge 4.20 Sertifikalı tohum, fide ve fidan kullanım verileri.....	55
Çizelge 4.21 Tohum, fidan ve fide temin yeri.....	57
Çizelge 4.22 Aşı ve anaç kullanma verileri.....	58
Çizelge 4.23 Yapılan tarımsal faaliyetler	58
Çizelge 4.24 Budamaya dair veriler	59
Çizelge 4.25 Yetiştiricilikte engeller	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 3.1 Ahlat ilçesinin coğrafi konumu	17
Şekil 3.2 Anket çalışmaları görseli-1	30
Şekil 3.3 Anket çalışmaları görseli-2	30
Şekil 3.4 Anket çalışmaları görseli-3	30
Şekil 4.1 Yaş grupları ve oranları	32
Şekil 4.2 Meslek grupları dağılımı	32
Şekil 4.3 Sosyal güvence oransal dağılımı	33
Şekil 4.4 Kiralama fiyat analiz grafiği.....	35
Şekil 4.5 Üretim alan büyüklükleri.....	36
Şekil 4.6 Kurulumda alınan desteğe ilişkin grafik	37
Şekil 4.7 Üretim türü grafiği	38
Şekil 4.8 Üretimin çeşitliliğine dair grafik	39
Şekil 4.9 Analiz zaman aralıkları grafiği.....	40
Şekil 4.10 Hastalık belirlemede teknik destek grafiği	41
Şekil 4.11 Zirai mücadelede teknik destek grafiği	42
Şekil 4.12 Gübre türleri	44
Şekil 4.13 Sulama kaynakları grafiği	47
Şekil 4.14 Sulama yöntemleri grafiği.....	47
Şekil 4.15 Sulamada teknik destek grafiği	48
Şekil 4.16 Ekipman desteğinden faydalanmama sebepleri	49
Şekil 4.17 Pazarlama ve tarım sigortası grafiği.....	51
Şekil 4.18 Satılmayan ürünlerin değerlendirilmesi	53
Şekil 4.19 Kooperatif ve organik tarım dağılım grafiği	54
Şekil 4.20 Organik tarım neden yapılmıyor?.....	55
Şekil 4.21 Sertifikalı tohum, fide fidan kullanım grafiği	56
Şekil 4.22 Fide, fidan ve tohum temin yerleri	57
Şekil 4.23 Tarımsal faaliyetler dağılım grafiği.....	59
Şekil 4.24 Budamaya ilişkin teknik destek verileri	60
Şekil 4.25 Yetiştiricilikte karşılaşılan engeller.....	61

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamalarıyla aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

da

Dekar

ha

Hektar

m²

Metrekare

mm

Milimetre

mn

Mangan

N

Azot

P

Fosfor

°C

Santigrat derece

kg

Kilogram

Kısaltmalar

Açıklama

ÇKS

Çiftçi Kayıt Sistemi

DSİ

Devlet Su İşleri

ISO

Uluslararası Standartlar Organizasyonu

İTU

İyi Tarım Uygulamaları

KM

Kendi Malı

KR

Kira

SSK

Sosyal Sigortalar Kurumu

TBS

Tarım Bilgi Sistemi

SPSS

Statistical Package for the Social Sciences

1. GİRİŞ

Tarımsal üretim sektörü, çeşitli besin maddelerini üreten, besin maddelerini çeşitlendiren ve her geçen gün artan dünya nüfusunun gıda ihtiyacını karşılayan dolayısı ile toplumların sağlığı ve kalkınması üzerinde önemli etkiye sahip bir sektördür. İnsanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi, diğer sektörlerle hammadde ve sermaye sağlaması, milli gelire ve istihdama katkısı, ihracata doğrudan ve dolaylı olarak etkisi ve biyolojik çeşitlilik ile ekolojik dengeye olan katkısı nedeniyle tüm dünyada vazgeçilmez bir sektör niteliğindedir (Tunçer ve Günay, 2017).

Tarım sektörünün önemli kollarından biri de yaş meyve ve sebze üretimidir. İnsanoğlunun sağlığını doğrudan ilgilendiren bu sektör, birim alandan maksimum üretimi hedeflemektedir. Endüstri sektörünün gelişmesi ile birlikte sebze ve meyve sektörü de bu gelişime adapte olarak tarımın tüm alanlarında değer kazanmıştır. Tohumculuk, fide üretimi, ilaç ve gübre ile doğrudan ilişkili olan sebze ve meyve yetiştiriciliği gün geçtikçe rağbet görmekte ve avantajlı bir meslek grubu haline gelmektedir (Kızılarıslan ve Yalçın, 2012).

Dünyada 10 binden fazla bitki türü sebze olarak tüketildiği halde ticareti yapılan tür sayısı 50 adet olarak belirtilmektedir (Decoteau, 2020). Ülkemizde ise TUIK tarafından kayıt altına alınan ticarete konu tür sayısı 54 olarak belirlenmiştir (Anonim, 2022). Alas ve Akalp (2023) ise bu durumu ülkemizin ekolojik konumuna bağlı olarak 9 farklı sebze üretim bölgesine sahip olmasına bağlamıştır. FAO (2021), dünya genelinde 124.5 milyon ha üretim alanından 2 milyar ton yaş meyve sebze üretimi gerçekleştirildiğini açıklamıştır.

Ülkemizde üretimi yapılan meyve ve sebzeler ulaşım ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak ihracat ürünleri arasında önemli bir yere sahiptir. Ülkemiz yüksek üretim potansiyele sahip olup, tarımsal sektörde özellikle ihracat ürünlerini yetiştiren üreticilerimiz ISO 9001, ISO 22000, HACCP, GAP ve THE GLOBALGAP v.b kalite araçları ile çevre bilinci ve gıda güvenliği noktasında ürettikleri ürünleri piyasaya sunmaktadır. İhracatın önemli kalite unsurları, Ülkemiz ihracatçıları tarafından benimsenmektedir. Rusya federasyonu, Almanya, Ukrayna körfez ülkeleri önemli ihracat pazarlarımızdandır (Güzel, 2012). Ülkemizde sebze ve meyvelerin üretim, ithalat, yurtiçi ve kişi başı tüketim miktarları Çizelge 1.1’de verilmiştir.

Çizelge 1.1 Ülkemizde sebze ve meyvelerin üretim, ithalat, yurt içi ve kişi başı tüketim miktarları (2023-2024)

	2023 Üretim (ton)	% Payı	2024 Üretim (ton)	% Payı	Değişim
Sebze ürünleri üretim miktarları					
Yumur ve kök sebzeler	4 079 196	12.8	4 197 401	12.5	2.9
Meyvesi için yetiştirilen sebzeler	25 189 433	79.2	26 866 588	80.0	6.7
Baklagil sebzeleri	768 028	2.4	757 636	2.3	-1.4
Başka yerde sınıflandırılmamış diğer sebzeler	2 519 299	7.9	2 508 413	7.5	-0.4
Yaprağı yenen sebzeler	2 080 254	6.5	2 040 010	6.1	-1.9
Meyve üretim miktarları					
Üzüm	3 400 000	12.4	3 468 000	12.4	2.0
Diğer meyveler ve sert kabuklular	22 309 904	81.4	22 721 066	81.2	1.8
Muz, incir, avokado, kivi	1 414 533	5.2	1 406 749	5.0	-0.6
Turunçgiller	7 877 982	28.7	5 481 576	19.6	-30.4
Diğer meyveler	10 070 233	36.7	10 282 441	36.7	2.1
Taş çekirdekli meyveler	3 165 494	11.5	3 438 544	12.3	8.6
Diğer taze meyveler	1 554 941	5.7	1 569 581	5.6	0.9

* TÜİK, Bitkisel Üretim 2. Tahmini, 2024

Ülkemizde 718 bin hektar alanda sebze üretimi yapılmış olup, toplam 31 589 309 üretim miktarı ton olarak belirlenmiştir. Ülkemizde bölgelerin özelliklerine göre iki şekilde üretim gerçekleştirilmektedir, açıkta tarla ya da örtü altı şeklinde. Açıkta üretim yapılan ürünler genellikle sanayi ürünü ya da sofralık, örtü altı üretimler ise ihracat ürünü olarak piyasaya sürülmektedir (Anonim, 2022).

Sebzecilik sektörü birim alandan parasal miktarda ve buna bağlı olarak gelir getirmesi nedeniyle diğer tarımsal kollardan daha çok gelişme imkânı bulmaktadır. Teknolojiye ayak uydurması nedeniyle de endüstri sebzeciliğinin gelişimine katkısı daha çok olmuştur (Abak, 2004). Ülkemizin sahip olduğu örtü altı yetiştiriciliğine dair potansiyeli, dünya genelinde ilk 4 ülke arasında yer almamıza olanak sağlamaktadır (Akalp ve Pirinç, 2022). Basit veya yüksek tüneller şeklinde karşımıza çıkan örtü altı yetiştiricilik sistemi birim alandan yüksek verime olanak sağlamaktadır.

Ülkemiz ihracatına konu olan ürünlerden kâr getirisi olarak ön plana çıkan ve millî ekonomiye katkı sağlayan başlıca yaş sebze ve meyve ürünleri Çizelge 1.2' de verilmiştir. Bu ürünlere yönelik yapılması gereken iyileştirme ve uygulamalar ile ülkemize faydasının artış göstereceği düşünülmektedir.

Çizelge 1.2 Ülkemizde ihracata konu yaş sebze ve meyvelerin üretim ve değişim miktarları (2024-2025)

Sıra	Ürün	2024 Şubat	2025 Şubat	Değişim Oranı %		2025 Payı %	
		Miktar (Kg)	Miktar (Kg)	Miktar	Değer	% Payı	Değer
1	Mandalina	151.110.888	112.091.215	-26	2	30	27
2	Domates	41.983.735	43.553.114	4	3	12	14
3	Limon	63.861.273	54.331.922	-15	32	14	13
4	Biber	18.735.168	18.919.289	1	17	5	11
5	Nar	22.363.514	21.645.346	-3	19	6	9
6	Elma	34.437.895	20.199.158	-41	-26	5	5
7	Portakal	39.566.089	16.271.094	-59	-41	4	4
8	Greyfurt	18.273.513	14.592.434	-20	-6	4	3
9	Hıyar Kornişon	8.187.923	8.701.376	6	35	2	3
10	Kabak	14.973.666	11.243.902	-25	-17	3	3
11	Patates	400.698	33.399.430	8.235	1.823	9	2
12	Armut	5.999.597	6.550.878	9	4	2	1
13	Hurma	1.125.153	1.028.739	-9	-5	0	1
14	Ayva	1.746.279	2.585.729	48	42	1	1
15	Diğer Taze Meyveler	1.225.603	1.444.235	18	26	0	1
16	Patlıcan	1.253.997	1.022.994	-18	-14	0	0
17	Çilek	657.960	479.917	-27	2	0	0
18	Karnabahar	1.411.884	1.506.206	7	21	0	0
19	Havuç Turp	4.730.424	2.745.975	-42	-23	1	0

* Akdeniz ihracatçı birlikleri, 2025

Küreselleşmenin devam ettiği hatta hız kazandığı son yıllarda, rekabet gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Bir ülkenin rekabet gücünün artması için, mal ve hizmet ticareti alanında başarı göstermesi gerekmektedir.

Ülkemiz açısından düşünüldüğünde herkes tarafından 1980’lerde kabul gören ‘Türkiye’nin Lokomotifi’ sözcüğü tarım sektörü için kullanılmış olsa da çeşitli sebep ve sorunlar nedeniyle dışa bağımlılık, piyasalarda serbestleşme esaslı hareketler, sanayi ve hizmet kollarında denge politikasının göz ardı edilerek gelişmesi ve buna benzer sorunlar nedeniyle tarım sektöründe özellikle ihracat ve gayrisafi hasıla alanında bir gerileme çağı başlamıştır. Farklı sektörlerin bu denli gelişmesi ve ekonomiye katkısının artması ile ortaya çıkan bu gerileme tarım sektörünün ekonomiye katkısının azaldığı anlamına gelmemelidir. Günümüz Türkiye’sinin tarım sektöründeki başlıca sorunları aşağıdaki şekilde açıklanabilir (Yalçinkaya vd., 2006).

Ülkemizde üretim yapan her 3 üreticiden hemen hemen 2 si hayvancılık ve tarımsal faaliyeti birlikte yaptığından dolayı belirli bir alanda uzmanlık kazanamamaktadır. Halihazırda uygulanmakta olan miras hukuku ile tarımsal bütünlük arz eden araziler yeteri geliri bütünlüğünü kaybederek aile ekonomisine yeter işlevini kaybetmektedir. Bu sebeptir ki gelirin düşmesi ile maliyetler karşılanamamakta ve tarım sektöründe görev alan aile sayısı azalmaktadır.

Kooperatifleşme oranı düşük olan tarım sektöründe tohum, ilaç, gübre, mazot ve benzeri girdilerin fiyat artışı karşısında üreticilerimizin kâr oranında yaşanan düşüş tarıma ilginin azalmasına yol açmaktadır. Tarım sektöründe geçmişte başarılı olan fakat günümüzde pasif durumda bulunan bazı kurumların (zirai mücadele, toprak-su) kapatılması sonucu hizmet alımı sektörü sekteye uğramış ve verimlilik azalmıştır.

Uluslararası alanda tarım politikalarına dolaylı müdahalede bulunan ekonomik kuruluşların çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri tarım sektöründe olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Geçmişte girdi desteği adı altında üreticilerimiz devlet tarafından desteklenmekteydi, zaman içerisinde girdi desteği yerini doğrudan gelir desteğine bırakmıştır. Doğrudan gelir desteğinde toprağı olan her üretici faydalanabilmektedir. Üretim için ayrılan bütçeden herkesin faydalanması sonucunda gerçek üretim yapan çiftçilerin payı azalmıştır. Gelişen teknolojiye karşın çiftçilerimizin eğitim seviyesinin bu gelişimin gerisinde kalması sonucunda bilgi ve sermaye birikimi alanlarında yetersizlik oluşmuştur.

Güncel gelişmelerin hayata geçirilememesi bunun bir sonucudur. Günümüz makineleşmesinin gelişimi büyük alanlara yönelik uygulanması ile küçük ölçekli yapılan tarımsal faaliyetler ile her çiftçiye hitap etmemesi bazı sorunlara neden

olmuştur. Maddi olarak işletmenin gerekliliğini aşan modern teknolojik gelişmeler, finansal yetersizliklere sebep olmaktadır.

Tarımsal örgütlenmenin yeterince gelişim gösteremediği Ülkemizde üretilen ve raf ömrü kısa olan ürünler pazarlama sıkıntısı yaşadığında üretici tarafından hakedişinin altında bir fiyat ile satışa sunulmaktadır. Aracılar tarafından satın alınan ürünün doğrudan tüketiciye sunulmaması, ürünün üretim yerindeki fiyatı ile son tüketicinin ödediği fiyat arasında katlanarak gitmektedir. Üretim yılında bir ürünün kâr getirisi yüksek olduğunda devam eden bir sonraki üretim sezonunda o ürün ekilişi tercih edilmektedir, üretim planlaması problemi oluşmaktadır.

Ülkemizde üretilen meyve ve sebzeler için yasal düzenlemelerde mevcuttur. 5957 Sayı ve 11/03/2010 tarihli “Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanunda” kanun ile Ülkemizde sebze ve meyvecilik alanında Hal Kayıt Sistemi kurulmuştur. Ticaret bakanlığımıza bağlı olup internet üzerinden işlem gören bir kayıt sistemidir. Sistemin en büyük sorunu ise üretilen ürünün sisteme kaydı gerçekleşmeden üreticiye arz edilmesidir. Üreticilerimizin sistem hakkında bilgi eksikliği kayıt dışılığın baş aktörü olarak görülmektedir.

Toptancı halleri, sebze ve meyvenin fiyatının belirlendiği, arz ve talebin toptan olarak dengelendiği alım ve satımın gerçekleştiği pazarlardır (Yılmaz ve Yılmaz, 2002). 552 Sayılı kanun hükmünde kararnamede üretimi gerçekleştiren ürünlerin öncelikle hallerde toplanması, serbest rekabet ortamlarında en uygun fiyatın belirlenmesi ve denetiminin yerel yönetimlerce sağlanması kararlaştırılmıştır. 28346 Sayılı ve 07/07/2012 tarihli resmî gazetede “Sebze ve Meyve Ticareti ve Toptancı Halleri Hakkında Yönetmelik” yayımlanmıştır. İlgili yönetmeliğin amacı, kaliteli ve standartlara uygun gıdanın üreticiye arz edilmesi, gıda güvenilirliğini sağlamak, uygun rekabet şartlarının oluşturmak tüm üretim ve tüketimin elektronik olarak kontrolü ve kayıt altına alınmasıdır. Üretici ve tüketicilerinin haklarını korumak üzere yapılan bu düzenlemeler ile tüketici ve üretici arasında iletişim kurulması planlanmıştır.

Doğu Anadolu Bölgesi engebeli arazilerden ve yüksekliği fazla olan yer şekillerinden oluştuğu için tarımsal faaliyetler bu bölgede daha az yapılmaktadır. Coğrafi şekillerinin ve iklimin etkisiyle tarıma elverişli olan alanlar bölge yüz ölçümünün yaklaşık olarak %10'luk kısmı içerisinde yer almaktadır (Anonim, 2024).

Araştırmamıza konu olan Ahlat ilçesi, tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi için elverişli bir topografyaya sahiptir. Ahlat ilçesinin ekonomisi, ekip-biçmeye dayalı tarım ve hayvancılık faaliyetlerine dayanmaktadır. Yörede yetiştirilen fasulye, patates elma, ceviz, kayısı, domates, buğday, yonca ve arpa en fazla üretimi yapılan ürünlerdir. İlçede üretimi gerçekleştirilen yaş sebze ve meyve alanlarında gerçek potansiyelin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Ahlat ilçesindeki tarımsal arazi kullanımında karşılaşılan başlıca sorunlar plansız üretim, sulama ve pazarlamadır. Gerek üretim aşamasında gerekse üretim sonrası pazarlama ve muhafaza koşullarında iyileştirme yapılması, başlıca sorunların ortaya çıkarılması, üreticilerimizin üretime teşvik edilmesi noktasında bu çalışmaya gereksinim duyulmuştur (Elmastaş, 2008).

Ahlat yöresi, sahip olduğu doğal çevre özellikleri itibariyle tarımsal alanlar için büyük bir potansiyel teşkil etmesine rağmen, bu potansiyelin yeterince değerlendirilmediği ve dolayısıyla tarımsal arazi kullanımında bazı problemlerin yaşandığı görülmektedir. Bu nedenle tarımsal araziler, yeni planlamalar yapılarak değerlendirilmelidir. Üreticiler çeşit seçimi, yetiştiricilik, hasat, sınıflandırma, muhafaza, işleme ve pazarlama konularında önemli sorunlarla karşı karşıyadırlar (Elmastaş, 2009).

Çalışma sonunda elde edilen sonuçlar; yöre de meyve ve sebzeçilik konusunda yapılacak olan desteklemelere, projelere ve eylem planlarına yol gösterici olacaktır. Bu şekilde ülkemiz kaynaklarının doğru şekilde yönlendirilmesine de katkı sağlanacaktır. Doğru şekilde yapılan desteklemeler ve yönlendirmeler sonucunda yörede meyve ve sebzeçiliğin ilerleme sağlanabileceği, üreticilerin gelirlerinin artması ve yörenin ekonomisine de katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Çalışma bu konuda bilimsel anlamda yapılacak olan ilk çalışma olması bakımından özgün değere sahiptir. Ayrıca tarımsal destek veren kurum ve kuruluşlara yön gösterici olacaktır.

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

Tarım ürünlerinin tohumdan itibaren yetiştirildikleri yerlerden tüketiciye ulaştırılmasına kadar geçen aşamalarda, üreticilerimiz çeşitli sorunlar ile karşılaşmaktadır. Yetiştirilen ürünler tüketiciye ulaştırılmadığı sürece üretim tam olarak gerçek amacına ulaşamaz. FAO (2016), verilerinden yola çıkarak ülkemizin meyvecilik ve sebzeçilik alanlarının her ikisinde de dünyada dördüncü sırada yer almıştır. Üretimin tüketimi karşılama oranları incelendiğinde ise kişi başına düşen meyve tüketimi yıllık 157 kg ile dünyada beşinci, sebze tüketimi ise yıllık 338 kg ile birinci sırada yer almıştır (Cinemre, 2002). Tüm bu istatistiki verilere rağmen meyve ve sebzeçiliğin ihracattaki payı %2 civarında olmuştur (Anonim, 2001).

Güven vd.. (2003) tarafından İzmir ve çevresinde gerçekleştirilen bir anket çalışmasında tarım işletmelerinin ekonomik yapıları incelenmiştir. Her köyden 8 işletme olmak üzere 2704 işletme ile gerçekleştirilen anket çalışmasında, tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunun küçük ekonomik grupta yer aldığı, gelir seviyelerinin bu nedenle düşük olduğu ve gelir dağılımında dengesizliklerin bulunduğu belirtilmiştir. Hayvancılık işletmeleri ile tarla ürünleri işletmeleri arasında belirgin şekilde fark edilen ekonomik farklılıkların bulunduğu gözlemlenmiştir. Meyve – sebze işletmeleri ile karma üretim yapılan işletmeler arasında ise bu farklılığın önemli düzeyde olmadığı görülmüştür. Ekonomik büyüklüğe sahip işletmelerin kâr oranının da yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Akkılıç (2003) tarafından Elâzığ ilinde meyve ve sebze halinde aktif rolü olan komisyoncu sayısının 81 olduğu, ilde üretimi yapılmayan ürünlerin yanı sıra yetiştiriciliği yapılan ürünlerin il dışından getirilmesine dair sorunlar incelenmiştir. Yüz yüze görüşme ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. İl dışından getirilen ürünlerin tercih edilmesinin başlıca sebepleri ürünün ambalajı, ürünün homojen büyüklüklerde olması ve muhafaza sürelerinin uzun olması olduğu belirlenmiştir. İstenilen zaman diliminde ürünlerin kolayca bulunuyor olması, belirli ve tercih edilen bir markaya ait olması, istenilen miktarda ürüne sahip olunması ve üretim maliyetine göre yüksek kâr bırakıyor olması ise tercih sebepleri arasında yer almaktadır. İstenilen zaman ve miktarda ürünün temin edilmemesi durumunda komisyoncunun sürekli müşterilerini

kaybedeceği kaygısı ise il dışından getirilen ürüne yönlendirilmedeki nedenlerden biri olarak gözlemlenmiştir.

Çarşamba ovasında 2003 yılında 16 köyde 3 lü gruplar halinde yapılan bir anket çalışmasında işletmelerin toplam meyve ve sebze üretimi yaptıkları alanların ortalaması 29 dekar olarak belirlenmiş olup, sebzeçilik alanında çeşitlilik bakımından %23 ile fasulye yetiştiriciliği yapıldığı, meyvecilikte ise %32 ile şeftali üretiminin yapıldığı gözlemlenmiştir. Üretim maliyetlerinin üretici tarafından bilinmesine rağmen fiyat belirlemedeki rolünün %6-7 olduğu bildirilmiştir. (Cinemre ve Yulafçı, 2007)

Akpınar vd.. (2009) tarafından Antalya ilinde hanehalkı düzeyinde gerçekleştirilen bir anket çalışmasında, meyve ve sebze tedarikinde market zincirlerin rolü araştırılmıştır. 300 hane halkı bazında gerçekleştirilen çalışmada süper marketlerin tedarikteki payı %27.4 olarak saptanmıştır. Zincir marketleri tercih eden kitlenin gelir seviyesinin yüksek olduğu ve 35 yaş altında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Tercih unsurları incelendiğinde ise birçok gıda malzemesinin bir arada olması, temizlik ve hijyene önem verildiği, kredi kartı kullanımına olanak sağlaması olduğu belirtilmiştir.

Çakıroğlu ve Uçar (2012) tarafından Ankara ilinde aralarında sosyo-ekonomik farklılık bulunan öğrencilerin meyve tüketimi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Çalışmaya katılan 240 öğrencinin, cinsiyetleri, sabahçı ve öğlenci durumları, velilerin eğitim düzeyleri, çalışma istatistikleri incelenmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin %45'nin sabahları meyve suyu tüketmedikleri, bunu bir alışkanlık haline getirip sürekli tüketenlerin oranının ise %20.3 olduğu tespit edilmiştir. Okula meyve getirme oranları ise %41.1 sürekli, %35.6'sı ise bazen olarak belirtilmiştir. Sosyo-ekonomik durumları düşük olan kişilerin sabahları meyve suyu tükettikleri, durumu yüksek olarak belirlenen kişilerin ise okula meyve getirdikleri gözlemlenmiştir.

Dağdemir ve Kanadalı (2013) tarafından Mersin ilinde gerçekleştirilen bir anket çalışmasında, pazarlamada komisyoncuların etkileri incelenmiştir. Toptancı halinde gerçekleştirilen çalışmada meslekler incelendiğinde %68 ile komisyoncular ile ilk sırada yer alırken %18'nin üretici ve % 14 nün ise sevkiyatçı olarak çalıştığı belirlenmiştir. Komisyoncuların yaş ortalaması 49.79 bulunmuş, eğitim seviyelerinin ortalaması ise 10.41 yıl olarak hesaplanmıştır. Toptancı halindeki günlük çalışma süreleri 14.28 saat, eğitim seviyeleri ise %52 oranında lise mezunu oldukları tespit edilmiştir. Komisyoncular tarafından izlenen en etkili kanalın %42.68 ile “Üretici → Üretim

Merkezi Komisyoncusu → Tüketim Merkezi Komisyoncusu → Perakendeci → Tüketici” olduğu ve bu yöntem sonrasında ikinci sırada ise %35.90 ile “Üretici → Tüketim Merkezi Komisyoncusu → Perakendeci → Tüketici” şeklinde devam ettiği tespit edilmiştir. Komisyoncuların %3.75’lik en düşük tercih yöntemi ise “Üretici → Yerel Pazar → Tüketici” kanalı olduğu tespit edilmiştir. Komisyoncuların en önemli sorununun ise kayıt dışılığın olduğu bu nedenle pazarlamadaki en önemli kriterin kayıt altına alma olduğu belirtilmiştir.

Karaman vd.. (2013) tarafından Bilecik ili Pazaryeri ilçesinde yapılan bir çalışmada organik tarım işletmeleri ile ticaret yapan tüketicilerin beklentileri ele alınmıştır. 110 kişinin katılımıyla gerçekleşen çalışmada doğrudan pazarlama yani abone sistemi ile tüketicilerin %56.4’lük kısmının 2 yıl süre ile, %18.1’inin ise 2 yıl süre ile %21.8’lik kısmının ise abone oldukları belirlenmiştir. Toplam katılımcıların %52.8’i sağlıklı bulduğu için, % 36.4’ü ise hem sağlıklı hem lezzetli buldukları için tükettiklerini belirtmişlerdir. Tüketicilerin önemli bir kısmı (%47.3) organik tarım ürünlerini internet reklamları aracılığıyla tercih ettiklerini, %43.6’lık kısmının tanıdıkları ve çevre etkisi ile organik tarım ürünleri ile tanıştıklarını belirtmişlerdir.

Coşkun (2014) tarafından benzer başka bir araştırmada ise toptancı hallerinde çalışan komisyoncularının katılımıyla yapılan ankette “Hal Yasasını” olumlu bulan katılımcı oranı %41.9, olumsuz bulan katılımcı oranı ise %41.9 olarak tespit edilmiştir.

Kaya ve Çiftçi (2016) tarafından sulu tarım yapan 60 çiftçiyle yaptığı çalışmada; Konya-Çumra Sulama Birliği’nin yapısal ve işletmecilik sorunları incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda sulama bölgesindeki çiftçilerle yüz yüze görüşme şeklinde anket uygulanmıştır. Yapılan anket veri sonuçlarına göre; bölgedeki çiftçilerin %84’ü sulama suyu kalitesi hakkında bilgi sahip olmadıkları, %24 ürünün su ihtiyacının topraktaki nem durumuna bağlı olarak, %64’ü bitki gelişimi durumuna bağlı olarak ve %12’si de deneyimlerine göre belirlediklerini belirtmişlerdir. Diğer yandan toprağın faydalı su kapasitesi hakkında bilgi sahibi olmadıkları (%93), çiftçilerin çoğunluğu (%85) yağmurlama ve damla sulama metodu uyguladıklarını, sulama konusunda (%65) herhangi bir eğitim ya da seminere katılmadıklarını tespit etmişlerdir.

Kumral ve Salıcık (2017) tarafından Bursa İlinde tüketicilerin güvenilir gıda tüketimlerine yönelik bir çalışmada 350 kişiye anket soruları yönlendirilmiştir. Ankete katılan kişilerin gıda güvenliği konusunda %73.3 oranında bilinçli olduğu, ancak

geçmişte buna daha çok önem verildiğini savunanların oranı ise %72 seviyesinde olduğu gözlemlenmiştir. Doğal ürünlerin organik ürün kabul edilir olduğunu savunanlar %61 olarak tespit edilmiştir.

Adanacıoğlu vd.. (2019) tarafından İzmir İlinde Hal Kayıt Sisteminin etkinliğinin tespiti amacıyla 30 katılımcı ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Komisyoncuların yaş aralığının 41-42 olarak belirlendiği çalışmada, hane halkı sayısı 7 olarak belirlenmiş ve her haneden ortalama 3 kişinin komisyoncu olarak çalıştığı tespit edilmiştir. Hane halkı sayısının İzmir il ortalaması 3 kişi iken, komisyoncuların hane halkı sayısının 7 olarak tespit edilmesi dikkat çekmiştir. Çalışmada sorulan sorular arasında, hanede yaşayan kişiler arasında amca, hala, dede ve nine ile yaşadıkları bu farklılığın bu nedenle oluştuğu bildirilmektedir. Komisyoncuların %50 sinin eğitim seviyesi ilkokul olarak tespit edilmiş ve küçük yaşta bu mesleğe başladıkları, %55'nin sosyal güvencesinin Bağ-Kur olduğu, komisyonculuk mesleki hayatlarının süresi ise ortalama 20 yıl olarak belirtilmiştir.

Aydoğan vd.. (2019) tarafından Samsun ilinde yapılan bir çalışmada iyi tarım uygulamalarına yaklaşımları, İyi Tarım Uygulamaları (İTU) yapan ve yapmayan işletmelerin ekonomik durumları, ürün çeşitliliği incelenmiştir. İyi tarım uygulamaları yapan işletmelerin %51.4'lük bir kısmının tarım dışı geliri bulunurken, İTU yapmayan işletmelerin ise tarım dışı gelire sahip olan kısmı %35.2 olarak tespit edilmiştir. Bu verilerden yola çıkılarak tarım dışı gelirin ürün seçiminde etkili olduğu kanaatine varılmıştır. İyi tarım yapan işletmelerin %95.2'si iki veya üzeri tarımsal örgüte üye olduğu, iyi tarım yapmayan işletmelerin ise iki ve üzeri tarımsal örgüte üyelik oranı %64.8 olarak belirlenmiş olup aradaki farklılığın yapılan üretim şeklinin kayıt altına alınması gerekliliğidir.

Demir (2019) tarafından Ankara il merkezi ve bazı ilçelerinde gerçekleştirilen bir çalışmada üreticilerin Hal Yasasına bakış açısı ve satış yaparken tercihlerinin nereler olduğu araştırılmıştır. 122 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada üreticilerin %95.1'inin bu yasadan haberdar olmadığı, anket esnasında öğrendiklerini bildirmişlerdir. Yasanın ilgili detayları kendilerine bildirilince %67.1'lik kısmı yasaya bakış açılarının olumlu olduğunu bildirmişlerdir.

Kağan vd.. (2019) tarafından İstanbul ilinde 190 katılımcı ile gerçekleştirilen bir anket çalışmasında 7-14 yaş grubu öğrencilerin meyve ve sebze tüketimleri ile

sosyoekonomik farklılıkların bu tüketim üzerindeki etkisi incelenmiştir. İki aşamalı gerçekleştirilen çalışmanın ilk aşamasında velilerin sosyodemografik yönleri incelenmiştir. İkinci aşamada ise meyve ve sebzelerin üretim şekilleri ve üretim sıklıkları incelenmiştir. 190 katılımcıdan 7-11 yaş aralığının %46.3'ün her gün sebze tükettiği, %24.1'in ise haftada 3 gün tükettikleri, 11-14 yaş aralığı katılımcıların %33.3'lük kısmının haftada 3 gün, %24.8'inin ise her gün tükettikleri belirlenmiştir. Sebze tüketimleri ile ailelerin gelir seviyesi arasında önemli düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Gelir düzeyi düşük bireylerin sebze tüketimlerinin daha çok olduğu, gelir arttıkça bu tüketimin azaldığı tespit edilmiştir. Annenin eğitim seviyesi ile meyve ve sebze tüketimi incelendiğinde, eğitim seviyesinin arttıkça tüketimin belirgin şekilde arttığı gözlemlenmiştir. Meyve tüketimi ile gelir seviyesi arasında önemli bir benzerlik tespit edilememiştir.

Okumuş ve Armağan (2020) tarafından Aydın ilinde yapılan bir çalışmada, tüketicilerin meyve ve sebze tüketimlerine yönelik, tüketim sıklıkları, temin yerleri, harcama şekilleri incelenmiştir. 400 kişinin katılımı ile yapılan çalışmada ekonomik gelir seviyelerine göre 3'er grup belirlenmiştir. Sebze ve meyve ürünlerinin alımında genel yargı ürünün taze olması yönünde tespit edilmiştir.

Özdemir ve Demirbaş (2020) tarafından İzmir ilinde gerçekleştirilen bir çalışmada meyve ve sebzelerde üretim aşamasında meydana gelen kayıplar incelenmiştir. Yüz yüze görüşme ile 146 adet anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Ankete konu ürünlerin seçiminde yetiştirildiği bölgedeki ekonomik değeri baz alınmış olup, seçilen ürünler arasında üzüm, incir, kiraz ve biber yer almıştır. Ürünlerin hasat, hasat öncesi ve sonrası olarak 3 aşamada gerçekleşen üretim süreçleri incelenmiştir. Kayıpların genel sebepleri; iklimsel faktörler, yetersiz teknik bilgi ve ürün muhafazası konusunda şartların elverişli olmaması olarak belirlenmiştir.

Kadaifçi ve Serdarasan (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, Ülkemizde üretimi gerçekleştirilen sebze ve meyvelere yönelik tedarik zincirindeki kayıpların minimize edilmesi amacıyla teorik ve pratik bilgiye sahip 15 uzmanın katılımıyla Mactor yöntemine dayalı bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Mactor yöntemi ile belirli bir alanda uzmanlaşmış kişilerin henüz gerçekleşmemiş durumlar karşısında hangi faktörlerin geçerli olduğu ve bu faktörlerin her birinin alternatiflerinin göz önünde bulundurulması karar verilmesi ve belirsizliğin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

Gıdada meydana gelen kayıpların üretimden son tüketiciye dek her aşamada belirli oranlarda gerçekleştiği, bunun önlenmesi amacıyla yapılacak her işlemin tüm aşamalara uygulanması gerektiği savunulmaktadır (Godet, 2001; Kendall vd., 2018). Üretici ve tüketici arasında sürekli bir iletişim ortamı ile kayıpların önemli düzeyde engelleneceği belirtilmiştir.

Gazioğlu Şensoy vd.. (2020) yaptıkları çalışmada Siirt iline bağlı ilçelerde 100 üretici, 37 anket sorusuyla gerçekleştirdiği bölgenin bağcılık alanındaki mevcut durum ve sorunlar çalışılmıştır. Anket sonuçları ışığında üreticilerin yaş ortalaması 40 ile 60 yaş olduğu, eğitim seviyesi düşük, arazilerin büyük bir kısmı işletmeciyeye ait ve genellikle miras yoluyla geçtiği tespit edilmiştir. Bitki besleme konusunda toprak analizle ilgili bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Ayrıca bitkisel üretim bazında kooperatif ya da birlik üyesi olmadıkları, sorunlar karşısında diğer çiftçilere danıştıklarını tespit etmişlerdir. Devlete bağlı kurum ve kuruluşlardan alınan desteklerin ise alt seviyede olduğunu tespit etmişlerdir.

Atılgan vd.. (2021) tarafından Manavgat'ta yapılan bir çalışmada örtü altı yetiştiricilikte kirletici unsurların neler olduğu ve çevresel etmenler incelenmiştir. 124 işletme ile yapılan ankette %51.8'lik kısmının 7.5 dekardan az araziye sahip olduğu, %21.8'lik kısmında drenaj sistemine dair bir çalışma yapılmadığı, drenaj bulunmayan işletmelerin bazılarında eğim nedeniyle böyle bir çalışmaya gerek olmadığı gözlemlenmiştir. Besin elementlerinin noksanlıklarının tespiti amacıyla %57.3'lük kısmın toprak ve yaprak tahlili yaptırdığı, tahlil yapanların %87.1 oranında tahlil yaptırma gerekçeleri neden-sonuç ilişkisi olduğu belirtilmiştir. Örtü altı yetiştiricilikte üreticilerin minimum alandan maksimum ürün elde edilmesi için aşırı kimyasal gübre ve pestisit kullanımına yönelmesi ve bu nedenle çevresel kirliliğin artışının söz konusu olduğu vurgulanmış, ankete katılan kişilerin %21'lik kısmının uzman görüşlerini benimseyerek tüketim yaptıkları belirtilmiştir.

Eryılmaz vd.. (2021) tarafından yapılan anket çalışmasında veriler, Zonguldak ilinde meyvecilik yapan 125 işletmeyle yapılan anketlerden elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kimyasal gübre ve ilaç satın alırken en fazla dikkat edilen faktörler, işletmeler ortalamasına göre fiyat, satış yeri ve son kullanım tarihi olduğu ifade edilmiştir. Kimyasal gübre ve ilacın satış fiyatı, satış yeri ve son kullanma tarihi itibarıyla, bilinç grupları arasındaki farklılık istatistiksel olarak önemli olduğu

belirtilmiştir. Ayrıca üreticiler gübre ve ilaç kullanımında geleneksel bilgi kaynaklarını, çevre sorunlarıyla ilgili olarak da modern bilgi kaynaklarını daha fazla tercih ettikleri belirlenmiştir. Üreticiler kimyasal gübre ve ilaç kullanırken en fazla kendi bilgi ve tecrübesine göre hareket ederken, çevresel sorunlarda en fazla başvurulan bilgi kaynağı televizyon olduğu tespit edilmiştir.

Sözeri (2021) tarafından Bursa ilinin geçmişten günümüze meyve potansiyelini ortaya koyabilmek için yürüttüğü çalışmada, Bursa ili İnegöl ilçesinde Üreten Çiftçiler Kooperatif üreticileri ile anket yapılmış ve ankete 100 çiftçi katılmıştır. Çiftçilerin tamamı gelirini sadece tarımdan sağlayan aile işletmecisi olduğu, fakat çiftçilerin arazisi %40'ının arazisi 100 da'ın altında olup, %70'i kiralık + kendine ait arazilerde şeftali, kiraz, erik, armut, çilek yetiştirdiği belirlenmiştir. Çiftçiler büyük pazarlara yakın olan Bursa ilinin üretim çeşitliliğinin zengin olmasının bir avantaj olduğunu, meyveciğin ilde daha da gelişme gösterebilmesi için üretici birliklerine ihtitaç olduğunu belirtmişlerdir.

Uyak ve Doğan (2021) tarafından 2019 yılında 100 adet bağ yetiştiricisiyle, Muş yöresi bağcılığının mevcut durumunu ortaya koymak, sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasının sonuçlarına göre, üreticilerin %34'ünün çiftçi, %30'unun emekli olduğu, %41'nin 51-60 yaş, % 21'inin 61-70 yaş, %3'nün 28-32 yaş aralığında olduğu ve yaş ortalamalarının 54.24 olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %33'nün ortaokul, %21'nin ilkokul, %20'sini ise lise mezunu olduğu saptanmıştır. Üreticilerin sahip oldukları bağ alanlarının %29'unun 15 dekardan fazla, %2'sinin 10.1-13 dekar, %55'inin ise 1.1-10 dekar bağ alanına sahip oldukları tespit edilmiştir. Üreticilerin % 62'sinin bağ alanlarını hiç sulamadığı, %4'ünün ise yeterince suladığı belirlenmiştir. Üreticilerin üzümü çoğunlukla sofralık olarak değerlendirdikleri, üreticilerin üzüm üretim amaçlarının %55 oranıyla iç pazara, %4 5 oranıyla da kendi tüketimleri için olduğu saptanmıştır. Üreticilerin %75'inin kullandıkları terbiye şekli konusunda bir fikirlerinin olmadığı, %13'ünün goble şeklini kullandığı, %63'ünün kullandıkları terbiye şeklinden memnun olmadıkları belirlenmiştir. Üreticilerin %41'inin bağcılıkla uğraşma süresinin 20 yıldan az, %28'inin 20-45 yıl arasında, %31'inin 45 yıldan fazla olduğu, bağ arazilerinin %55 oranında %35-50 arasında bir eğime sahip olduğu, üretim yapılan arazilerin %95 oranında üreticilerin mülkiyetinde olduğu saptanmıştır. Üreticilerin %80'ninin dekardan 250-500 kg arasında ürün aldığı, %86'sının omca başına aldığı verimin 1-10 kg arasında

olduğu, %89'unun aldıkları verimden memnun olmadıkları tespit edilmiştir. Üreticilerin %53'nün bağcılık için gerekli olan zirai mücadeleyi yapmadığı ve bağlarda en çok külleme hastalığının görüldüğü belirlenmiştir.

Altuntaş ve Kurt (2023) tarafından yapılan bir anket çalışmasında Erzurum ili İspir ilçesinde ekonomik değeri oldukça yüksek coğrafi işaretli olan, İspir Kuru Fasulyesinin üretiminde ve pazarlanmasında yaşanan sorunların tespit edilmesi hedeflenmiştir. İlçede kuru fasulye tarımı yapan 83 üretici ile yüz yüze anket yöntemiyle veri toplanmıştır. Genç kategoride yer alan üreticilerin interneti tarımsal konularda aktif kullanırken, yaş arttıkça kullanım oranı düşmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça yetiştiricilikte maliyet hesaplama davranışı artmaktadır. Tarım sigortalarının bilinirliği 36-50 yaş aralığında daha fazla olması; tarım sigortalarının hayata geçtiği dönemlerde bu grubun genç kategorisinde yer alıyor olması ile tarımsal üretimde tecrübeli sayılacak kadar üretimde zaman geçirmiş olmasının payının büyük olduğu tespit edilmiştir. İspir fasulyesinin tanıtımının yapılması ve örgütlü bir yapının kurulması durumunda üreticilerin buna destek verecekleri belirlenmiştir. Yürütülen bu çalışmanın temel amacı tersine göçü cazip hale getirecek üretim ve pazarlamaya ilişkin politika önerilerinde bulunmaktadır.

Tanyeri ve Arısoy (2023) tarafından Ankara ilinde yapılan bir çalışmada, 100 hane halkı ile sebze ve meyve tüketim alışkanlıkları üzerine yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Katılım sağlayan kişilerin %66'lık bir kısmının hanede çalışan sayısı 1'den fazladır. Orta gelir grubu olarak kabul edilen %77.1'lik kısmında hanede çalışan kişi sayısı 2 kişi olarak tespit edilmiştir. Araştırmada geliri düşük kabul edilen tüketicileri alışverişte nakit ödeme yaptıkları, orta gelir grubunun kredi kartı kullandığı, yüksek gelir grubunun ise uygun fiyatlı ürün tükettikleri gözlemlenmiştir. Eğitim seviyeleri ile tüketim miktarları arasında önemli bir ilişki tespit edilememiştir.

Uzun vd.. (2023) gerçekleştirdikleri çalışmada bağ yetiştiricilerinin Batman iline bağlı ilçe ve köylerdeki yetiştiricilerin sorunları tespit edilmiş ve veriler ışığında çözüm önerileri geliştirilmiştir. 105 katılımcı ile yüz yüze anket yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada yaş ortalamalarının 51.55 olduğu, eğitim durumları bakımından ise %49.5'inin ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan üyelerin %3.8'i kooperatif ya da birlik üyesi olduğu, bağ alanlarının %51.7'sinin 1 ile 10 dekar arasında olduğu ve arazilerinin kendi mülkiyetleri olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu

üreticilerin alet ve ekipman olarak %52.4'üne ait olduğu saptanmıştır. Anket sonuçlarında öğrenim düzeyinin temel düzeyde olduğu, arazilerin miras yoluyla kaldığı, yeni bağcılık sistemlerini maliyet yüzünden kullanmadıkları, üretimde elde edilen kârdan memnun olmadıkları bu sebepten ekonomik getirisi daha yüksek ürünlere yöneldiği (Antepfıstığı, badem gibi), sorunlarını diğer çiftçilerle birlikte çözdüklerini belirtmişlerdir. Mevcut veriler ışığında çözüm önerisi olarak; üretimin ilk aşamasından pazarlamaya kadar üreticilere eğitim verilmesi, örgütlenmelerinin sağlanması, danışmanlık sisteminin gerçekleştirilmesi çözümlerin hızlı bir şekilde faaliyete geçirilmesi olarak ileri sürülmüştür.

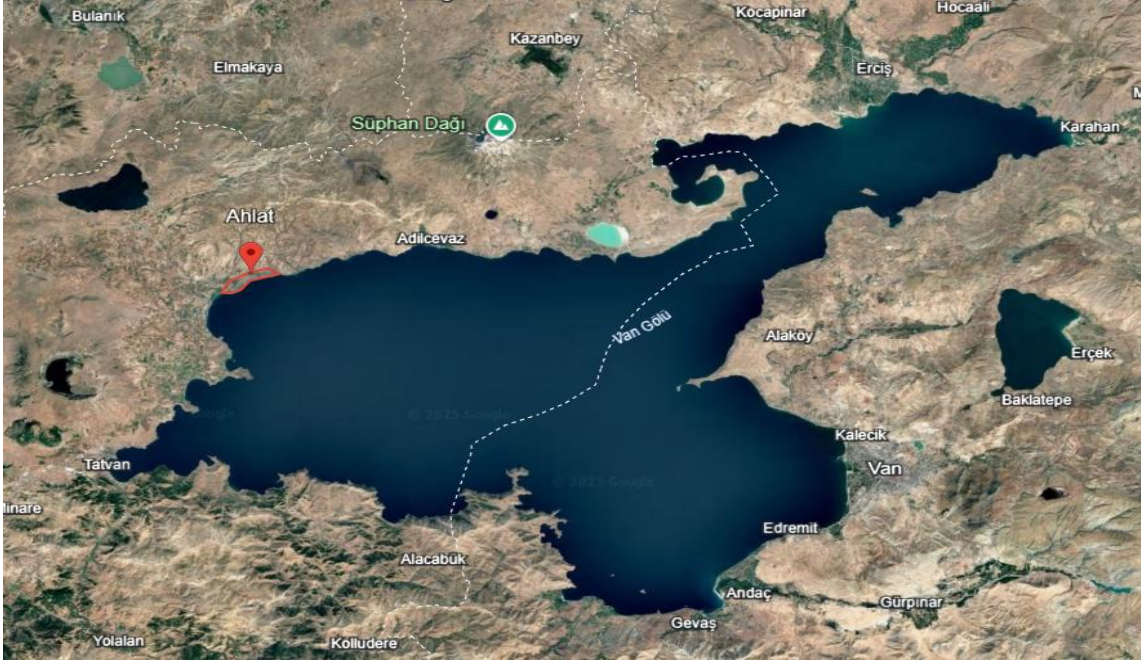

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Çalışma Alanının Genel Durumu

Ahlat, konumu itibariyle yüksek bir bölgede yer almaktadır. Yükseltiye bağlı olarak bitkilerin bölgede etkili olan iklimik faktörler, özellikle sıcaklık ve tarımsal arazi kullanımı, yağış, tarım ürünlerinin yetiştirme şartlarını doğrudan belirlemekte ve ancak birkaç tarım bitkisinin yetiştirilmesine imkân vermektedir. Ahlat yöresinde Doğu Anadolu bölgesinin karasal iklim şartları etkilidir. Ancak karasal etkiler, Van gölünün varlığı nedeniyle çevreye göre daha azdır. Ahlat hem topraklarının verimliliği hem de ikliminin müsaitliği sebebiyle tarımsal faaliyetlerde ön plana çıkan bir ilçedir.

Şekil 3.1 Ahlat ilçesinin coğrafi konumu

Ahlat'ta düşen yağışın (553.5 mm) yıl içerisindeki dağılışı fazla su isteyen patates, fasulye, şeker pancarı gibi bazı tarım ürünlerinin yetiştirilmesini zorlaştırmaktadır. Yörede yetiştirilen başlıca meyveler: Elma, ceviz, kayısı; başlıca sebzeler: Domates, patates ve kuru fasulyedir.

Araştırmamıza konu olan Ahlat ilçesi, tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi için elverişli bir topografyaya sahiptir. Ahlat ilçesinin ekonomisi, ekip-biçmeye dayalı tarım

ve hayvancılık faaliyetlerine dayanmaktadır. Ahlat ilçesindeki tarımsal arazi kullanımında karşılaşılan başlıca sorunlar plansız üretim, sulama ve pazarlamadır.

Ahlat ilçesinde tarla bitkileri üretimi ilk sırada yer alırken buğday, fasulye, yonca, patates ve arpa en fazla üretimi yapılan ürünlerdir. Tarım ve Orman bakanlığı verileri ve tarımsal maliyet sistemleri ile gerçekleştirilen hesaplamalara göre ilçenin üretim miktarları ve ekiliş alanları ile verim değerleri Şekil 3.1’ de verilmiştir. Meyvecilik alanında 1705 dekar alanda 2216 ton elma üretimi gerçekleştirildiği görülmekte olup bunu sırası ile ceviz, kayısı, kiraz ve armut üretiminin takip ettiği gözlemlenmiştir. Çizelge 3.1’de elma, ceviz kayısı, kiraz ve armut ürünlerinin yıllık üretim toplamı 3442.15 ton olarak hesaplanmıştır. Ahlat ilçesinde resmi kayıtlarda herhangi bir soğuk hava deposunun mevcut olmadığı bu nedenle üretilen ürünün ilçe sınırlarında muhafazası konusunda sorunlar yaşandığı çalışmaya katılım gösteren üreticilerimiz tarafından aktarılmıştır.

Çizelge 3.1 Ahlat ilçesi ürün ekiliş alanları

Ürün	Alan (Da)	Verim (Kg)	Üretim Miktarı (Ton)
Buğday	186650.90	425	79326.63
Fasulye	45431.43	350	15901.00
Yonca	37530.45	1300	48789.59
Patates	34414.67	5400	185839.25
Arpa	25630.66	267	6843.38
Korunga	3769.50	1200	4523.41
Şeker Pancarı	2272.81	6000	13636.89
Elma	1705.25	1300	2216.83
Ceviz	1692.30	567	959.53
Domates	863.571	5000	4317.855
Kayısı	151.60	1000	151.60
Kiraz	82.82	920	76.20
Çavd.ar	37.08	175	6.48
Armut	28.13	1350	37.97

*Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

3.2 Yöntem

Verilerin toplanmasında birincil ve ikincil veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Meyve ve sebze yetiştiriciliğinde karşılaşılan sorunlar, üretim yapısı, istihdam yapısı, girdi temini ve pazarlamada karşılaşılan sorunların belirlenmesi amacıyla birincil veriler kullanılmıştır. Birincil veriler yüz yüze anket yöntemi ve karşılıklı derleme yöntemleri ile elde edilmiştir. Ahlat ilçesinin meyve ve sebze üretiminin mevcut durumunu belirlenmek amacıyla Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlükleri ile Türkiye İstatistik Kurumundan elde edilen ikincil verilerden de yararlanılmıştır.

Anket uygulanacak örnek sayısının belirlenmesinde oransal örnek hacim formülü kullanılmıştır (Miran, 2002). Tarım ve Orman İl ve İlçe müdürlüğü kayıtlarına göre meyve ve sebze yetiştiriciliğiyle uğraşan işletme sayıları tespit edilerek bu işletmelerden %95 güven aralığı ve %5 hata payı dikkate alınarak örnek seçimi yapılmıştır. Örneklerin dağılımında, il ve ilçe Tarım-Orman müdürlüklerinden alınan teknik bilgiler ışığında meyve ve sebze alanlarının yoğunluğu dikkate alınmıştır. Çalışma, Bitlis ili Ahlat ilçesinde 2023 yılı itibariyle çiftçi kayıt sistemine kayıtlı meyvecilik yapan toplam 38 üretici ve sebzeçilik yapan toplam 183 üreticiden oransal örnek hacmi formülüyle belirlenen 221 katılımcı ile yüz yüze anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Hesaplama kullanılan formül aşağıda belirtilmiştir.

$$n = \frac{(Np(1-p))}{(N-1)\sigma_{px}^2 + p(1-p)} \quad (3.1)$$

n = Örnek hacmi

N = Seçilen bölgedeki toplam üretici sayısı

P = Meyve ve sebzeçilik yapan çiftçi oranı

(1-p) = Meyve ve sebzeçilik yapmayan çiftçi oranı

q² px = Varyans

%95 güven aralığı ve %5 hata payı kabul edilip, p=0.50, (1-p) =0.50 dikkate alınarak hesaplama yapılmıştır.

Üreticilere yöneltilen anket soruları Çizelge 3.2-3.11 de verilmiştir.

Çizelge 3.2 Demografik yapı, meslek ve sosyal güvenceye dair sorular

---

1. Üretim bölgesinin bağlı bulunduğu;

İlçe: .....

Mahalle/Köy: .....

2.Yaşınızı aşağıdaki boşluğa yazınız?

---

3. Hanenizde yaşayan kişi sayısını aşağıdaki boşluğa yazınız?

---

4. Aşağıda öğrenim durumunuzu gösteren seçeneği işaretleyiniz?

a) Hiç okula gitmedim	d) Lise mezunu
b) İlkokul mezunu	e) Yüksekokul mezunu
c) Ortaokul mezunu	f) Lisans mezunu
-

5. Aşağıda asıl mesleğinizi gösteren seçeneği işaretleyiniz?

a) Çiftçi	e) Devlet memuru
b) Emekli	f) Serbest meslek
c) İşçi	g) İşsiz
d) Esnaf	h) Diğer
-

6. Sosyal güvenceniz var mı?

a) Yok	c) Emekli sandığı	e) SSK
b) Bağ-Kur	e) Yeşil Kartım var	
-

Ankete katılım sağlayan kişilerin ev nüfusu, eğitim durumu, ikincil bir mesleği ve sosyal güvencelerinin tespitinin yapılması hedeflenmiştir. Hanede yaşayan kişi sayısının bilinmesi ile elde edilecek olan toplam gelirden kaç kişinin yararlanacağı böylelikle kişi başına düşen gelir miktarının ne kadar olacağı hesaplanabilir. Üreticinin genç olması tarım dışı iş imkanlarının bulunmadığı ya da bu mesleği farklı gereksinimler nedeniyle seçtiğinin bir göstergesidir. Gelişen teknolojik imkanların daha etkin kullanılabilmesi için üreticinin belirli bir eğitim seviyesine sahip olması bilinçli bir üretim için istenen bir özelliktir.

Çizelge 3.3 Ürün ve üretim yerine dair sorular

---

7. Bahçe Bitkileri yetiştiriciliğini neden tercih ettiniz?

a) Başka ürün yetişmediğinden	f) Riski fazla olmadığından
b) Herkes bunu yetiştirdiğinden	g) Arazim küçük olduğundan
c) Gelirinin yüksek olmasından	h) Hobi olarak
d) Büyüklerimiz yaptığından	ı) Kendi ihtiyacım için
e) Masrafi az olduğundan	

---

8. Hangi alanda bahçe bitkisi üretiyorsunuz?

a) Meyve	b) Sebze	c) Meyve ve Sebze (Her ikisi de)

---

9. Kaç dekarlık alanda Bahçe Bitkileri yetiştiriciliği yapıyorsunuz?

a) Meyve alanı: ..... Dekar	b) Sebze alanı: ..... Dekar

---

10. Ekiliş yaptığımız yer size mi ait?

a) Evet	b) Hayır

---

11. Bölgenizde bahçe kiralama fiyatları ne durumda?

a) Ucuz	c) Yüksek
b) Piyasa değerinde	d) Çok yüksek

---

12. Bahçenizde ne tür ürünler bulunmaktadır?

a) Günlük tükettiğimiz sebzeler (aile hobi)	d) Tek ürün yetiştiriciliği
b) Aile ihtiyacına yönelik meyvecilik	e) Örtü altı kısa dönemde yetiştiricilik
c) Ticari üretim (Yazlık-Kışlık)	f) Diğer
-

Bir üretim alanının yeter gelirlili düzeyde olmaması yapılan üretimin kazanç elde edilmesinden çok hobi bahçesi olarak kullanıldığını gösterir. Yapılan üretimin kaç dekada gerçekleştiğinin bilinmesi bu nedenle gereklidir.

Çizelge 3.4 Teşvik ve teknik bilgilere dair sorular

---

13. Bahçe kurarken teşviklerden faydalandınız mı?

- a) Evet b) Hayır
-

14. Bahçe kurarken teknik destek aldınız mı?

- a) Evet b) Hayır
-

15. Kurulum aşamasında teknik destek aldıysanız bu desteği nereden aldınız?

- a) Tarım il/ilçe müdürlükleri e) Fide/Fidancılar
b) Ziraat Fakültesi f) İnternet
c) Tarım danışmanları g) İlaç Bayii
d) Üretici birlikleri veya kooperatifler h) Diğer çiftçiler
-

16. Bahçe tesisi için gerekli fide/fidan/tohumları nereden aldınız?

- a) Tarım il/ilçe müdürlüklerinden e) Üretici birlikleri veya kooperatiften
b) Araştırma enstitülerinden f) Fide/Fidancıdan
c) Valilik-Kaymakamlıktan g) Kendi Tohumluğumuz
d) Belediyeden h) Diğerleri
-

17. Fide/Fidan alırken Fide/fidan/Tohum seçim kriterlerine dikkat ettiniz mi?

- a) Evet b) Hayır
-

18. Fide/Fidan/Tohum seçerken hangi kriterlere dikkat ettiniz?

- a) İklimle uygunluğuna e) Su isteğine
b) Toprağa uygunluğuna f) Girdi ihtiyacına
c) Verimine g) İş gücü ihtiyacına
d) Ürünün fiyatına
-

Elinde arazi varlığı bulunan fakat gerekli bilgi ve maddiyata sahip olmayan kişilerin, üretime kazandırılması için teknik destek ve hibe programları büyük öneme sahiptir. Arazisi olmayan kişiler dahi yapılan teşvikler ile hazine arazilerinde üretim yapabilmektedir. İşsizlik oranının düşürülmesi, düzensiz göçün engellenmesi ve üretim

seviyesinin artırılması için bu ve benzeri yönlendirilmelerin bilinmesi önem arz etmektedir.

Çizelge 3.5 Analiz ve zirai mücadeleye dair sorular

---

19. Bahçe tesisinden önce toprak analizi yaptırdınız mı?

- a) Evet b) Hayır
-

20. Kaç yılda bir toprak analizi yaptırırınız?

- a) Hiç yaptırmam d) Üç yılda bir
b) Her yıl e) Beş yılda bir
c) İki yılda bir
-

21. Bahçenizdeki hastalık ve zararlılarla nasıl mücadele edersiniz?

- a) Tarım ilaçlarıyla mücadele ediyorum b) Hiçbir şey yapmıyorum
-

22. Bahçenizdeki hastalık ve zararlıları nasıl belirlersiniz?

- a) Kendim biliyorum e) Özel Tarım danışmanı
b) Diğer çiftçiler f) İnternet
c) Tarım il/ilçe müdürlükleri g) İlaç bayileri
d) Ziraat fakülteleri
-

23. Zirai mücadele konusunda kimden destek alıyorsunuz?

- a) Destek almıyorum d) Ziraat fakültelerinden
b) Diğer çiftçilerden e) Özel tarım danışmanından
c) Tarım il/ilçe müdürlüklerinden f) İlaç bayilerinden
-

Toprak analizi sonucuna göre kimyasal gübrelerin kullanılması, çevre kirliliğini önlemek için gereklidir. Bilinçsiz gübre kullanımı ve kimyasal ilaçların kullanımı hem çevreye hem de pestisit kalıntısı ile tüketicilerin sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Gereksiz ilaç kullanımı ile ihracatta sekteye uğramaktadır. Verimin artması, hastalık ve zararlılar ile mücadelede başarıya ulaşılması, tüketicilerin sağlığı

için güvenilir gıdanın elde edilmesi ve ihracat koşullarının sağlanması yapılacak olan analizlere bağlıdır.

Çizelge 3.6 Sulama ve gübrelemeye dair sorular

---

24. Bahçenizi suluyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

---

25. Sulamada hangi su kaynağını kullanıyorsunuz?

- a) Yer altı suyu d) Şehir şebekesi
b) DSİ-kanalet e) Taşıma su
c) Doğal su

---

26. Sulama yönteminiz nedir?

- a) Damlama sulama c) Karık sulama
b) Yağmurlama sulama d) Salma sulama

---

27. Kullandığınız sulama yöntemini neden tercih ettiniz?

- a) Su yetersizliği d) İş gücünden tasarruf
b) Sulama maliyetinin az olması e) Su sıkıntısının olmaması
c) Yatırım maliyetinin az olması

---

28. Sulama konusunda nereden teknik destek aldınız?

- a) Devlet su işleri d) Özel tarım danışmanı
b) Sulama kooperatifi e) Destek almıyorum
c) Tarım il/ilçe müdürlükleri

---

29. Bahçenizde gübreleme yapıyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

---

30. Gübreleme konusunda teknik desteği nereden alıyorsunuz?

- a) Destek almıyorum e) Özel Tarım Danışmanından
b) Diğer çiftçilerden f) Gübre bayisinden
c) Tarım il/ilçe müdürlüklerinden g) Üretici birlikleri veya kooperatiflerden
d) Ziraat fakültesi

---

31. Bahçenizde ne tür gübreler kullanıyorsunuz?

- a) Hayvan gübresi c) Kimyasal gübre
b) Ticari organik gübre d) Hiç gübre kullanmıyorum

---

32. Hayvan gübresini kaç yılda bir uyguluyorsunuz?

- a) Her yıl c) 3 yılda bir
b) 2 yılda bir d) Kullanmıyorum

---

33. Yılın hangi mevsiminde gübre uyguluyorsunuz?

- a) İlkbahar c) Sonbahar
b) Yaz d) Kış
-

Tarımsal açıdan suyun ne şekilde kullanıldığının bilinmesi, bilinçsiz tüketimin engellenmesini ve doğal olarak kuraklık tehlikesinin etkilerini azaltacaktır. Aşırı su ve gübre kullanılmasının engellenmesi, nitrat kirliliği açısından pozitif yönde bir gelişim sağlayacaktır.

Çizelge 3.7 Toprak işleme ve budama soruları

---

34. Bahçenizde yılda kaç kez toprak işleme yapıyorsunuz?

a) Hiç toprak işleme yapmıyorum	c) Yılda iki kez
b) Yılda bir kez	d) Yılda üç kez
-

35. Bahçenizde hangi mevsimde toprak işleme yapıyorsunuz?

a) İlkbahar	c) Sonbahar
b) Yaz	d) Kış
-

36. Bahçenizin toprağını nasıl işliyorsunuz?

a) Traktör ile	c) Hayvan gücü ile	c) İnsan gücü ile
-

37. Bahçenizde her yıl budama yapıyor musunuz?

a) Evet	b) Hayır
-

38. Bahçenizi budarken nereden teknik destek alıyorsunuz?

a) Teknik destek almıyorum	d) Üretici birlikleri veya kooperatiflerden
b) diğer çiftçilerden	e) Ziraat fakültelerinden
c) Tarım il/ilçe müdürlüklerinden	f) Özel tarım danışmanından
-

39. Bahçenizde yaz budaması yapıyor musunuz?

a) Evet	c) Yaz budaması konusunda bilgim yok
b) Hayır	
-

Toprak işleme, genel anlamda toprak tabakasını parçalayarak gözenekli bir yapı oluşturulmasıdır. Kullanılan suyun toprak içerisinde daha kolay hareket etmesi, toprak sıcaklığının korunup arttırılması, kök için ideal bir büyüme ortamının oluşturulması ile

verim ve kalite açısında gerekli bir kriterdir. İşlenmeyen toprak ağırlaşır, besin elementlerinin birbirine karışması, zenginleşmesi zorlaşır. Budama işleminde gelişimi düzensiz, kurumuş veya hastalanmış dallar ağaçtan uzaklaşır, böylelikle ağaç hem görsel olarak düzgün bir görüntü kazanır, hem de sağlıklı yapısını korumuş olur. Budama bir seyreltme işlemidir, böylelikle meyve gelişimini tamamlar istenen büyüklük ve kaliteye gelmesi kolaylaşır.

Çizelge 3.8 Fidan seçim, dikim, bakım ve alet/ekipmana dair sorular

---

40. Bahçe yetiştiriciliğinde anaç kullanıyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır
-

41. Bahçenizi aşılı fidanla mı tesis ettiniz?

- a) Evet c) Bilgim yok
b) Hayır
-

42. Dikim esnasında bahçenizde kullandığınız sıra arası ve sıra üzeri mesafeleri metre olarak belirtiniz?

- a) Sıra arası mesafe: ..... b) Sıra üzeri mesafe: .....
-

43. Bahçenizde kullanmak üzere yeterli alet ve ekipmana sahip misiniz?

- a) Evet b) Hayır
-

44. Alet/Ekipman temini sırasında destekten faydalandınız mı?

- a) Evet b) Hayır
-

45. Alet/Ekipman desteklerinden neden yaralanmadınız mı?

- a) Haberim yok c) Destek alamadım
b) Şartları sağlayamadım d) Arazim küçük
-

Her fidan çeşidinin her bölgede yetişmesi mümkün değildir. İklim ve toprak istekleri farklılık göstermektedir. Dikim yapılması planlanan fidanların, kış koşullarının

sert geçtiği bölgelerde soğuk zararından etkilenmemesi için fidanın yaşı ve gelişimine dikkat edilmelidir. Genç ve sağlıklı fidanların adaptasyon sağlaması daha kolaydır.

Çizelge 3.9 Yabancı iş gücü, pazarlama ve satış hakkında sorular

---

46. Bahçe Bitkileri yetiştiriciliği sırasında yabancı iş gücü kullanıyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

---

47. Yabancı iş gücünü nereden temin ediyorsunuz?

- a) Akrabalardan c) İl dışından
b) Diğer üreticilerden

---

48. Hasat ettiğiniz meyve/sebzeleri pazarlayabiliyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

---

49. Hasat ettiğiniz meyve/sebzeleri ne zaman pazarlarsınız?

- a) Hemen e) 4 ay sonra
b) 1 ay sonra f) 5 ay sonra
c) 2 ay sonra g) 6 ay sonra
d) 3 ay sonra

---

50. Hasat sonrası satmadığınız ürünlerinizi nasıl muhafaza edersiniz?

- a) Kendi depomuz var c) Soğuk hava deposunda
b) Depo kiralaması yapıyoruz d) Muhafaza imkânımız yok

---

51. Hasat ettiğiniz meyve/sebzeleri nasıl pazarlarsınız?

- a) Toplar tüccara satarım d) Pazarda satarım
b) İşler satarım e) Meyve-sebze haline satarım
c) Üretici birliği ya da kooperatife satarım f) Marketlere satarım

---

52. Satmadığınız meyve/sebzeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a) Kurutma yaparak b) Başka ürünlere işleyerek

---

53. Sattığımız meyve/sebzelerden yüksek bir kâr elde ediyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

---

54. Meyve/Sebzelerde yaklaşık dekara veriminiz kaç kilogramdır?

- a) .....kg b) Bilgim yok

---

55. Ürettiğiniz meyve/sebzelerin ne kadarını satıyorsunuz?

- a) Tamamını d) %50-60
b) %10-20 e) %70-80
c) %30-40 f) Hiç satmıyorum
-

Aile işletmeleri şeklinde yapılan üretimde, iş gücünün yetersiz gelmesi halinde gerekli iş gücünün nereden karşılanacağı, hasat edilen ürünün ne kadar bir sürede tüketime sunulacağı ve satışı yapılamayan ürünün ne şekilde değerlendirileceğinin bilinmesi amacıyla katılımcılara sorulan sorular Çizelge 3.9’da sunulmuştur.

Çizelge 3.10 Tarım sigortası, organik tarım ve çiftçi örgütlerine dair sorular

---

56. Tarım sigortası yaptırır mısınız?

- a) Evet b) Hayır
-

57. Çevrenizdeki üreticiler ya da siz neden tarım sigortası yaptırmazsınız?

- a) Çok masraflı c) Haberim yok
b) Riskle karşılaşmıyorum d) Arazim küçük
-

58. Organik tarım konusunda bilginiz var mı?

- a) Evet b) Hayır
-

59. Neden organik tarım yapmıyorsunuz?

- a) Bilgim yok d) Sertifika masrafı yüksek
b) Ürünün satış fiyatı düşük e) Pazarı yok
c) Girdi fiyatları yüksek f) Arazim yok
-

60. Herhangi bir tarım kooperatifine veya birliğine üye misiniz?

- a) Evet b) Hayır
-

Katılımcıların ilk bahçe tesisinden son hasata dek herhangi olumsuz bir durumda ürünün zarar görmesi halinde ortaya çıkacak ekonomik kaybın telafisi noktasında ürün sigortası yapıp yapmadığının belirlenmesi amacıyla TARSİM sorusu hazırlanmıştır.

Günümüzde rağbet gören organik tarım konusunda üreticilerimizin herhangi bir üretimi, bilgisi veya sorununun belirlenmesi, kooperatifleşme durumunun bilinmesi amacıyla organik tarım ve kooperatif üyelikleri durumunun öğrenilmesi amacıyla yukarıdaki tabloda yer alan sorular hazırlanmıştır.

Çizelge 3.11 Sorun ve çözüm önerilerine dair sorular

---

61. Sizce bahçe yetiştiriciliğinin önündeki en büyük engel nedir?

- a) İklim şartları d) Maddi imkânsızlıklar
b) Yetiştiricilik esnasında karşılaşılan problemler e) Yeterli bilgiye sahip olamama
c) Arazi yapısının engebeli olması f) Diğer

---

62. Sahibi olduğunuz bahçe tek çeşitle mi kurulmuş? Yoksa farklı çeşitlerle kurulmuş bir koleksiyon bahçe mi?

- a) Tek çeşitle kurulmuş bir bahçe b) Çok çeşitle kurulmuş koleksiyon bahçesi

---

63. Bahçenizi kurarken sertifikalı fide/Fidan/Tohum mu kullandınız?

- a) Evet b) Hayır

---

64. Çevrenizde bulunan arı kovanları hastalık ve zararlılarla kimyasal mücadele yapmanıza engel oluyor mu?

- a) Evet b) Hayır

---

65. Geçmiş yıllarda meyve/sebze yetiştiriciliği dışında farklı alanda tarımsal faaliyet yaptınız mı?

- a) Evet b) Hayır

---

66. Cevabınız evet ise hangi alanda üretimi tercih ettiniz?

- a) Tarla bitkileri b) Hayvancılık c) Süs bitkileri d) Bağcılık

---

67. Bahçecilik sektörüne yeni başlayan birine öneri ve tavsiyeniz nedir?

3.3 İstatistiki Analiz

Anket çalışması sonucu elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket program kullanılarak analiz edilmiştir

Şekil 3.2 Anket çalışmaları görseli-1

Şekil 3.3 Anket çalışmaları görseli-2

Şekil 3.4 Anket çalışmaları görseli-3

4. BULGULAR

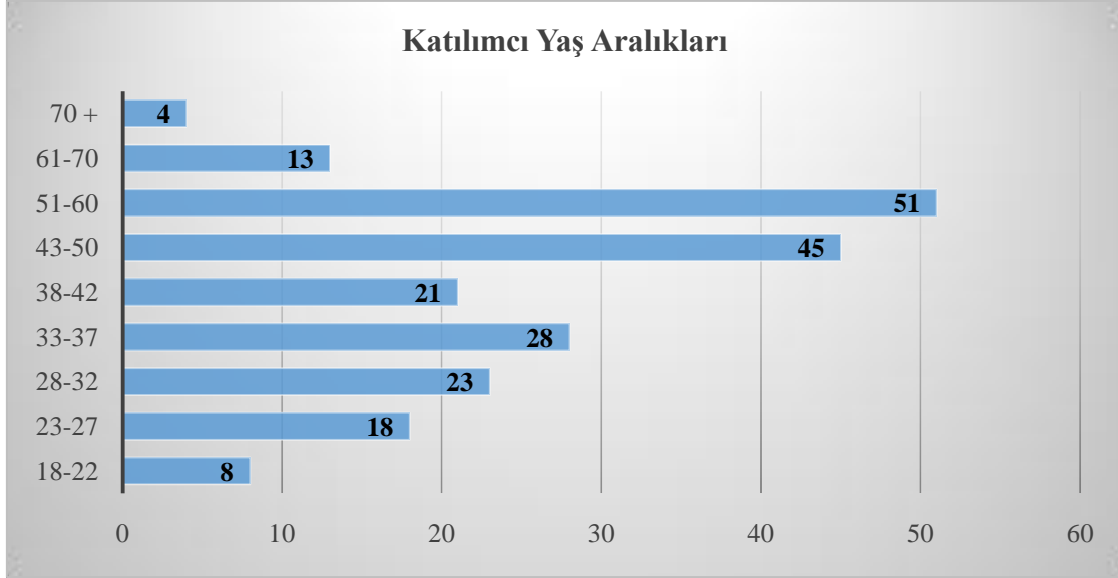
4.1 Demografik Değişkenlere Ait Sonuçlar

Katılımcıların yaş aralıkları karşılaştırıldığında katılımcıların en yüksek %23.1 oranı ile 51-60 yaş aralığında olduğu, sonrasında ki yaş grubunun ise %20.4 ile 43-50 yaş aralığında olduğu görülmüştür. En düşük katılım yaş grupları ise %1.8 ile 70 yaş üstü olduğu sonrasında ise %3.6 ile 18-22 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Diğer yaş grupları ve oranları Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1 Demografik özellikler

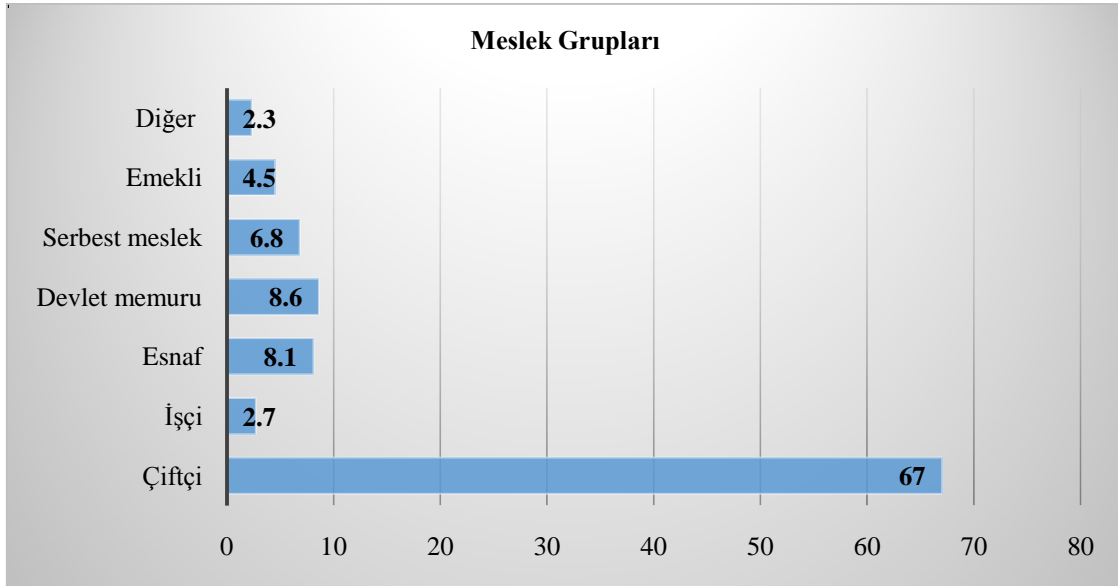
	n	%	
Katılımcı yaş aralıkları	18-22	8	3.6
	23-27	18	8.1
	28-32	23	10.4
	33-37	28	12.7
	38-42	21	14
	43-50	45	20.4
	51-60	51	23.1
	61-70	13	5.9
	70 +	4	1.8
Eğitim durumu	Hiç okula gitmedim	8	3.6
	İlkokul mezunu	59	26.7
	Ortaokul mezunu	26	11.8
	Lise mezunu	63	28.5
	Yüksekokul mezunu	50	22.6
	Lisans mezunu	15	6.8

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde %28.5 ile lise mezunu olanlar öne çıkmışlardır. Devamında ise %26.7 ile ilkokul mezunu ve %22.6 ile yüksekokul mezunları gelmiştir. Hiç okula gitmediğini söyleyen kişilerin oranı %3.6 ile 8 kişidir.

Şekil 4.1 Yaş grupları ve oranları

Ankete katılım sağlayan kişilerin sebze ve meyve yetiştiriciliği dışında farklı mesleklerde çalışıp çalışmadıklarına dair kendilerine yöneltilen soruya %67 oranı ile çiftçilik faaliyetinde buldukları, sonrasında %8.6 oranında devlet memuru oldukları ve %8.1 oranına sahip kitlenin ise esnaf olduğu çizelge 4.2’de yer alan verilerde görülmektedir.

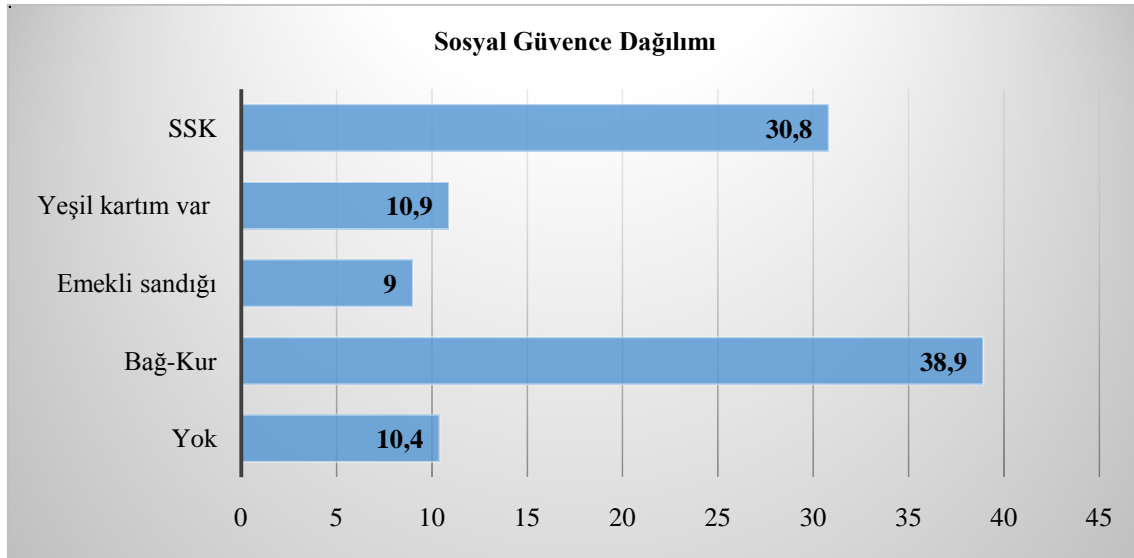

Şekil 4.2 Meslek grupları dağılımı

Çizelge 4.2 Meslek ve sosyal güvence verileri

		n	%
Meslek	Çiftçi	148	67
	İşçi	6	2.7
	Esnaf	18	8.1
	Devlet memuru	19	8.6
	Serbest meslek	15	6.8
	Emekli	10	4.5
	Diğer	5	2.3
Sosyal güvence	Yok	23	10.4
	Bağ-Kur	86	38.9
	Emekli sandığı	20	9
	Yeşil kartım var	24	10.9
	SSK	68	30.8

Söz konusu araştırmaya katılım sağlayan üreticilerin sosyal güvenceye önem verdikleri ve katılımcıların sadece %10.4 oranında sosyal güvencelerinin bulunmadıkları görülmüştür. SSK ve Bağ-Kur sosyal güvencelerine sahip olma oranları sırasıyla %30.8 ve %38.9 olarak toplamda iki sosyal güvencenin katılımcı sayısına oranı %69.7 olarak tespit edilmiştir. Meslek gruplarına dair görsel grafik Şekil 4.4’de, sosyal güvence dağılımına dair görsel grafik ise Şekil 4.3’de verilmiştir.

Şekil 4.3 Sosyal güvence oransal dağılımı

4.2 Üretim Yeri Mülkiyeti, Destek ve Teşviklere Dair Veriler

Katılımcıların %75.1 oranında üretim yaptıkları yerin mülkiyetinin kendilerine ait olduğunu, %9.5 oranında üretim yapan kişilerin üretim yerlerini kiralamak suretiyle kullanım hakkı elde ettikleri ve %15.4 oranında ise kendilerine ait mülkiyetleri buldukları halde üretim yerlerinin yetersiz gelmesi nedeniyle kiralama yaptıklarına dair veriler Çizelge 4.3’de verilmiştir. Katılımcılara üretim yeri tesisinin kurulumu ve almış oldukları teknik destekler hakkında yöneltilen sorularda teşvik kullanmayan oranın %83.3, teknik destek almayan oranın ise %79.6 olduğu, yapmış oldukları üretimde kendi imkân, tecrübe ve bilgileri ile hareket ettikleri görülmektedir.

Çizelge 4.3 Arazi mülkiyeti ve desteklere dair veriler

		n	%
Arazi Mülkiyeti	Kendi Malı	166	75.1
	Km / Kr	34	15.4
	Kira	21	9.5
Teşvik Kullanımı	Evet	37	16.7
	Hayır	184	83.3
Teknik Destek	Evet	45	20.4
	Hayır	176	79.6

*Km; Kendi Malı Kr; Kira

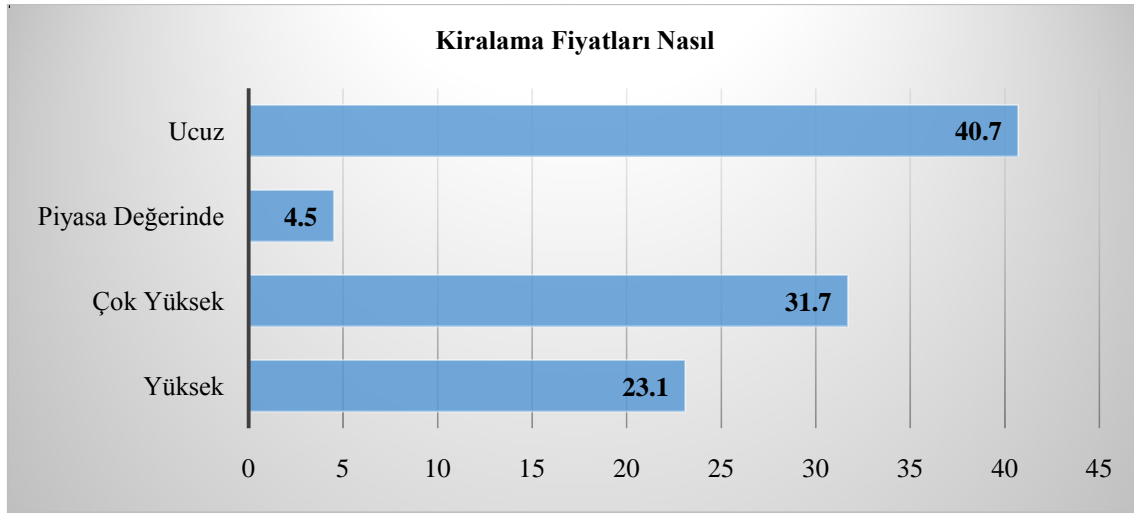
4.3 Üretim Yerindeki Kiralama Fiyatları

Katılımcıların arazi mülkiyetinde kendi malı ile birlikte kiralama yapanların sayısı 34 kişi, yalnız kiralama yolu ile kullanım hakkı elde edip üretim yapanların sayısı ise 21 kişi olarak belirlenmişti. Toplamda 221 üreticiden 55 üreticinin kiralama yaptığı tespit edilen çalışmada bölgedeki kiralama fiyatlarına dair katılımcılara yöneltilen soruda %40.7 oranında arazi kiralama fiyatlarının ucuz olduğu, %31.7 oranında çok yüksek olduğu, %23.1 oranında yüksek olduğu ve son olarak %4.5 oranında ise piyasa değerinde olduklarını belirtmişlerdir. Elde edilen veriler Çizelge 4.4’de yer almaktadır.

Çizelge 4.4 Kiralama fiyatlarına dair veriler

	n	%	
Kira Fiyatı	Yüksek	51	23.1
	Çok Yüksek	70	31.7
	Piyasa Değerinde	10	4.5
	Ucuz	90	40.7

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar ile bölgedeki kiralama fiyatlarına dair görsel grafik Şekil 4.4' de sunulmuştur.

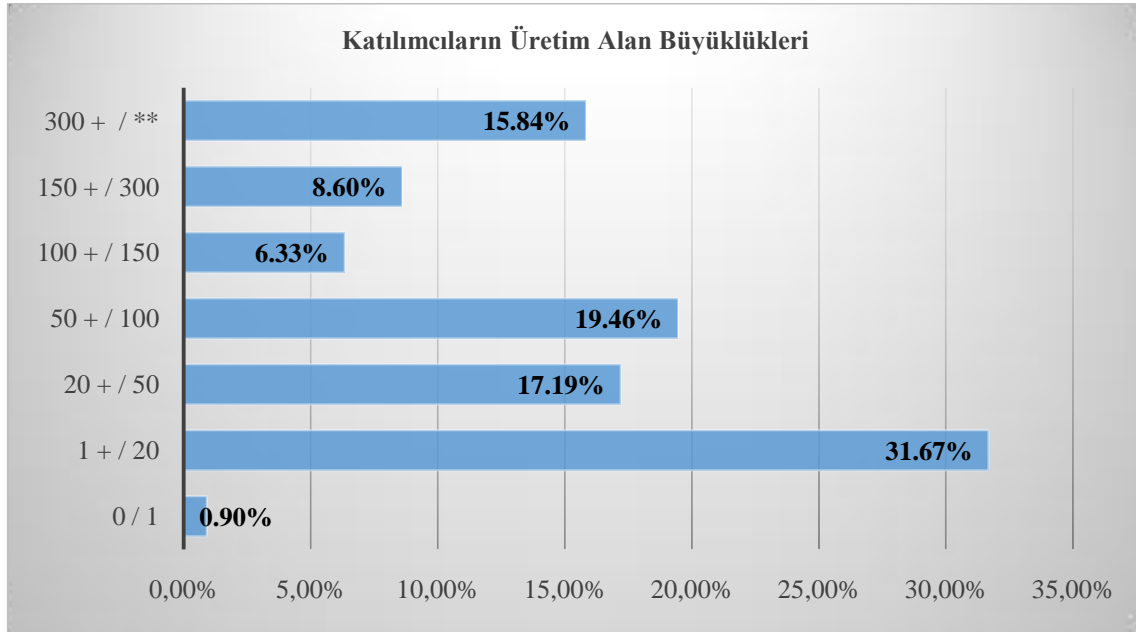
Şekil 4.4 Kiralama fiyat analiz grafiği

4.4 Üretim Yapılan Alan Büyüklüğü

Katılımcıların kaç dekar alanda üretim gerçekleştirdikleri kendilerine sorulduğunda 1 dekar üzeri ile 20 dekar aralığında üretim gerçekleştiren katılımcıların oranı %31.67 olarak görülmüştür. 50 dekar üzeri ile 100 dekar aralığında üretim gerçekleştiren katılımcıların oranı %19.46 ile ikinci sırada yer alırken 20 dekar üzeri ile 50 dekar aralığında üretim gerçekleştiren üretici oranı ise %17.19 olarak elde edilen veriler ile hesaplanmıştır. 1 dekar ve altında üretim gerçekleştirdiğini beyan eden üretici oranı ise %0.9 olarak görülmektedir. Elde edilen veriler Çizelge 4.5'de verilmekte olup görsel grafik ise Şekil 4.5'de yer almaktadır.

Çizelge 4.5 Üretim alan büyüklükleri

	Min. Alan	Max. Alan	n	%
	0	1	2	0.90
	1 +	20	70	31.67
	20 +	50	38	17.19
Üretim Alanlarına göre gruplama	50 +	100	43	19.46
	100 +	150	14	6.33
	150 +	300	19	8.60
	300 +	**	35	15.84

Şekil 4.5 Üretim alan büyüklükleri

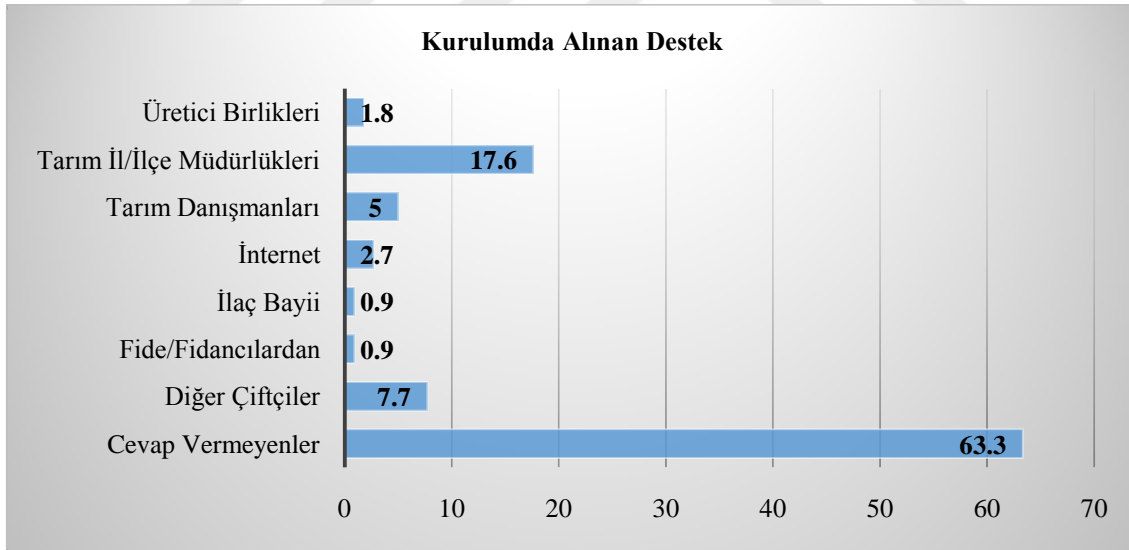
4.5 Kurulum Aşamasında Alınan Destek Verileri

Katılımcıların kurulum aşamasında kimlerden destek aldınız sorusuna cevap vermeyen ve neden cevap vermedikleri araştırıldığında üretim tesislerini kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda kurdukları belirlenmiştir. Araştırmada bu şekilde cevap belirtmeyenlerin toplam katılımcı sayısına oranı %63.3 olarak tespit edilmiştir. Kurulum aşamasında katılımcılardan elde edilen veriler Çizelge 4.6' da yer almaktadır.

Çizelge 4.6 Kurulum aşamasında alınan destek verileri

	n	%	
Kurulum Aşamasında Destek Aldığımız Yer	Cevap Vermeyenler	140	63.3
	Diğer Çiftçiler	17	7.7
	Fide/Fidancılardan	2	0.9
	İlaç Bayii	2	0.9
	İnternet	6	2.7
	Tarım Danışmanları	11	5
	Tarım İl/İlçe Müdürlükleri	39	17.6
	Üretici Birlikleri	4	1.8

Tarım il ve ilçe müdürlüklerinin yönlendirmesi sonucu kurulum gerçekleştiğini belirtenlerin oranı ise %17.6 olarak gözlemlenmiştir. Kurulum aşamasında alınan desteğe ilişkin veriler Çizelge 4.6'de verilmiştir. Tarım danışmanlarının desteği ile kurulum sağlayan katılımcı oranı ise %5 olarak görülmektedir. Kurulum aşamasında alınan desteğe ilişkin görsel grafik Şekil 4.6'de verilmektedir.

Şekil 4.6 Kurulumda alınan desteğe ilişkin grafik

4.6 Gerçekleştirilen Üretim Türü

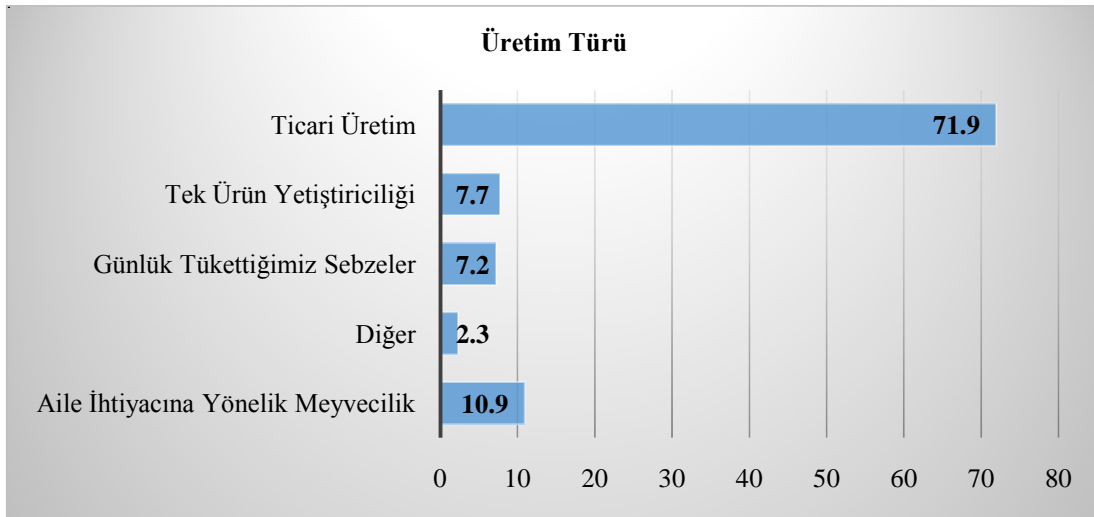
Katılımcıların gerçekleştirdikleri üretimi ne amaçla yaptıkları, ne şekilde tüketime sunduklarına dair soruya, %71.9 oranında ticari amaçlı üretim yaptıkları, %10.9

oranında aile ihtiyacını yönelik olduğu, %7.2 oranında katılımcının kendi günlük ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle üretim yaptıkları, %7.2 oranında ise tek ürün yetiştiriciliği yaptıkları tespit edilmiştir. Üretim türüne göre katılımcıların cevapları doğrultusunda hazırlanan veriler Çizelge 4.7’de sunulmuştur.

Çizelge 4.7 Üretim türü ve çeşitlilik verileri

	n	%	
Üretim Türü	Aile İhtiyacına Yönelik Meyvecilik	24	10.9
	Diğer	5	2.3
	Günlük Tükettiğimiz Sebzeler	16	7.2
	Tek Ürün Yetiştiriciliği	17	7.7
	Ticari Üretim	159	71.9
Tek Çeşit/Koleksiyon Bahçesi	Koleksiyon	32	14.5
	Tek Çeşit	189	85.5

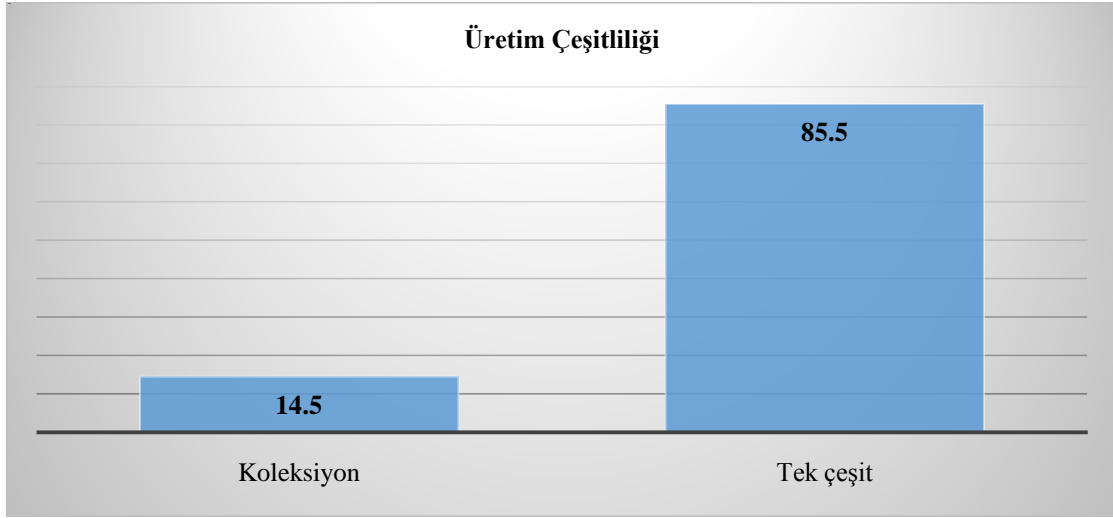
Üretim türüne göre katılımcıların cevapları doğrultusunda hazırlanan görsel grafik ise Şekil 4.7’de sunulmuştur.

Şekil 4.7 Üretim türü grafiği

Kurulum yapılan bahçenin tek çeşitle mi yoksa koleksiyon bahçe niteliğinde kurulup kurulmadığı katılımcılara sorulduğunda, katılımcıların %85.5 oranında tek çeşitle üretim yaptığı, koleksiyon bahçe niteliğinde birden çok çeşitle üretim yapan katılımcı oranı ise %14.5 olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların vermiş olduğu veriler doğrultusunda bahçede gerçekleşen üretimin tek çeşit ya da birden fazla çeşitle gerçekleştiğine dair görsel grafik Şekil 4.8’de yer almaktadır.

Şekil 4.8 Üretimin çeşitliliğine dair grafik

4.7 Toprak Tahlili ve Hastalıklarla Mücadele verileri

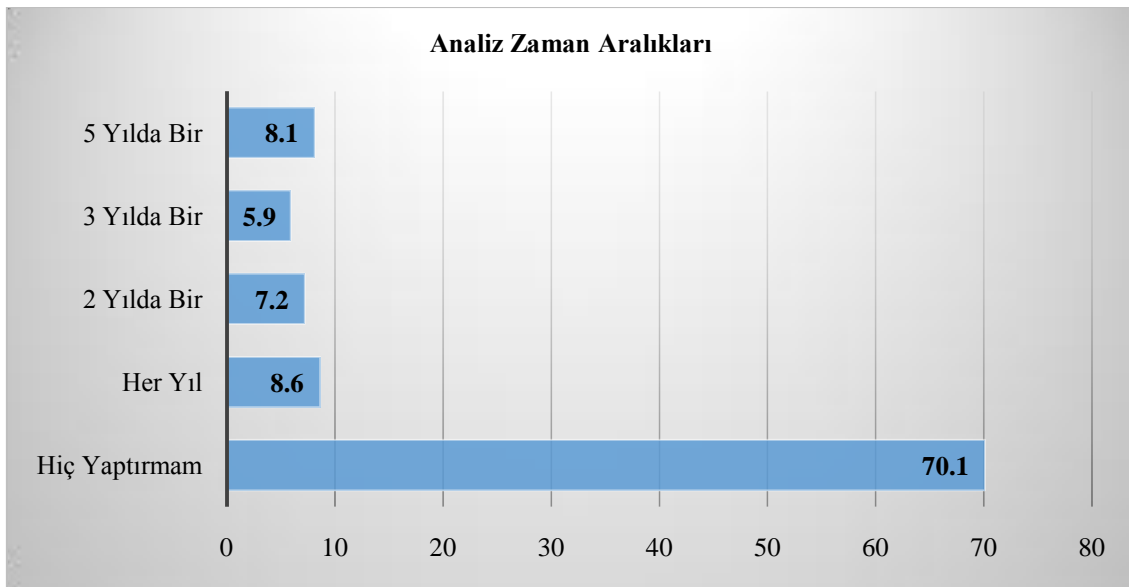
Katılımcıların %71.5 oranında toprak analizi yapmadan gübreleme yaptıkları, üretim tesisinde meydana gelen ve gelmesi olası hastalık ve zararlılarla mücadele yapanların oranı ise %90.5 olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların analizlerini hangi dönemde gerçekleştirdiğine dair kendilerine yöneltilen soruda, hiç yaptırmam diyenlerin oranı %70.1 olarak karşımıza çıkarken, her yıl yaptıranların oranı %8.6, iki yılda bir yaptıranların oranı %7.2, 3 yılda bir yaptıırım diyenlerin oranı %5.9 ve son olarak beş yılda bir yaptıırım diyenlerin oranı ise %8.1 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu verileri Çizelge 4.8’de yer almaktadır.

Katılımcıların hangi zaman aralıklarında analiz yaptıklarına dair görsel grafik ise Şekil 4.9’ da sunulmuştur.

Çizelge 4.8 Analiz ve hastalık verileri

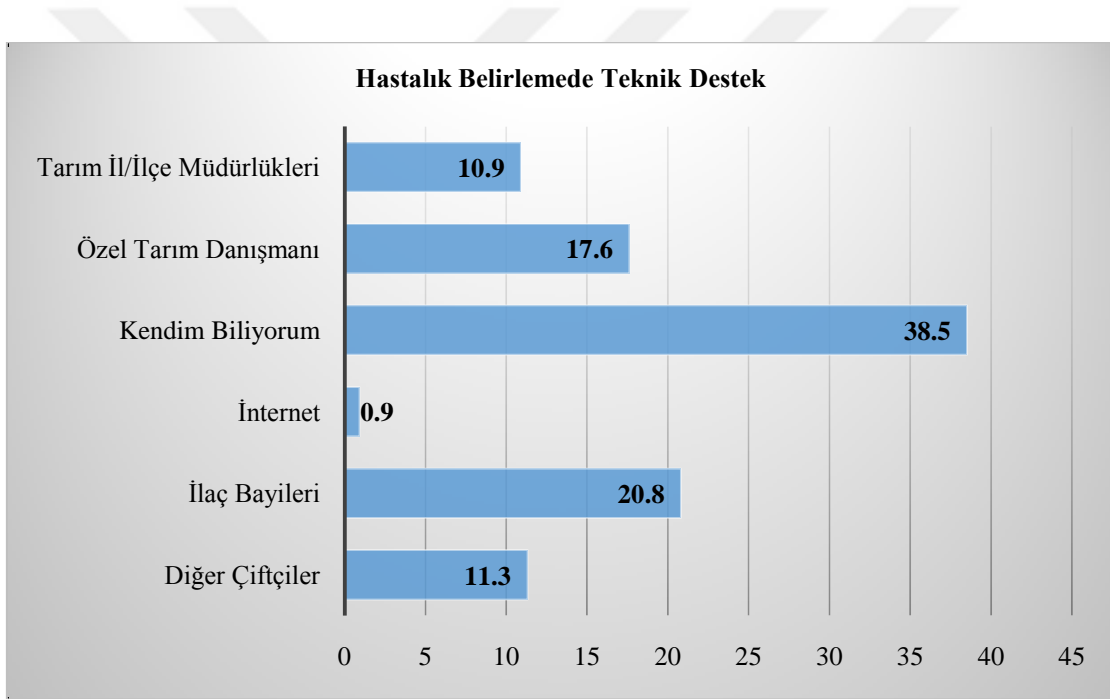
		n	%
Toprak Analizi	Evet	63	28.5
	Hayır	158	71.5
Hastalık ve Zararlı Mücadele	Evet	21	9.5
	Hayır	200	90.5
Analiz Zamanı	Hiç Yaptırmam	155	70.1
	Her Yıl	19	8.6
	2 Yılda Bir	16	7.2
	3 Yılda Bir	13	5.9
	5 Yılda Bir	18	8.1
Hastalıkları Belirleme Yöntemi	Diğer Çiftçiler	25	11.3
	İlaç Bayileri	46	20.8
	İnternet	2	0.9
	Kendim Biliyorum	85	38.5
	Özel Tarım Danışmanı	39	17.6
	Tarım İl/İlçe Müdürlükleri	24	10.9

Şekil 4.9 Analiz zaman aralıkları grafiği

Katılımcıların hastalık ve zararlılarla mücadele edebilmesi için herhangi bir hastalığı ne şekilde gözlemledikleri, bu gözlemler yapılırken kimlerden destek aldıklarına dair kendilerine yöneltilen soruya kendi bilgi ve tecrübeleri ile belirlediklerini söyleyen katılımcı oranı %38.5 olarak tespit edilmiştir. İlaç temin ettikleri bayilerin desteği ile belirlediklerini söyleyen katılımcı oranı %20.8, özel tarım danışmanları ile belirlediklerini söyleyen katılımcı oranı %17.6, diğer çiftçiler ile zararlı ve hastalık teşhisinde destek aldığını söyleyen katılımcı oranı ise %11.6 olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların yapılan çalışmada vermiş oldukları cevaplara istinaden hazırlanan görsel grafik Şekil 4.10'da sunulmuştur.

Şekil 4.10 Hastalık belirlemede teknik destek grafiği

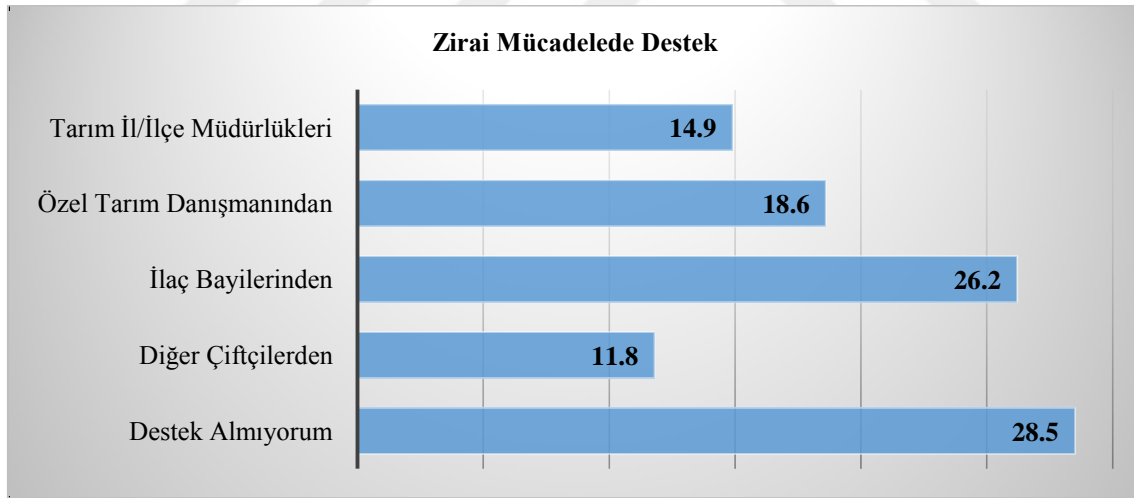
Katılımcıların hastalık belirleme sonrasında zirai mücadeleye karar vermesinden sonra yapılacak zirai mücadelede kimlerden destek alıyorsunuz sorusuna %28.5 oranında katılımcı kitlesi destek almadığını belirtmiş, %26.2 oranında katılımcı ilaç temin ettikleri bayilerden destek aldığını belirtmiştir. Katılımcıların %18.6'sı özel tarım danışmanlarından destek aldıklarını, %14.9 oranında katılımcı ise il ve ilçe tarım müdürlüklerinden destek aldığını söylemişlerdir. Çalışmada diğer çiftçilerden destek

aldığı belirten katılımcı oranı ise %11.8 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu veriler Çizelge 4.9' yer almaktadır.

Çizelge 4.9 Zirai mücadelede destek verileri

	n	%
Zirai Mücadelede Destek Aldığı Yer	Destek Almıyorum	63 28.5
	Diğer Çiftçilerden	26 11.8
	İlaç Bayilerinden	58 26.2
	Özel Tarım Danışmanından	41 18.6
	Tarım İl/İlçe Müdürlükleri	33 14.9

Katılımcıların çalışmada vermiş oldukları yanıtlar doğrultusunda hazırlanan görsel grafik Şekil 4.11'sunulmuştur.

Şekil 4.11 Zirai mücadelede teknik destek grafiği

4.8 Gübreleme İşlemine Dair Veriler

Katılımcıların gübreleme konusunda dikkatli oldukları çalışma sonucunda yapılan analiz ile ortaya çıkmıştır. Gübreleme yapıyor musunuz? sorusuna katılımcıların %97.3'ü evet demiş ve 221 katılımcıdan, 215'i gübreleme yaptığını belirtmiştir. Yapılan

gübrelemenin zamanının bilinmesi için 5 zaman grubu belirlenmiş ve %80.1 oranında ilkbahar mevsiminde gübrelemenin yapıldığı belirlenmiştir. Katılımcıların %7.7 oranında sonbahar döneminde gübreleme yaptıkları, sonrasında ise %5 ile ilkbahar/yaz döneminde yaptıklarını belirtmişlerdir.

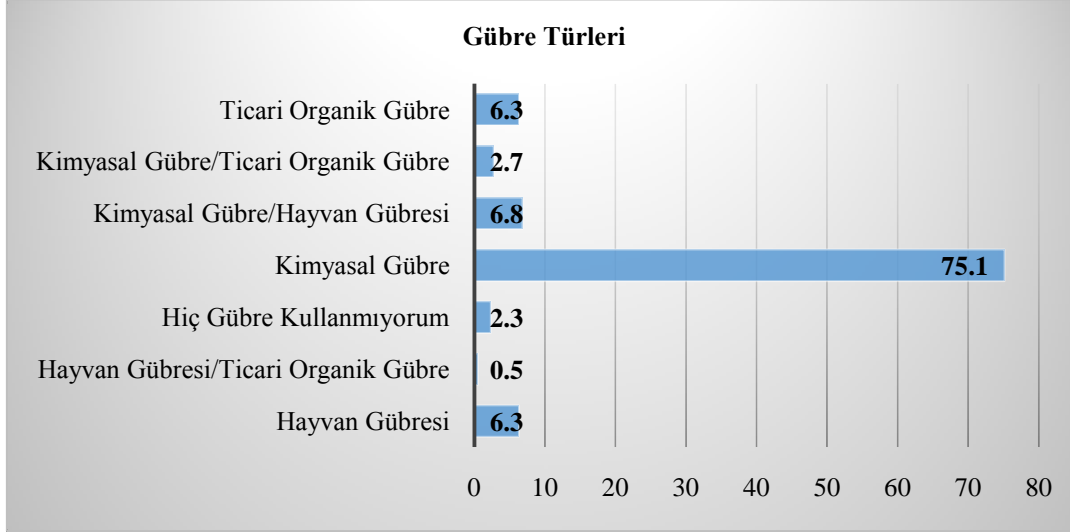
Katılımcıların işletmelerinde ne tür gübre kullandıkları kendilerine sorulduğunda %75.1 oranı ile kimyasal gübre kullanımının ilk sırada olduğu hemen hemen her 4 üreticiden 3'ünün kimyasal gübreyi tercih ettiği çalışma ile tespit edilmiştir. Kimyasal gübre ile ticari gübre niteliği taşıyan gübreleri birlikte kullanan katılımcı oranının %2.7 olduğu, kimyasal gübre ile hayvan gübresini birlikte kullanan katılımcı oranının %6.8 olduğu görülmüştür. İşletmelerinde kimyasal gübre kullanmayan sadece hayvansal gübreyi tercih eden katılımcı oranı %6.3 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların işletmelerinde ne tür gübre kullandıklarına dair veriler Çizelge 4.10'da yer almaktadır.

Çizelge 4.10 Gübre türleri verileri

		n	%
Gübreleme	Evet	215	97.3
	Hayır	6	2.7
Gübreleme Mevsimi	İlkbahar	177	80.1
	İlkbahar/Sonbahar	6	2.7
	İlkbahar/Yaz	11	5
	Sonbahar	17	7.7
	Yaz	10	4.5
Gübre Türü	Hayvan Gübresi	14	6.3
	Hayvan Gübresi/Ticari Organik Gübre	1	0.5
	Hiç Gübre Kullanmıyorum	5	2.3
	Kimyasal Gübre	166	75.1
	Kimyasal Gübre/Hayvan Gübresi	15	6.8
	Kimyasal Gübre/Ticari Organik Gübre	6	2.7
	Ticari Organik Gübre	14	6.3

Katılımcıların yanıtlamış oldukları verilerin analizine göre hazırlanan görsel grafik Şekil 4.12'de yer alırken, hayvansal gübreleme yapan katılımcıların hangi zaman

aralıklarında uygulama yaptıkları ve gübre uygulamaları konusunda almış oldukları desteğin kimler tarafından sağlandığına dair veriler Çizelge 4.11’de sunulmuştur.

Şekil 4.12 Gübre türleri

Çizelge 4.11 Hayvansal gübre tekerrürü ve gübre destek verileri

	n	%	
Hayvan Gübresi Uygulama Aralığı	2 Yılda Bir	15	6.8
	3 Yılda Bir	22	10
	Her Yıl	27	12.2
	Kullanmıyorum	157	71
Gübrelemede Destek Aldığı Yer	Destek Almıyorum	72	32.6
	Diğer Çiftçilerden	16	7.2
	Gübre Bayisinden	55	24.9
	Özel Tarım Danışmanından	23	10.4
	Tarım İl/İlçe Müdürlükleri	13	5.9
	Üretici Birlikleri veya Koop.	41	18.6
	Ziraat Fakültesi	1	0.5

Katılımcıların işletmelerinde hayvan gübresi kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda, %71 oranında hayvan gübresi kullanmadıkları, %29 oranında farklı uygulama aralıklarında kullandıkları tespit edilmiştir. Kullanım durumlarına göre her yıl

kullanım sağlayan katılımcı oranı %12.2 olup, iki yılda bir kullandığını beyan eden katılımcı oranı %6.8 ve son olarak 3 yılda bir hayvan gübresi kullananların oranı %10 olarak tespit edilmiştir. Hayvan gübresi uygulama aralıkları çizelge 4.10'de yer almaktadır. Katılımcılara gübrelemede hangi kurum yada kişilerden ne şekilde destek aldıkları sorulduğunda ilk öne çıkan %32.6 ile destek almıyorum diyen katılımcı grubu olmuştur. Diğer bir katılımcı oranı %24.9 gübre bayilerinden destek aldığını, %18.6 oranında katılımcı üretici birlikleri veya kooperatiflerden, %7.2 oranında katılımcı ise diğer çiftçilerden destek aldığını belirtmişlerdir.

4.9 Toprak İşleme Verileri

Katılımcıların toprak işleme yapıyor musunuz sorusuna %97.3 oranında evet dedikleri ve bu işlemi %62.9 oranında yılda bir kez, %24.4 oranında yılda iki kez ve en son olarak %10 oranında yılda üç kez tekrar ettikleri yapılan çalışma ile tespit edilmiştir. Toprak işlemeye ilişkin veriler Çizelge 4.12'de verilmiştir.

Çizelge 4.12 Toprak işleme verileri

		n	%
Toprak İşleme Sayıları	Hiç toprak işleme yapmıyorum	6	2.7
	Yılda 1 kez	139	62.9
	Yılda 2 kez	54	24.4
	Yılda 3 kez	22	10
Toprak İşleme Mevsimi	İlkbahar	157	71
	İlkbahar/Sonbahar	45	20.4
	Sonbahar	19	8.6
Toprak İşleme Aleti	Hayvan	1	0.5
	İnsan	4	1.8
	Traktör	216	97.7

Toprak işlemeyi katılımcıların %71'i ilkbahar döneminde, %20.4'ü ilkbahar/sonbahar döneminde ve %8.6'sı ise sonbahar döneminde yaptıklarını beyan

etmişlerdir. Toprağın havalandırılması ve toprak içerisindeki besin elementlerinin birbirlerine karışarak zenginleşmesi için toprak işleme gerekli bir işlemdir.

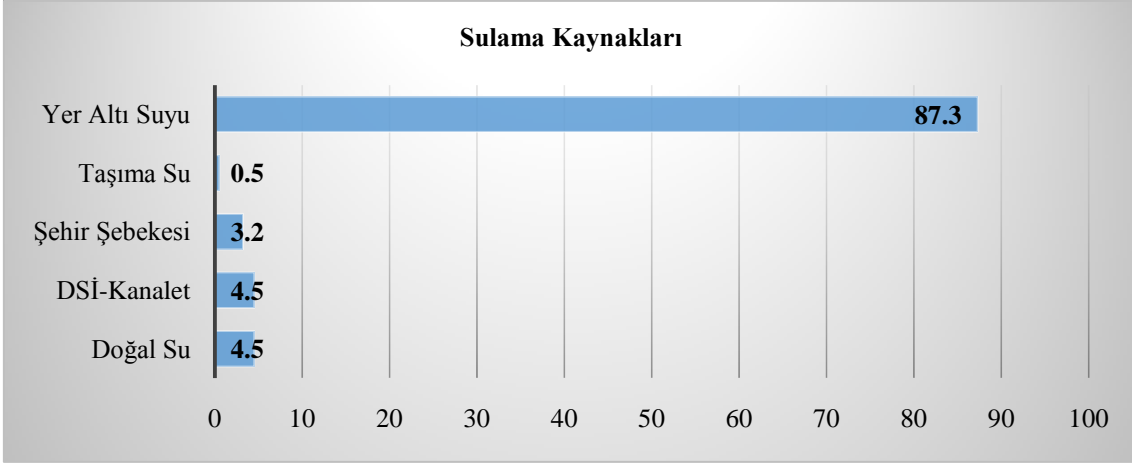
4.10 Sulama Kaynakları, Yöntemleri ve Teknik Destek Verileri

Katılımcıların üretimde ihtiyaç duydukları suyu ne şekilde temiz ettiklerine dair kendilerine yöneltilen soruda %87.3 oranında yer altı su kaynağından temin ettikleri, %4.5 oranındaki katılımcının doğal su kaynaklarını kullandığı, %4.5 katılımcının devlet su işlerinden faydalandığı, şebeke suyundan ise suyu temin edenlerin %3.2 olduğu görülmüştür.

Katılımcıların sulama yöntemlerinin neler olduğunu öğrenmek için kendilerine yöneltilen soruda %71 oranı ile yağmurlama sulama metodu öne çıkmaktadır. Katılımcıların %17.2 oranında damlama sulama sistemlerini tercih ettikleri, %9.5 oranında salma sulama yöntemi ve %2.3 oranında karık sulama sistemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sulama yöntemleri, kaynakları ve alınan teknik destek verileri Çizelge 4.13’de yer alırken, sulama kaynakları görsel grafiği ise Şekil 4.13’de verilmiştir.

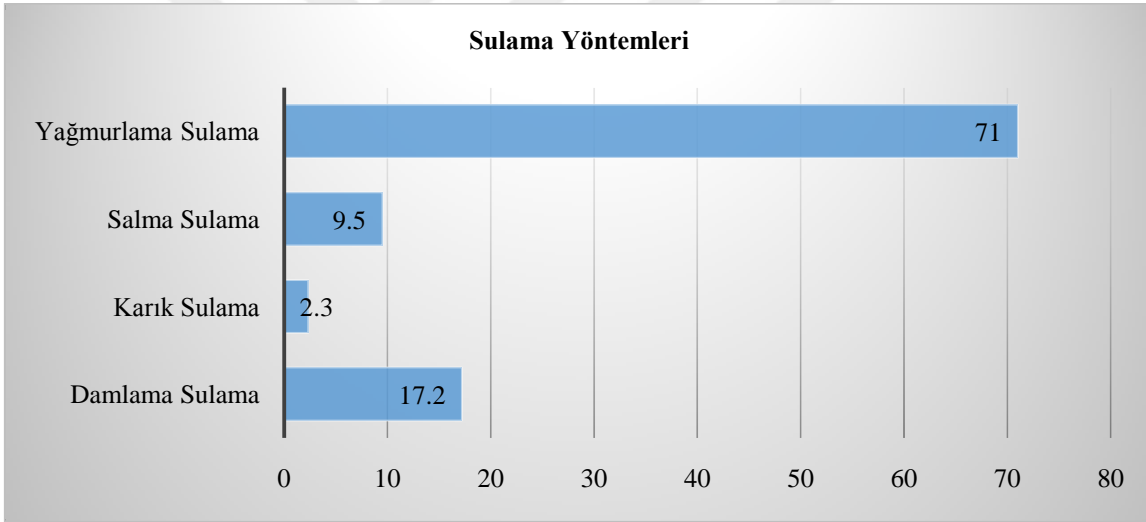
Çizelge 4.13 Sulama yöntemleri ve destek verileri

	n	%	
Sulama Kaynağı	Doğal Su	10	4.5
	DSİ-Kanalet	10	4.5
	Şehir Şebekesi	7	3.2
	Taşıma Su	1	0.5
	Yer Altı Suyu	193	87.3
Sulama Yöntemi	Damlama Sulama	38	17.2
	Karık Sulama	5	2.3
	Salma Sulama	21	9.5
	Yağmurlama Sulama	157	71.0
Sulamada Teknik Destek aldığı yer	Destek Almıyorum	188	85.1
	Devlet Su İşleri	4	1.8
	Özel Tarım Danışmanı	11	5.0
	Sulama Kooperatifi	5	2.3
	Tarım İl/İlçe Müdürlükleri	13	5.9

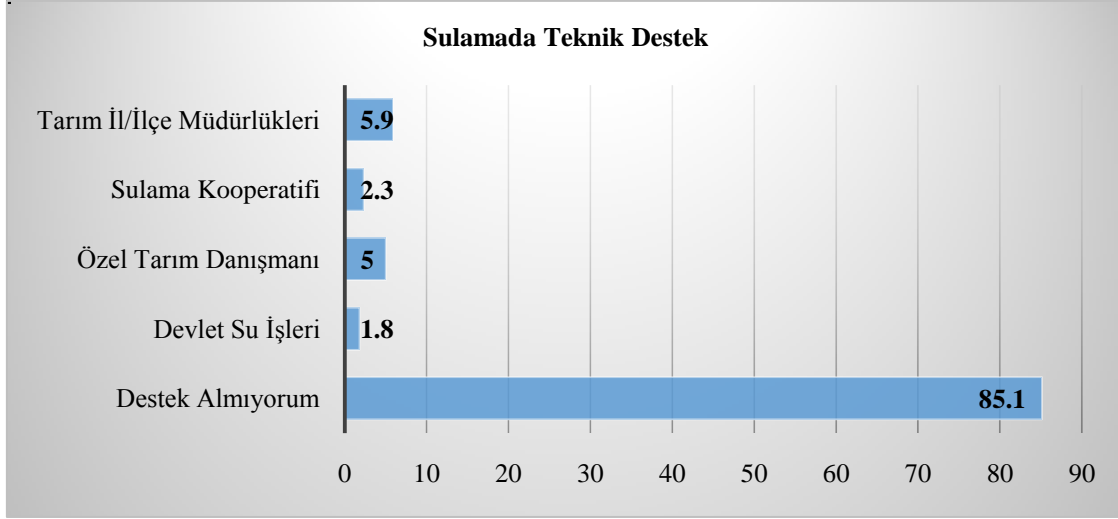
Şekil 4.13 Sulama kaynakları grafiği

Katılımcıların sulama yöntemlerine ait görsel grafik Şekil 4.14’de sunulmuştur.

Şekil 4.14 Sulama yöntemleri grafiği

Çalışmaya katılım sağlayan üreticilere sulama konusunda herhangi bir teknik destek alıp almadıkları, eğer teknik destek alıyorsa bunu hangi kurum, kuruluş veya kişilerden sağladıkları sorulduğunda, destek almıyorum diyen katılımcıların oranı %85.1 olarak tespit edilmiştir. Tarım il ve ilçe müdürlüklerinden destek alan katılımcıların oranı %5.9, özel tarım danışmanlarından destek alanların oranı %5, sulama kooperatiflerinden destek alanlar ise %2.3 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların sulama konusunda teknik destek verileri görsel olarak Şekil 4.15’de sunulmuştur.

Şekil 4.15 Sulamada teknik destek grafiği

4.11 Alet/Ekipman ve Yabancı İşgücü Verileri

Katılımcıların üretim yaptıkları yerlerde gerekli alet ve ekipmana sahip olduklarını belirtenlerin oranı %63.3, gerekli alet ve ekipmanı yetersiz görenlerin oranı ise %36.7 olarak tespit edilmiştir. Alet ve ekipman desteğinde yararlanan katılımcı sayısı %20.8, herhangi bir destek almadan kendi imkanları ile bunları elde edenlerin oranı ise %79.2 olarak tespit edilmiştir.

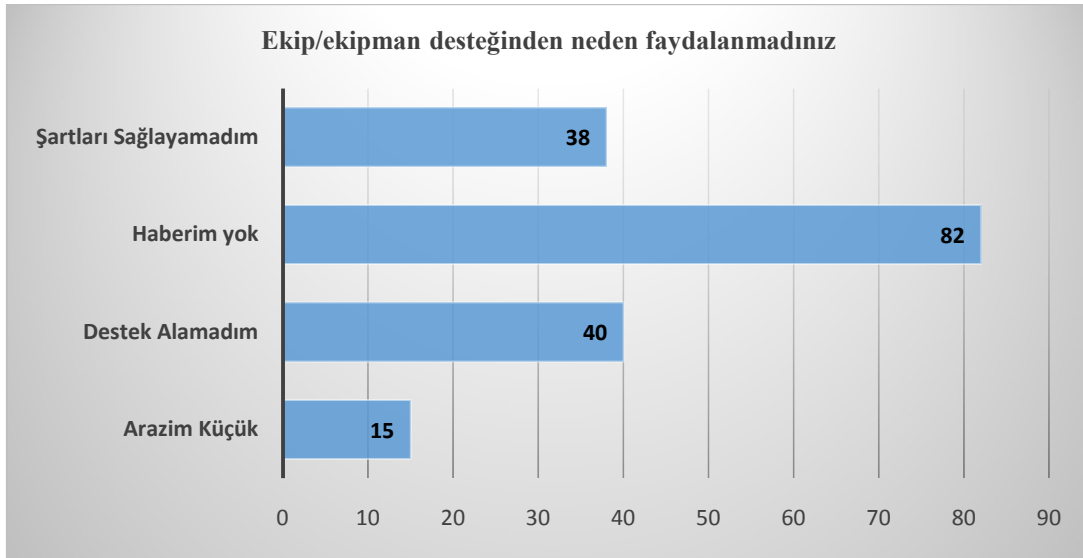
Katılımcıların işgücü yetersizliği nedeniyle yabancı iş gücüne ihtiyaç duydukları, ve yabancı iş gücü kullananların oranının %71 olduğu tespit edilmiştir. Yabancı iş gücüne gereksinim duymayanları oranı ise %29 olarak gözlemlenmiştir.

Katılımcılardan yabancı iş gücünden faydalandıklarını belirten 157 kişinin, bunu kimlerden ne şekilde karşıladıklarına dair sorulan soru üzerine %24.9 oranında sadece akrabalarından, %8.6 oranında aileden ve bu ihtiyaçlarını il dışından karşılayanların oranı ise %19.9 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların alet ve ekipman desteğinden faydalanmayan 175 kişinin, destekten neden faydalanamadıkları araştırıldığında şartları sağlayamayan kişilerin oranı %17.2 olurken, arazim küçük diyenlerin oranı %6.8, destek alamadım diye cevaplayanların oranı %18.1 ve alet/ekipman desteği hakkında haberi olmadığını belirten 82 kişinin yüzdelik oranı ise %37.1 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların alet ekipman ve yabancı iş gücüne vermiş oldukları cevaplar Çizelge 4.14'de sunulmuştur.

Çizelge 4.14 Ekip, ekipman ve yabancı iş gücü verileri

		n	%
Ekipman varlığı yeterli mi?	Evet	140	63.3
	Hayır	81	36.7
Ekipman desteği aldınız mı?	Evet	46	20.8
	Hayır	175	79.2
Yabancı iş gücü kullanıyor musunuz?	Evet	157	71
	Hayır	64	29
Alet/Ekipman Desteğinden Faydalanmama Sebebi	Arazim Küçük	15	6.8
	Destek Alamadım	40	18.1
	Haberim yok	82	37.1
	Şartları Sağlayamadım	38	17.2
Yabancı İş Gücü Temin Ettiği Yer	Cevap Vermeyenler	9	4.1
	Aileden	19	8.6
	Akrabalardan	55	24.9
	Akrabalardan/Diğer Üreticilerden	3	1.4
	Diğer Üreticilerden	1	0.5
	İl Dışından	44	19.9

Ekip, ekipman desteğinden neden faydalanamadınız, sorusuna verilen yanıtlar Şekil 4.16'da yer almaktadır.

Şekil 4.16 Ekipman desteğinden faydalanmama sebepleri

4.12 Pazarlama İmkânı ve Tarım Sigortası Verileri

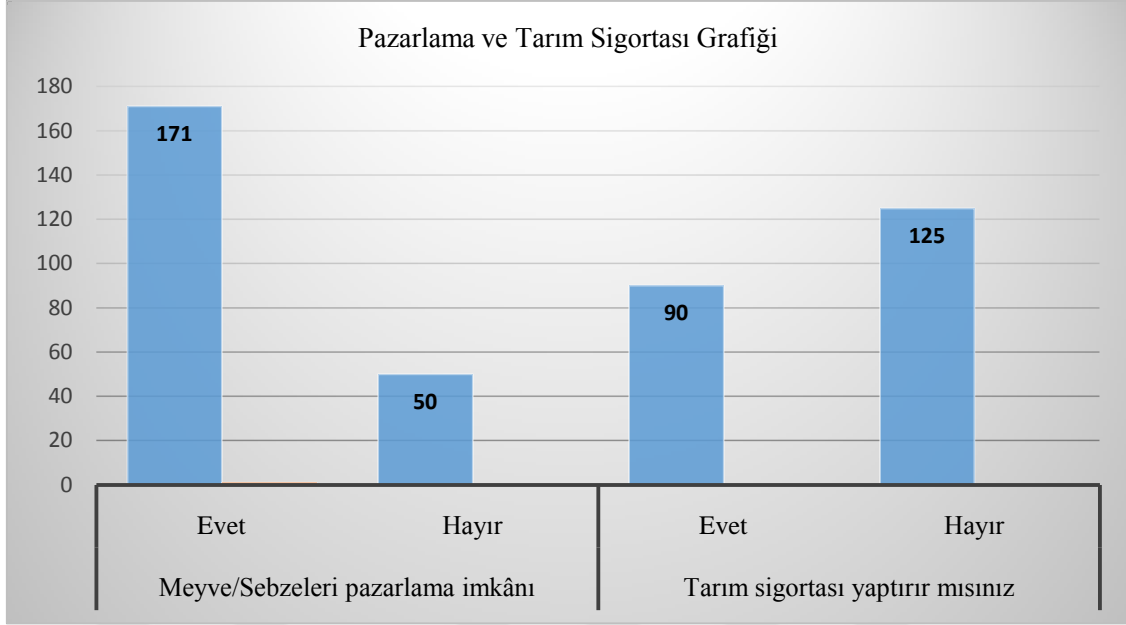
Üretim yapılan ürünün son tüketiciye ulaşması ya da pazar imkanı bulamaması durumunda gerçekleştirilen üretimin ekonomik olarak herhangi bir önemi kalmayacağından, katılımcılara pazarlama imkanı sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların %77.4 oranında bu imkana sahip oldukları tespit edilmiştir. Pazarlama imkanında zorluk yaşayan ya da ürünleri kendi aileleri içerisinde tüketenlerin oranı ise %22.6 olarak tespit edilmiştir. Üretimin ilk aşamasından hasat işlemine dek geçen süre içerisinde herhangi bir olumsuzluk ile ürünün zarar görmesine karşın oluşacak olan ekonomik kaybın telafi edilmesi amacıyla tarım sigortası yaptıran katılımcı oranı %43.4 olarak tespit edilmiştir. Tarım sigortası yaptırmayan kişi oranı ise %56.6 olarak gözlemlenmiştir. Pazarlama ve tarım sigortasına dair veriler Çizelge 4.15’de yer almaktadır.

Katılımcıların neden TARSİM yapmadığına dair kendilerine yöneltilen soruya %79.6 oranında katılımcılar TARSİM fiyatlarının yüksek olması nedeniyle yapmadıklarını, %8.6 oranında katılımcının böyle bir uygulamadan habersiz olmaları nedeniyle yaptırmadıkları, %6.3 oranında katılımcının ise arazilerinin küçük olması nedeniyle ihtiyaç duymadıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.15 Pazarlama ve tarım sigortası verileri

		n	%
Meyve/Sebzeleri pazarlama imkânı	Evet	171	77.4
	Hayır	50	22.6
Tarım sigortası yaptırır mısınız	Evet	90	43.4
	Hayır	125	56.6
TARSİM Yapılmamasının Sebebi	Arazim Küçük	14	6.3
	Çok Masraflı	176	79.6
	Haberim yok	19	8.6
	Riskle Karşılaşıyorum	12	5.4

Katılımcıların pazarlama ve tarım sigortası konularında vermiş oldukları yanıtlar doğrultusunda hazırlanan görsel grafik Şekil 4.17’de sunulmuştur.

Şekil 4.17 Pazarlama ve tarım sigortası grafiği

4.13 Pazarlama Şekli ve Muhafaza Yöntemleri

Katılımcıların pazarlama imkanı buldukları ürünleri ne şekilde sattıklarına dair soruya hasatı gerçekleştirip tüccara satarım diyen katılımcıların oranı %84.2 ile ön plana çıkarken %8.1 oranında katılımcı ürettiği ürünü satmadığını, %3.2 oranında katılımcı ise ürünü işleyip sattığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların ürettikleri ürünleri ne şekilde muhafaza ettiklerine dair kendilerine yöneltilen soruya %48 oranında katılımcı kendi depoları olduğunu, %38.5 oranında katılımcı muhafaza imkanlarının bulunmadığını, %12.2 oranında katılımcı ise depo kiralaması yaptığını, %1.4 oranında katılımcı ise soğuk hava deposunu tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların üretilen ürünü muhafaza etmeye yönelik vermiş oldukları yanıtlara dair veriler Çizelge 4.16'da yer almaktadır.

Çizelge 4.16 Pazarlama ve muhafaza imkânı

		n	%
Meyve/Sebze Pazarlama Şekli	İşler Satarım	7	3.2
	Marketlere Satarım	4	1.8
	Meyve-Sebze Haline Satarım	1	0.5
	Pazarda Satarım	2	0.9
	Satmıyorum	18	8.1
	Toplar Tüccara Satarım	186	84.2
	Üretici Birlikleri Ya Da Koop.	3	1.4
Muhafaza İmkânı	Depo Kiralaması	27	12.2
	Kendi Depomuz Var	106	48
	Muhafaza İmkânımız Yok	85	38.5
	Soğuk Hava Deposunda	3	1.4

4.14 Satış ve Kâr Miktarı

Katılımcıların ürettikleri ürünün ne kadarını satışa sunduklarına dair kendilerine yöneltilen soruya %57 oranında tamamını sattıkları, %70-80 arasında satış gerçekleştirenlerin oranı %26.2'si, %50-60 arasında satış gerçekleştirenlerin oranı %4.1 ve %30-40 arası satış gerçekleştirenlerin oranı %1.4 olarak belirlenmiştir. Hiç satış yapmıyorum diyen katılımcı oranı ise %11.3'tür. Yapılan satış oranları Çizelge 4.17'de yer almaktadır.

Çizelge 4.17 Satış ve kâr verileri

		n	%
Satış miktarı %	%30-40	3	1.4
	%50-60	9	4.1
	%70-80	58	26.2
	Hiç satmıyorum	25	11.3
	Tamamını	126	57.0
Yüksek kâr elde edebiliyor musunuz?	Bazen	2	0.9
	Evet	9	4.1
	Hayır	210	95.0

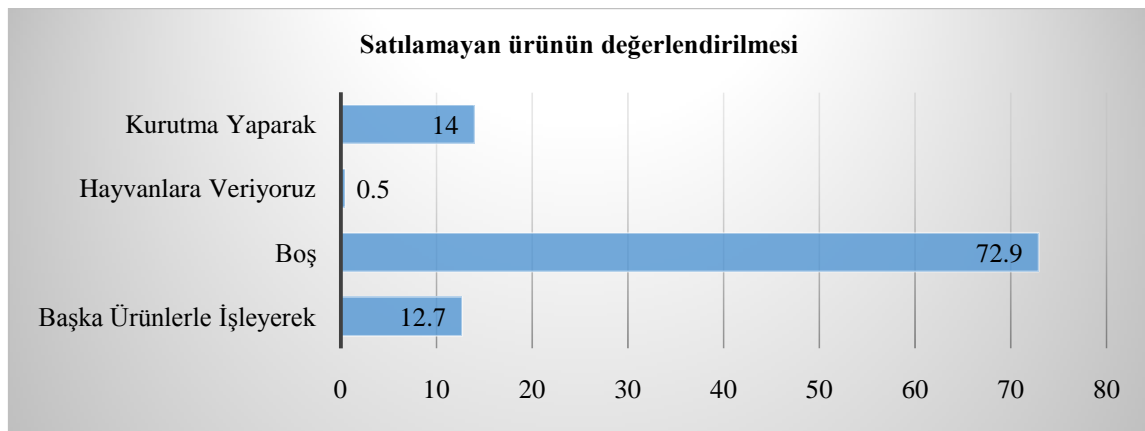
Katılımcılara yapılan satıştan yüksek düzeyde kâr edip etmediği sorulduğunda %95 oranında yüksek kâr elde etmedikleri, %4.1 oranında katılımcı ise yüksek kâr elde ettiğini belirtmişlerdir. Sürekli olmasada bazen yüksek kâr elde ettiklerini belirtenlerin oranı ise %0.9' dur.

Katılımcıların çeşitli sebepler ile pazarlama imkanı bulamadıkları yada satmak istemedikleri ürünleri ne şekilde değerlendirdikleri sorusuna katılımcıların %72.9'u herhangi bir işlem yapmadığını, %12.7 oranındaki katılımcılar ise başka ürünlere işlendiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların %14'ü kurutma yaptığını, %0.5'i ise hayvan yemi olarak kullandığını ifade etmiştir. Katılımcıların satışı yapılamayan ürünleri ne şekilde değerlendiklerine dair veriler Çizelge 4.18'de yer almaktadır.

Çizelge 4.18 Satılmayan ürünün değerlendirilmesi

		n	%
Satamadığınız Meyve/Sebzeleri Nasıl Değerlendirirsiniz	Başka Ürünlerle İşleyerek	28	12.7
	Boş	161	72.9
	Hayvanlara Veriyoruz	1	0.5
	Kurutma Yapararak	31	14

Katılımcıların cevapları doğrultusunda satılmayan ürünlerin ne şekilde değerlendirildiğine dair görsel grafik Şekil 4.18'de sunulmuştur.

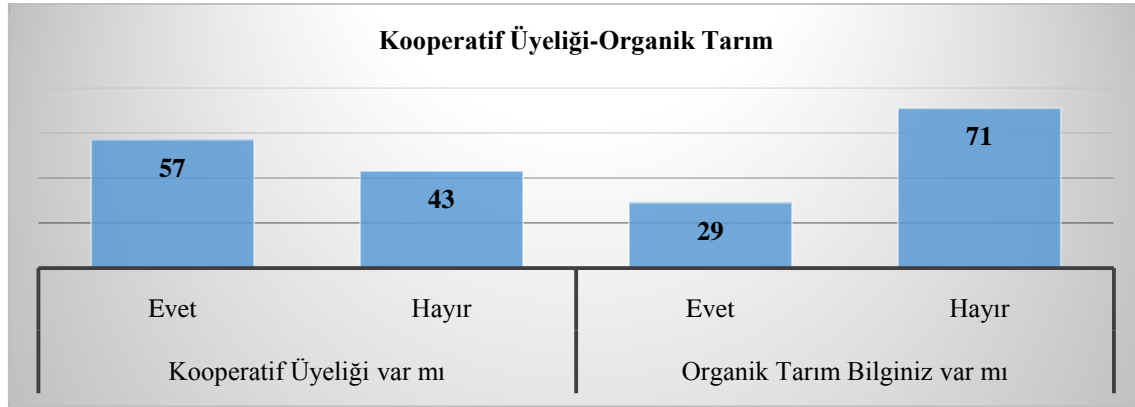
Şekil 4.18 Satılmayan ürünlerin değerlendirilmesi

4.15 Kooperatif Üyeliği ve Organik Tarıma Dair Veriler

Katılımcıların herhangi bir tarımsal kooperatife üye olup olmadıklarına dair sorulan soruya katılımcıların %57'si üye olduklarını, %43'ü ise üyeliklerinin bulunmadığı cevabını vermişlerdir. Kooperatif üyeliği ve organik tarım verileri Çizelge 4.19'da, hazırlanan grafik ise Şekil 4.19'da sunulmuştur.

Çizelge 4.19 Organik tarım ve kooperatif verileri

		n	%
Kooperatif Üyeliği var mı	Evet	126	57
	Hayır	95	43
Organik Tarım Bilginiz var mı	Evet	64	29
	Hayır	157	71
Organik Tarım Yapılmamasının Sebebi	Arazim yok	4	1.8
	Bilgim yok	154	69.7
	Girdi Fiyatları Yüksek	14	6.3
	Pazarı yok	16	7.2
	Sertifika Masrafı Yüksek	21	9.5
	Ürünün Satış Fiyatı Düşük	12	5.4

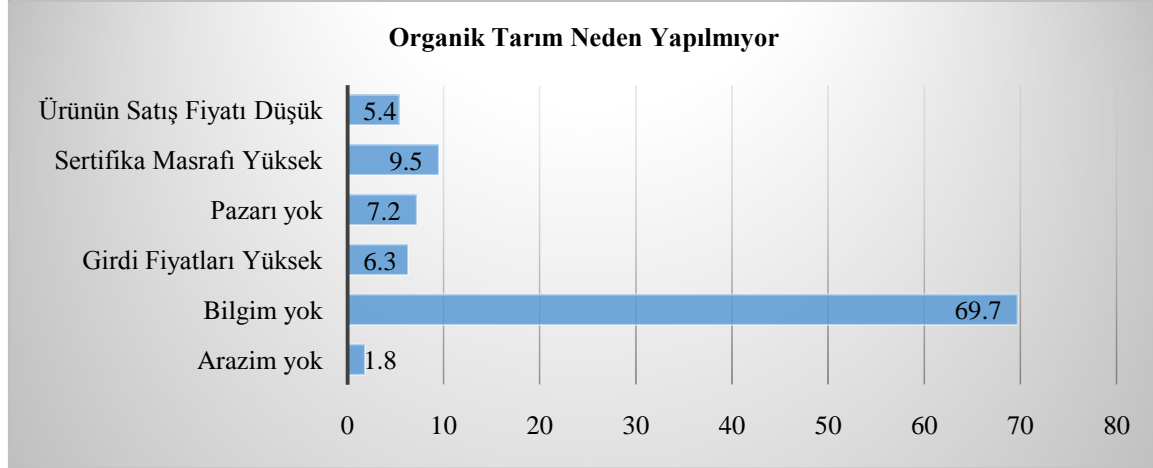

Şekil 4.19 Kooperatif ve organik tarım dağılım grafiği

Organik tarım konusunda ise katılımcıların %71'nin konu hakkında bilgilerinin bulunmadığı, %29'unun ise organik tarım konusunda bilgi sahibi olduğu yapılan çalışma sonucunda tespit edilmiştir. 'Neden organik tarım yapmıyorsunuz?' sorusuna, katılımcıların %69.7'si bilgileri bulunmadığından yapmadıklarını, %9.5'i organik tarım için gerekli olan sertifika ücretinin yüksek olması nedeniyle yapmadıklarını, %6.3'ü

girdi fiyatlarının yüksek olması nedeniyle yapmadıklarını, %7.2'si ise organik tarım pazarı olmadığından dolayı yapmadıklarını bildirmişlerdir.

Katılımcıların neden organik tarım yapmadığı ya da yapamadığına dair verilerin görsel olarak yer aldığı görsel grafik, Şekil 4.20'de sunulmuştur.

Şekil 4.20 Organik tarım neden yapılmıyor?

4.16 Tohum, Fide ve Fidanla Sertifika Durumu ve Temin Yerleri

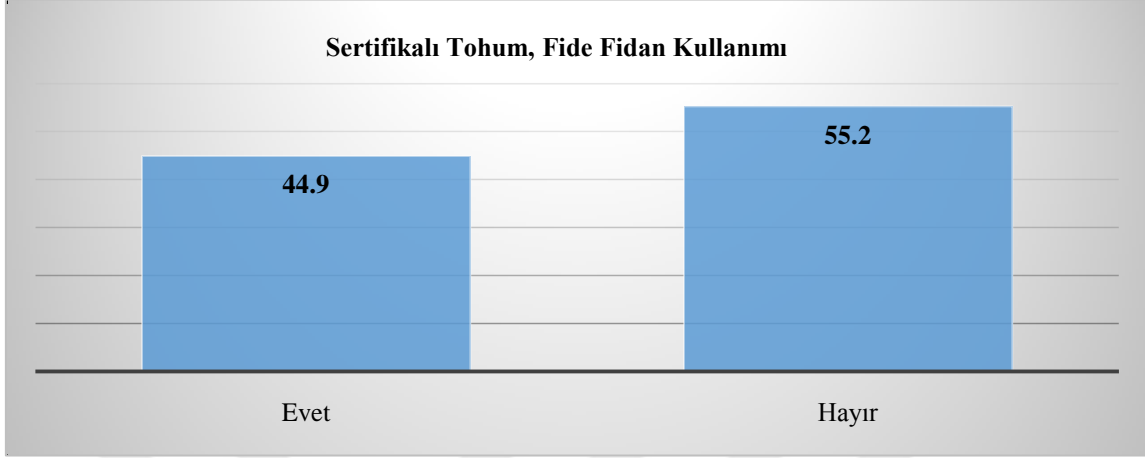
Katılımcıların hastalıktan ari ve sertifikalandırılmış tohum, fide ve fidan kullanımına dair kendilerine yöneltilen soruda %44.8 oranında evet kullanıyorum yanıtı alınırken, %55.2 oranındaki katılımcının ise kullanmadıkları görülmüştür. Konu hakkında verilen yanıtlara dair veriler Çizelge 4.20'de sunulmuştur.

Çizelge 4.20 Sertifikalı tohum, fide ve fidan kullanım verileri

		n	%
Sertifikalı Tohum Fide Fidan kullanma durumu	Evet	99	44.8
	Hayır	122	55.2

Hemen hemen her iki üreticiden birinin tercih ettiği sertifikalandırılmış tohum ve fidanların tarım bakanlığınca desteklendiği ve desteğin artması durumunda kullanan kişi oranında artış olacağı yapılan anket çalışması esnasında tarafımıza bildirilmiştir.

Katılımcıların sertifikalı üretim materyali kullanıp kullanmadıklarına dair verilerin görsel grafiği Şekil 4.21’de sunulmuştur.

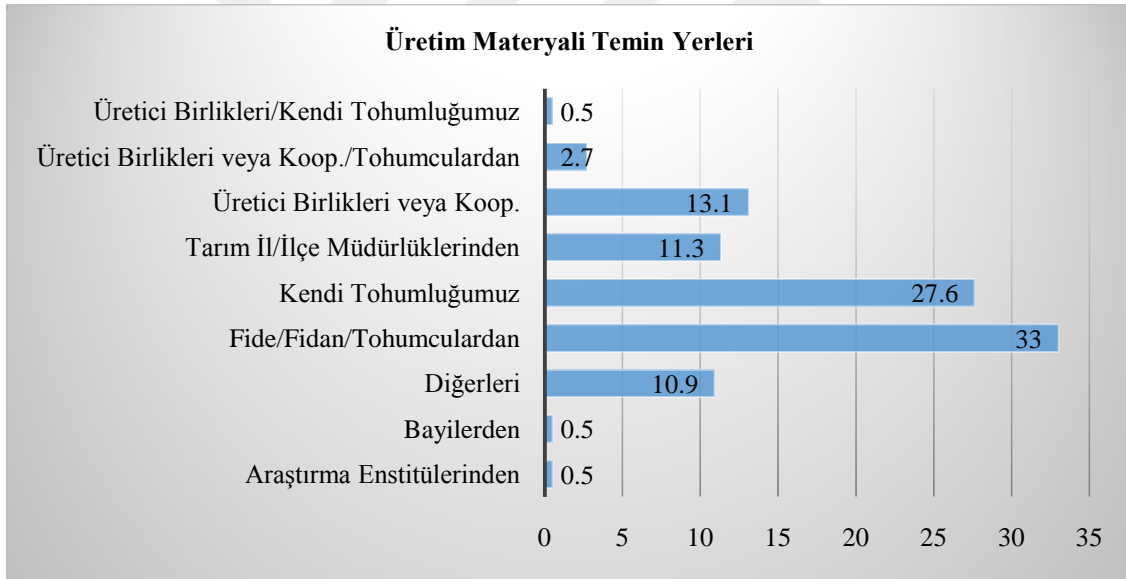
Şekil 4.21 Sertifikalı tohum, fide fidan kullanım grafiği

Katılımcıların üretim materyali olarak kullanacağı tohum, fide ve fidanları nereden ve ne şekilde temin edeceklerine dair kendilerine yöneltilen soru üzerine, katılımcıların %33’ü fideci, fidancı ve tohumculardan, %27.6’sı kendi tohumluklarından, %13.1’i üretici birlikleri veya kooperatiflerden, %11.3’ü il veya ilçe tarım müdürlüklerinden, %10.9’u diğerlerinden gerekli materyali temin ettiklerini beyan etmişlerdir. Ayrıca, üretim materyali teminini araştırma enstitülerinden ve bayilerden yapan katılımcıların oranı %0.5 olarak belirlenmiştir. Üretim materyali teminine ilişkin veriler Çizelge 4.21’de yer almaktadır.

Çizelge 4.21 Tohum, fidan ve fide temin yeri

	n	%	
	Araştırma enstitülerinden	1	0.5
	Bayilerden	1	0.5
	Diğerleri	24	10.9
	Fide/fidan/tohumculardan	73	33
Tohum/fidan aldığınız yer	Kendi tohumluğumuz	61	27.6
	Tarım il/ilçe müdürlüklerinden	25	11.3
	Üretici Birlikleri veya Koop.	29	13.1
	Üretici Birlikleri veya Koop./Tohumculardan	6	2.7
	Üretici birlikleri/kendi tohumluğumuz	1	0.5

Katılımcıların üretim materyali temin ettiği yerler hakkında elde edilen verilere göre hazırlanan görsel grafik Şekil 4.22’de sunulmuştur.

Şekil 4.22 Fide, fidan ve tohum temin yerleri

4.17 Anaç Kullanımı ve Aşılı Fidan Verileri

‘Anaç kullanıyor musunuz?’ Sorusuna katılımcıların %92.1’i hayır, %7.9’u evet cevabını vermiştir. Anaç kullanımına dair veriler Çizelge 4.22’de yer almaktadır.

Çizelge 4.22 Aşı ve anaç kullanma verileri

		n	%
Anaç kullanma durumu	Evet	3	7.9
	Hayır	35	92.1
Aşılı fidan kullandınız mı?	Bilgim yok	4	10.5
	Evet	26	68.4
	Hayır	8	21.1

Katılımcılara aşılı fidan kullanıp kullanmadıkları sorusu kendilerine yöneltildiğinde %68.4'ünün aşılı fidanı tercih ettikleri, %21.1'nin ise aşısız fidan kullandıkları, %10.5'nin ise kullandıkları fidanların aşılı olup olmadığını bilmedikleri tespit edilmiştir.

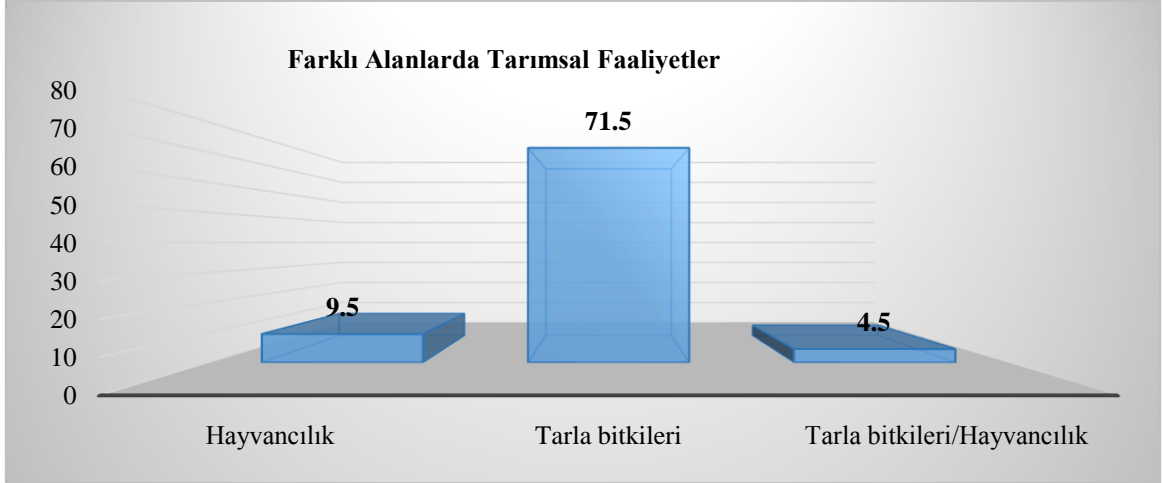
4.18 Tarımsal Faaliyetlere Dair Sonuçlar

Katılımcılara yapmış oldukları tarımsal faaliyetler ve hangi alanlarda faaliyeti sürdürdükleri sorulduğunda, farklı alanlarda faaliyetleri bulunanların oranı %85.5 olarak tespit edilmiştir. Tarımsal faaliyetlere ait bilgiler Çizelge 4.23'de verilmiştir.

Çizelge 4.23 Yapılan tarımsal faaliyetler

		n	%
Farklı alanda tarımsal faaliyet	Evet	189	85.5
	Hayır	32	14.5
Yapılan tarımsal faaliyet	Hayvancılık	21	9.5
	Tarla bitkileri	158	71.5
	Tarla bitkileri/Hayvancılık	10	4.5

Katılımcıların farklı alanda yürütmüş oldukları tarımsal faaliyetlere ilişkin yalnız hayvancılık, yalnız tarla bitkileri ve her iki faaliyeti birlikte yapıp yapmadıkları sorulduğunda, hayvancılık faaliyetleri ile ilgilenenlerin oranı %9.5, tarla bitkileri üretimi yapanların oranı %71.5 ve her iki alanda faaliyeti bulunan kişilerin oranı ise %4.5 olarak tespit edilmiştir. Farklı alanlarda tarımsal faaliyetlerde bulunan kişilerin faaliyetlere ilişkin grafik dağılımı Şekil 4.23'de yer almaktadır.

Şekil 4.23 Tarımsal faaliyetler dağılım grafiği

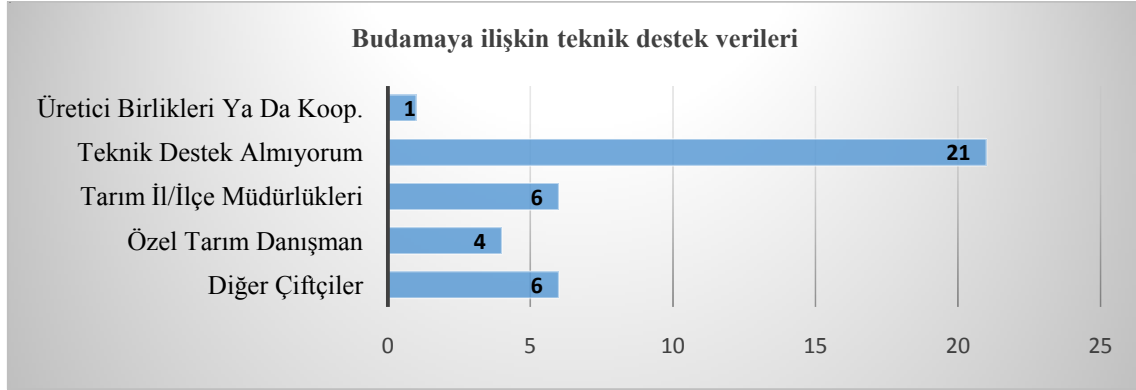
4.19 Budama Hakkında Veriler

Katılımcılara sahip oldukları meyvecilik alanlarında her yıl budama yapıp yapmadıkları sorulduğunda %52.6'sı her yıl budama yaptığını, %47.4'ü ise her yıl budama yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Her yıl budama yaptığını belirten çiftçilerin herhangi bir teknik destek alıp almadıkları sorusuna ise %55.3 oranında katılımcı kitlesinin herhangi bir teknik destek almadığı görülmüştür. Budama ile ilgili elde edilen veriler Çizelge 4.24'de yer almaktadır.

Çizelge 4.24 Budamaya dair veriler

		n	%
Her yıl budama yapılma durumu	Evet	20	52.6
	Hayır	18	47.4
Budama desteği	Diğer çiftçiler	6	15.8
	Özel tarım danışman	4	10.5
	Tarım il/ilçe müdürlükleri	6	15.8
	Teknik destek almıyorum	21	55.3
	Üretici birlikleri ya da Koop.	1	2.6
Yaz Budaması Yapılıyor mu?	Bilgim yok	8	21.1
	Evet	5	13.2
	Hayır	25	65.8

Budama ile ilgili teknik destek alan üreticilerin, ilgili desteği nereden karşıladığı sorulduğunda, katılımcıların %15.8'i tarım il ve ilçe müdürlüklerinden, %15.8'i ise diğer çiftçilerden destek aldıkları cevabını vermişlerdir.

Şekil 4.24 Budamaya ilişkin teknik destek verileri

Katılımcıların yaz budaması yapıp yapmadıkları sorulduğunda konu hakkında bilgin yok diyenlerin oranı %21.1, evet yapıyor diyenlerin oranı %13.2, hayır yapmıyorum diyenlerin oranı ise %65.8 olarak tespit edilmiştir.

4.20 Bahçe Yetiştiriciliğinde Karşılaşılan Engeller

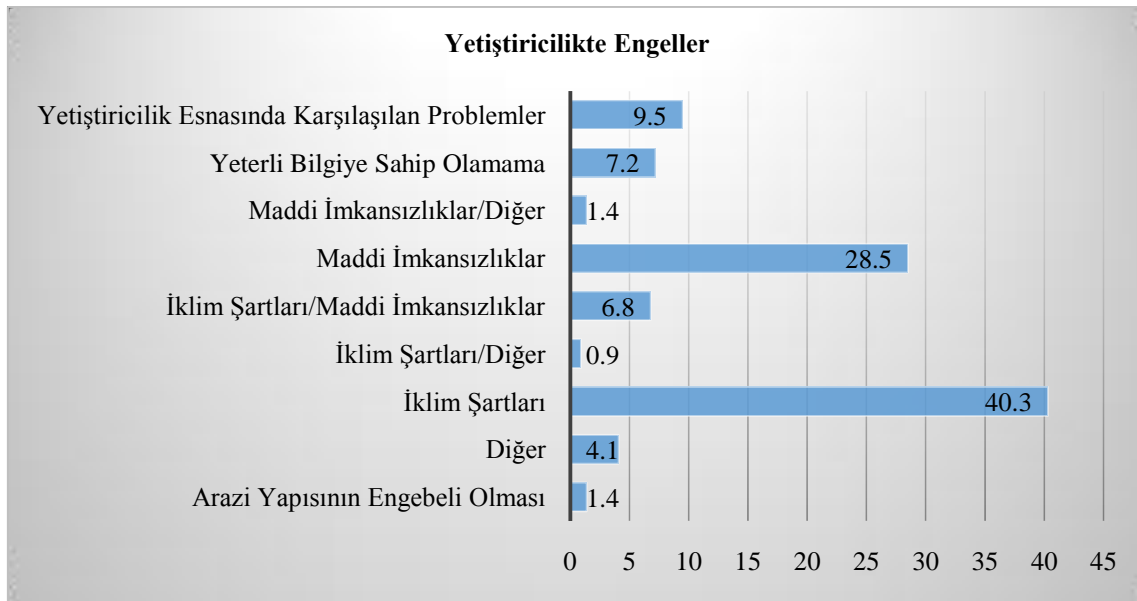
Yetiştiricilikte en büyük engeller nelerdir? Sorusuna katılımcıların %40.3'ü iklim şartlarının olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların yanıtları doğrultusunda yaş sebze ve meyve üretiminde birer engel olarak görülen olumsuz durumlara dair veriler Çizelge 4.25'de sunulmuştur.

Çizelge 4.25 Yetiştiricilikte engeller

	n	%
Arazi yapısının engebeli olması	1	1.4
Diğer	9	4.1
İklim şartları	89	40.3
İklim şartları/diğer	2	0.9
Bahçe yetiştiriciliğinin önündeki en büyük engel		
İklim şartları/maddi imkansızlıklar	15	6.8
Maddi imkansızlıklar	63	28.5
Maddi imkansızlıklar/diğer	3	1.4
Yeterli bilgiye sahip olamama	16	7.2
Yetiştiricilik esnasında karşılaşılan problemler	21	9.5

Katılımcıların %28.5'i maddi imkansızlıkların engel teşkil ettiğini, %9.5'i yetiştiricilik esnasında karşılaşılan problemlerin engel olduğunu, %7.2'si ise yeterli bilgiye sahip olunmaması durumunu yetiştiricilikteki engeller olarak çalışmada belirtmişlerdir.

Yetiştiricilikte üreticilerin karşılaştığı engellere dair görsel grafik Şekil 4.24'de sunulmuştur.

Şekil 4.25 Yetiştiricilikte karşılaşılan engeller

4.21 Çalışmada Üreticilerin Öneri ve Tavsiyeleri

Çalışmada verimliliğin artması ve yapılan çalışmanın meyvecilik ve sebzeçilik alanında bir farkındalık yaratması, üreticilerimizin hazırlanan anket maddeleri dışında kendi düşünce, tecrübe ve sorunlarının tam olarak belirlenmesi amacıyla katılımcıların fikirlerine sonuç ve öneriler bölümünde yer verilmiştir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bitlis ili Ahlat ilçesinde gerçekleştirilen bu çalışmada, katılımcıların demografik yapıları incelendiğinde meyve ve sebze alanında çalışan en yüksek katılımcı yaş grubu %23.1 oranı ile 51-60 yaş aralığında, sonrasında ki yaş grubunun ise %20.4 ile 43-50 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Yaş gruplarının önce artış ve devamında azalış gösterdiği yoğunluğun 51-60 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler orta yaş grubunun tarım ile uğraştığını ortaya koymuştur. Genç kesimin tarıma yönlendirilmesi konusunda gerekli girişimlerin yerine getirilmesi oldukça önemli görülmektedir. Eğitim durumları incelendiğinde %28.5 ile lise mezunu olanlar öne çıkmaktadır. Devamında ise %26.7 ile ilkokul mezunu ve %22.6 ile yüksek okul mezunları gelmektedir. Bu veriler ile çalışmaya katılım sağlayan kişilerin eğitim farklılıkları gösterdiği söylenebilir. Sürekli bir yenilenme eğiliminde olan teknolojik gelişmelere uyum sağlamak için gerekli bir eğitim seviyesine sahip olunması arzu edilen bir durumdur. Ahlat ilçesinde yürütülen bu çalışmada katılımcıların gerek yaş aralıklarına göre oranları, gerekse eğitim seviyelerindeki farklılıklar çalışmanın geniş bir yelpazede gerçekleştiğini göstermektedir. Eğitim düzeyine ilişkin veriler tarım ile uğraşan kesimin üretim konusunda verilecek olan eğitim ve yayım çalışmalarını anlayabilecek ve uygulayabilecek kapasitede olduklarını göstermektedir. Tarımsal üretim bilincinin gelişebilmesi için gerek kamu çalışanlarının gerekse özelde çalışan Ziraat Mühendislerinin tarımsal yayım çalışmalarına katkıda bulunması beklenmektedir. Belirli zamanlarda üreticiler ile bir araya gelerek gerekli eğitimlerin verilmesi ve sertifikasyon süreçleri bu anlamda büyük rol oynamaktadır. Gazioğlu Şensoy vd.. (2020) yaptıkları çalışmada Siirt iline bağlı ilçelerde anket sonuçları ışığında; üreticilerin yaş ortalaması 40 ile 60 yaş olduğu, eğitim seviyesi düşük olduğunu belirlemişlerdir. Yaş ortalamaları bakımından her iki yörede yetiştiricilik yapan çiftçilerin benzer yaş grubunda oldukları, eğitim seviyesinin çalıştığımız ilçede daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Ankete katılım sağlayan kişilerin sebze ve meyve yetiştiriciliği dışında farklı mesleklerde çalışıp çalışmadıklarına dair kendilerine yöneltilen soruya %67 oranı ile çiftçilik faaliyetinde buldukları, sonrasında %8.6 oranında devlet memuru oldukları ve %8.1 oranına sahip kitlenin ise esnaf olduğu görülmektedir. %67 oranına sahip

kitlenin çiftçi olduklarını beyan etmeleri yapılan üretimin hobi olmaktan çok kendi geçimlerini üreticilikten kazandığını bu nedenle bu oranın yüksek çıktığı düşünülmektedir.

Söz konusu araştırmaya katılım sağlayan üreticilerin sosyal güvenceye önem verdikleri ve katılımcıların sadece %10.4 oranında sosyal güvencelerinin bulunmadıkları, SSK ve Bağ-Kur gibi sosyal güvencelerine sahip olma oranları sırasıyla %30.8 ve %38.9 olmuştur. Toplamda iki sosyal güvencenin katılımcı sayısına oranı %69.7 gibi yüksek bir oran olduğu tespit edilmiştir. Çiftçilik ile uğraşan ve bunu resmi olarak belgeleyen üreticilerin tarım Bağ-Kur'u yaptırılmaları, çiftçilik faaliyetleri sonrası sabit bir gelir olarak emekliliği düşündüklerini göstermektedir.

Arısoy (2019) tarafından yapılan çalışmada katılım sağlayan kişilerin %66'lık bir kısmının hanede çalışan sayısı 1'den fazla olduğu, orta gelir grubu olarak kabul edilen %77.1'lik kısmında hanede çalışan kişi sayısı 2 kişi olduğu tespit edilmiştir. Adanacioğlu vd.. (2019) tarafından yapılan çalışmada İzmir İlinde Hal Kayıt Sisteminin etkinliğinin tespiti amacıyla komisyoncuların %50 sinin eğitim seviyesi ilkokul olarak tespit edilmiş ve küçük yaşta bu mesleğe başladıkları, %55'nin sosyal güvencesinin Bağ-Kur olduğu, komisyonculuk mesleki hayatlarının süresi ise ortalama 20 yıl olarak belirtilmiştir. Yaptığımız çalışma önceden gerçekleştirilen çalışmalara kıyaslandığında elde ettiğimiz verilerin literatür verileriyle uyumlu olduğu ve sosyal güvence bazında daha yüksek veriler elde edildiği tespit edilmiştir. Bu farklılığın göç, çevresel faktörlere bağlı olarak yaşamsal faaliyet, gelenek ve görenek gibi unsurlardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katılımcıların %75.1 oranında üretim yaptıkları yerin mülkiyetinin kendilerine ait olduğunu, %9.5 oranında üretim yapan kişilerin üretim yerlerini kiralamak suretiyle kullanım hakkı elde ettikleri ve %15.4 oranında ise kendilerine ait mülkiyetleri buldukları halde üretim yerlerinin yetersiz gelmesi nedeniyle kiralama yaptıkları gözlemlenmiştir. Yapılan anket sonuçlarına göre katılımcıların %75,1'i üretim yaptıkları yerin mülkiyetine kendileri sahip olduğunu sonucuna bakıldığında, bu yüksek oran bitkisel üretimde karar alma süreçlerinde daha bağımsız davranılabileceğini ve uzun vadeli planlamaların yapılabileceğini göstermektedir. Özellikle sürdürülebilir tarım uygulamaları ve araziye yönelik yatırımlar, arazi mülkiyetinin üreticiye ait olduğu durumlarda daha yüksek olasılıkla gerçekleşmektedir. Buna karşılık, %9.5'lik bir kesim

üretim yaptığı araziyi kiralarken, %15.4'lük bir kesim ise araziyi hem kendilerine ait hem de kiralık şekilde kullanmaktadır. Bu durum, bazı üreticilerin kaynak yetersizliği nedeniyle kiralama yoluna gittiklerini göstermektedir.

Katılımcıların büyük oranda üretim alanlarının kendi mülkiyetleri olması üretim giderlerinin azalması ve kâr elde etme oranının yüksek olacağını göstermektedir. Toplamda 221 üreticiden 55 üreticinin kiralama yaptığı tespit edilen çalışmada bölgedeki kiralama fiyatlarına dair katılımcılara yöneltilen soruda %40.7 oranında arazi kiralama fiyatlarının ucuz olduğunu, %31.7 oranında çok yüksek olduğu, %23.1 oranında yüksek olduğu ve son olarak %4.5 oranında ise piyasa değerinde olduklarını söylemişlerdir. Anket yapılan katılımcıların yaklaşık ¼'ünün (55 katılımcı) kiralama yoluyla üretim yapması ve kiralama fiyatlarının düşük olduğunu beyan eden katılımcıların oranının yüksek olması bir kısım mülkiyet sahiplerinin tarıma ilgi duymadıklarını, elde ettikleri kira gelirlerini ek gelir olarak kullandıklarını düşündürmektedir. Kiralama yoluyla üretim girdi maliyetlerini arttırmakla birlikte bu üreticilerin kendi mülkünde üretim yapan üreticiler ile olan rekabetini de azaltmaktadır. Üretim yerindeki kiralama fiyatları; arazinin şehire yakınlığı, ulaşılabilirliği, kıraç, verimli veya sulu-kuru arazi olması gibi durumlar arazi kira fiyatlarında değişiklik gösterebilmektedir.

Katılımcıların kaç dekar alanda üretim gerçekleştirdikleri kendilerine sorulduğunda 1 dekar üzeri ile 20 dekar aralığında üretim gerçekleştiren katılımcıların oranı %31.67 olarak görülmüştür. Üretim alanı 0-20 dekar aralığındaki veriler genellikle meyvecilik alanında üretim yapan katılımcılara ait sonuçlar olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda üreticilerin sebze tarımına elverişsiz, sürülmesi zorlu olan eğimli arazileri meyvecilik tarımı için kullandığı şeklinde yorumlanabilir. 50 dekar üzeri ile 100 dekar aralığında üretim gerçekleştiren katılımcıların oranı %19.46 ile ikinci sırada yer alırken 20 dekar üzeri ile 50 dekar aralığında üretim gerçekleştiren üretici oranı ise %17.19 olarak elde edilen veriler ile hesaplanmıştır. 1 dekar ve altında üretim gerçekleştirdiğini beyan eden üretici oranı ise % 0.9 olarak görülmektedir. Gazioğlu Şensoy vd.. (2020) yaptıkları çalışmada Siirt iline bağlı ilçelerde; anket sonuçları ışığında, arazilerin büyük bir kısmı işletmeciye ait ve genellikle miras yoluyla geçtiği tespit edilmiştir. Uzun vd.. (2023) gerçekleştirdikleri çalışmada ankete katılan

üyelerin bağ alanlarının %51.7'sinin 1 ile 10 dekar arasında olduğu, arazilerinin kendi mülkiyetleri olduğu ve miras yoluyla kaldığı tespit edilmiştir.

'Kurulum aşamasında kimlerden destek aldınız?' sorusuna cevap vermeyenlerin bu soruya neden cevap vermedikleri araştırıldığında, üretim tesislerini kendi bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda kurdukları belirlenmiştir. Araştırmada bu şekilde cevap belirtmeyenlerin toplam katılımcı sayısına oranı %63.3 olarak tespit edilmiştir. Kurulum aşamasında teknik destek alınmamış olması, verim ve kalitenin düşmesinin en büyük nedenlerinden biri olduğu kanaatindeyiz. Katılımcıların gerçekleştirdikleri üretimi ne amaçla yaptıkları, ne şekilde tüketime sunduklarına dair soruya, %71.9 oranında ticari amaçlı üretim yaptıkları, %10.9 oranında aile ihtiyacına yönelik olduğu, kurulum yapılan bahçenin %85.5 oranında tek çeşitle üretim yaptıkları ankete verilen yanıtlardan analiz edilmiştir. Katılımcıların büyük oranda ticari amaçla üretim yapıyor olmaları yörenin önemli bir üretim potansiyeline sahip olduğunu ve üreticilerin tarımsal üretimden kâr elde ettiklerini göstermektedir.

Katılımcıların %71.5 oranında toprak analizi yapmadan gübreleme yaptıkları, üretim tesisinde meydana gelen ve gelmesi olası hastalık ve zararlılarla mücadele yapanların oranı ise %90.5 olarak tespit edilmiştir. Toprağın korunması açısından toprak analizi oldukça önemlidir. Toprak analizlerini hangi dönemde gerçekleştirildiğine dair kendilerine yöneltilen soruda hiç yaptırmam diyenlerin oranı %70.1 olarak karşımıza çıkmıştır. Özatak vd.. (2018), 'Hakkari ili bağ yetiştiriciliğinin analizi' konulu anket çalışmasında üreticilerin hiçbirinin toprak tahlili yaptırmadığını bildirmişlerdir. Gazioğlu Şensoy vd.. (2020) yaptıkları çalışmada Siirt iline bağlı ilçelerde Bitki besleme konusunda toprak analizle ilgili bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Atılğan vd.. (2021) tarafından Manavgat'ta yapılan bir çalışmada örtü altı yetiştiricilikte besin elementlerinin noksanlıklarının tespiti amacıyla %57.3'lük kısmın toprak ve yaprak tahlili yaptırdığı, tahlil yapanların %87.1 oranında tahlil yaptırma gerekçeleri neden-sonuç ilişkisi olduğu belirtilmiştir. Örtü altı yetiştiricilikte üreticilerin minimum alandan maksimum ürün elde edilmesi için aşırı kimyasal gübre ve pestisit kullanımına yönelmesi ve bu nedenle çevresel kirliliğin artışının söz konusu olduğu vurgulanmıştır. Uyak ve Doğan (2021), ankete katılan üreticilerin %74'ü toprak tahlili yaptırmadığını, %62'si 3 yılda bir, %38'i her yıl toprak tahlili yaptırdığını, %80'i kullandıkları alet ve ekipmanların yeterli olmadığını söylediklerini bildirmişlerdir.

Toprak analiz yapmayan üreticilerin yüksek olması ve hastalık zararlılarla mücadelede teknik destek alanların oranının düşük olması bitkisel üretimde veriye dayalı karar almanın ne kadar zor olduğunu göstermektedir. Ayrıca yapılan bu bilinçsiz gübreleme ve ilaçlama üreticilerimize ekonomik olarak zarar vermekle kalmayıp ayrıca tarımın sürdürülebilirliğini ve gıda güvenliğini açıkça tehdit etmektedir. Bu sebeplerden dolayı ekim ve dikim öncesinde toprak analizinin yapılmasıyla toprak verimliliğinin anlaşılması ve çıkan analiz sonuçlarına göre elverişli ortamın yaratılması sağlanmalıdır. Toprak analizini özendirme amacıyla devlet tarafından Toprak analiz desteğinin artırılması gerekmektedir. Toprak analizi; doğru ürünü doğru toprağa ekmek, kaliteli ve yüksek verim alabilmek amacıyla dengeli bir gübreleme yapılabilmesi adına çok önemlidir. Yapılan analizler ile toprağın gübre gereksinimleri belirlenerek aşırı gübre kullanılmasının önüne geçilir. Böylece hatalı gübre kullanımı sonucu oluşan çevre kirliliği ve çoraklığında önüne geçilmiş olunur. Bu nedenle toprak analizi konusunda devlet desteğinin artırılması için gerekli adımların atılması üreticiler açısından oldukça önemli olacağı kanaatindeyiz.

‘Gübreleme yapıyor musunuz?’ sorusuna katılımcıların %97.3 evet demiş ve 221 katılımcıdan, 215’i gübreleme yaptığını belirtmiştir. Katılımcıların gübreleme konusunda dikkatli oldukları çalışma sonucunda yapılan analiz ile ortaya çıkmıştır. İşletmelerinde hayvan gübresi kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda, %71 oranında hayvan gübresi kullanmadıkları, %29 oranında farklı uygulama aralıklarında kullandıkları tespit edilmiştir. Toprak tahlili yapılarak analiz sonucuna göre gübre kullanımı çiftçi için en ekonomik yoldur. Tarım danışmanları, ziraat mühendisleri, analiz laboratuvar personelleri gerekli sorumlulukları alarak üreticilere bilinçli gübrelemenin önemi anlatılmalıdır.

Yapılan gübrelemenin zamanının bilinmesi için 5 zaman grubu belirlenmiş ve %80.1 oranında ilkbahar mevsiminde gübrelemenin yapıldığı belirlenmiştir. Ahlatta gübreleme uygulamasının ilkbaharda yapılmasının sebebi iklim şartlarından kaynaklandığı, kış mevsiminde kar altında kalan gübrenin etkisinin daha az olabilebileceği düşüncesiyle bu uygulamaya başvurulduğu çıkarımı yapılabilir. Katılımcıların %7.7 oranında sonbahar döneminde gübreleme yaptıkları, sonrasında ise %5 ile ilkbahar/yaz döneminde yaptıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların işletmelerinde ne tür gübre kullandıkları kendilerine sorulduğunda %75.1 oranı ile kimyasal gübre kullanımının ilk sırada olduğu hemen hemen her 4 üreticiden 3'ünün kimyasal gübreyi tercih ettiği çalışma ile tespit edilmiştir. Bu oranın yüksekliği artan nüfusun talebini karşılamak, çiftçilerin birim alanda daha yüksek verim elde etmek yıl içersinde maliyetlerini karşılamak gibi parametreler bulunmaktadır. Yapılan bu gübreleme üreticilere zarar vermekle kalmayıp tarımın sürdürülebilirliğini ve gıda güvenliğini açıkça tehdit etmektedir. Kimyasal gübrenin fazla kullanılması yağmur ve sulama sularıyla beraber içme suyuna karışarak insan sağlığını da olumsuz etkilemektedir.

Kimyasal gübre ile ticari gübre niteliği taşıyan gübreleri birlikte kullanan katılımcı oranının %2.7 olduğu, kimyasal gübre ile hayvan gübresini birlikte kullanan katılımcı oranının %6.8 olduğu görülmüştür. İşletmelerinde kimyasal gübre kullanmayan sadece hayvansal gübreyi tercih eden katılımcı oranı %6.3 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında Ahlat yöresinde meyve ve sebze yetiştiriciliğinde organik tarıma yeterince önem verilmediği söylenilebilir. Hayvan gübresi ve ticari organik gübre kullanımının artırılmasıyla organik tarım ve iyi tarım uygulamalarında olumlu bir adım atılacaktır.

'Toprak işleme yapıyor musunuz?' sorusuna %97.3 oranında evet dedikleri, ve bu işlemi %62.9 oranında yılda bir kez yaptıkları analiz edilmiştir. Elde edilen veriler yöredeki üreticilerin toprak işleme, gübreleme ve mücadele konularında yeterli teknik bilgiye sahip olmadıklarını göstermiştir.

Hastalık ve zararlı mücadelesinde kendi bilgi ve tecrübeleri ile belirlediklerini söyleyen katılımcı oranı % 38.5 olarak saptanmıştır. İlaç temin ettikleri bayilerin desteği ile belirlediklerini söyleyen katılımcı oranı %20.8 tespit edilmiştir. Ancak, hastalık ve zararlılarla mücadele edenlerin oranı yüksek olması bu konuda üreticilerin özellikle bilinçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Üreticilere gübre ve hastalık, zararlılarla mücadele konusunda bilgi verilmesi ve bitkinin ihtiyacına göre besin elementlerinin verilmesi gerektiğini anlatılmasının verimi artırabileceği kaliteli ürün elde edilebileceği öngörülmektedir. Nitekim; Geçmez (2011) Diyarbakır iline bağlı bazı ilçelerde yapmış olduğu ankette sebze üretimi yapan çiftçilerin gübre, hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda bilgi sahibi olmadıklarını, gerekli bilgilendirmelerin yapıldığı takdirde üretim miktarlarında önemli artışların olacağı üzerinde durmuştur.

Üretimde ihtiyaç duydukları suyu ne şekilde temin ettiklerine dair kendilerine yöneltilen soruda %87.3 oranında yer altı su kaynağından temin ettikleri tespit edilmiştir. Sulama yöntemlerinin neler olduğunu öğrenmek için kendilerine yöneltilen soruda %71.0 oranı ile yağmurlama sulama metodu öne çıkmaktadır. Sulama konusunda destek almıyorum diyen katılımcıların oranı %85.1 olarak tespit edilmiştir. Üretim yaptıkları yerlerde gerekli alet ekipmana sahip olduklarını belirtenlerin oranı %63.3 olduğu, gerekli alet ve ekipmana yetersiz görenlerin oranı ise %36.7 olarak tespit edilmiştir. Kaya ve Çiftçi (2016) tarafından sulu tarım yapan 60 çiftçiyle yaptığı çalışmada, yapılan anket veri sonuçlarına göre; bölgedeki çiftçilerin %84'ü sulama suyu kalitesi hakkında bilgi sahip olmadıkları, % 24 ürünün su ihtiyacının topraktaki nem durumuna bağlı olarak, %64'ü bitki gelişimi durumuna bağlı olarak ve %12'si de deneyimlerine göre belirlediklerini belirtmişlerdir. Diğer yandan toprağın faydalı su kapasitesi hakkında bilgi sahibi olmadıkları (%93), çiftçilerin çoğunluğu(%85) yağmurlama ve damla sulama metodu uyguladıklarını, sulama konusunda (%65) herhangi bir eğitim ya da seminere katılmadıklarını tespit etmişlerdir. Atılğan vd.. (2021) tarafından Manavgat'ta yapılan bir çalışmada örtü altı yetiştiricilikte; 124 işletme ile yapılan ankette %51.8'lik kısmının 7.5 dekardan az araziye sahip olduğu, %21.8'lik kısmında drenaj sistemine dair bir çalışma yapılmadığı, drenaj bulunmayan işletmelerin bazılarında eğitim nedeniyle böyle bir çalışmaya gerek olmadığı gözlemlenmiştir. Sulama konusunda elde ettiğimiz bulgular ile araştırmacıların bulguları benzerlik göstermektedir. Yer altı su kaynaklarını kullanan üreticileri oranı oldukça yüksek olup, bu durum toprak üstü su kaynaklarının yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Yer altı su kaynaklarını sürekli ve yoğun şekilde kullanımı ileri yıllarda bu kaynakların giderek azalmasına neden olacaktır. Küresel ısınmanın etkilerinin yoğun olarak yaşandığı günümüzde su kullanımının azaltılması ve verimli kullanılması adına yörede daha az su kullanımı sağlayan sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, üreticilerin bu konuda bilinçlendirilmesi ve gerekli maddi desteğin sağlanması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yabancı iş gücü kullananların oranı ise %71 olarak tespit edilmiştir. Bu yabancı iş gücünün ise yakın oranlarda akraba ve il dışından karşılandığı tespit edilmiştir. Yabancı iş gücü temininde işçilik maliyetini düşürmek için üreticilerin genellikle göçmen iş gücünü kullandıkları yaptığımız görüşmeler sonucunda belirlenmiştir.

TARSİM yapılmama nedenlerinin ana faktörü %79.6 oranında katılımcılar TARSİM fiyatlarının yüksek olması nedeniyle yapmadıklarını söylemişlerdir. Bahçe tesisinden son hasata dek herhangi olumsuz bir durumda ürünün zarar görmesi halinde ortaya çıkacak ekonomik kaybın telafisi için TARSİM yapılması ve bu konuda çiftçilere gerekli eğitimlerin verilmesi önem arz etmektedir.

Pazarlama konusunda ise %77.4 oranında bu imkana sahip oldukları görülmüştür. ‘Hasat sonrası hemen ürünü tüccara satarım.’ diyen katılımcıların oranı %84.2 ile ön plana çıkmıştır. Ürünü tüccara satan üreticilerin oranının oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum muhtemelen üreticinin elindeki ürünü bir an evvel paraya dönüştürerek borçlarını ödemek ve ihtiyaçlarını karşılamak düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Veya diğer anket sorusu olan ‘depolama’ ile ilgili sorulara verilen cevaplarına paralel olarak depolama imkanlarının az olmasından da kaynaklanabilir. Ahlatta tarımsal üretimde en fazla paya sahip olan fasulye, patates, elma, ceviz gibi stratejik ürünlere yönelmek ve bu ürünlerin üretim ve pazarlama ile ilgili sorunlarını çözmek suretiyle mevcut olan meyve ve sebze potansiyeli değerlendirilerek kırsal kalkınmada ilerlemeler sağlanabilir. Doğrudan tüccara satış yapmak piyasada fiyat oluşumu üzerine üreticinin etkisini önemli ölçüde kısıtlamakta ve aracı olarak nitelendirilen kesimin yüksek oranda haksız gelir elde etmesine neden olmaktadır. Oysaki kooperatif eliyle yapılan satışlar üreticinin lehine fiyat oluşumlarını dengeleyerek üreticilerin daha fazla kâr elde etmelerine yol açacaktır. Bu nedenle yöredeki üreticilerin kooperatifleşmeye önem vermeleri ve bu konuda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Geçmez (2011) tarafından yapılan anket çalışmasında çiftçilerin ürünün pazarlanması konusunda örgütlenmeleri gerektiği üzerinde durulmuş, bu şekilde ürünün hak ettiği değerden satılmasının mümkün olacağı ifade edilmiştir. Uzun vd.. (2023) gerçekleştirdikleri çalışmada ankete katılan üyelerin %3.8’i kooperatif ya da birlik üyesi olduğu tespit edilmiştir. Sarıkan (2023) tarafından Niğde ilinde meyvecilik alanında yapılan anket çalışmasında işletmelerin önemli çoğunluğunun krediye erişimde zorluk yaşamalarına rağmen krediye ihtiyaç duyduklarını, başta tarımsal kredi olmak üzere farklı türde kredi kullandıklarını, kullanılan kredilerin önemli bir bölümünün devlet bankalarından temin edildiğini, özel bankalar ile kredi kooperatiflerinin payının düşük olduğunu ve meyvecilik faaliyetlerine sağlanan kredileri yeterli bulmadıklarını dile getirmişlerdir.

Ürünün ne kadarını satışa sunduklarına dair kendilerine yöneltilen soruya %57 oranında tamamını sattıklarını belirtmişlerdir. Ürünlerin ne şekilde değerlendirildiği sorusuna %72.9 herhangi bir işlem yapmadıkları görülmüştür. Yörede elde edilen ürünlerin büyük oranda işlenmeden pazara sürüldüğü gözlemlenmiş ve üreticilerin ürün işleme konusundaki bilgi, beceri ve imkanlarını yetersiz olduğu ortaya konmuştur. Bir tarımsal kooperatife üye olup olmadıklarına dair sorulan soru üzerine %57 oranında üye oldukları, %43 oranında ise üyeliklerinin bulunmadığı, organik tarım konusunda ise katılımcıların %71 oranında konu hakkında bilgilerinin bulunmadıkları, sertifikalandırılmış tohum, fide ve fidan kullanımına dair kendilerine yöneltilen soruda %44.9 oranında 'evet kullanıyorum' yanıtı alınırken, %55.2 oranındaki katılımcının ise kullanmadıkları görülmüştür. Elde edilen veriler üreticilerin organik tarım, sertifikalı fide ve fidan kullanımı konularında bilinçlendirilmeleri gerektiğini göstermektedir.

Anaç kullanımı hakkında yaptıkları iş ve işlemler sorulduğunda %92.1 oranında katılımcının anaç kullanmadığı, aşılı fidan kullanıp kullanmadıkları sorusu kendilerine yöneltilindiğinde %68.4 oranında aşılı fidan tercih ettikleri, farklı alanlarda faaliyetler yapıyor musunuz sorusuna evet diyenlerin oranı %85.5 olarak tespit edilmiştir. Bu durum üreticilerin Anaç'ın tanımının ne olduğu hakkında herhangi bir fikir sahibi olmadığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca çiftçilerin teknik açıdan eksik olduğunu da göstermektedir. Bu anlamda üreticilerin bilinçlendirilmesi ve modern meyveciliğin yaygınlaştırılması için sürekli biçimde çiftçi eğitim programlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Modern yetiştiriciliğe yönelmek isteyen çiftçilere kamu ve özel sektör kuruluşlarının materyal temini, teknik bilgi ve saha uygulamalarındaki tüm konularda destek verilmesi sağlanmalıdır. Farklı alanda yürütmüş oldukları tarımsal faaliyetlere ilişkin yalnız hayvancılık, yalnız tarla bitkileri ve her iki faaliyeti birlikte yapıp yapmadıkları sorulduğunda, hayvancılık faaliyetleri ile ilgilenenlerin oranı %9.5 olduğu, tarla bitkileri üretimi yapanların oranının %71.5 olduğu ve her iki alanda faaliyeti bulunan kişilerin oranı ise %4.5 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen veriler yörede buğday, arpa, yonca, korunga başta olmak üzere tarla bitkileri tarımının daha yaygın olduğunu ortaya koymuştur.

Katılımcılara sahip oldukları meyvecilik alanlarında her yıl budama yapma yapmadıkları sorulduğunda %52.6'sı her yıl budama yaptığını, %47.4'ü ise her yıl budama yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Her yıl budama yaptığını belirten çiftçilerin

herhangi bir teknik destek alıp almadıkları sorusuna ise %55.3 oranında katılımcı kitlesinin herhangi bir teknik destek almadığı görülmüştür. Cansev vd.. (2018) tarafından, Kocaeli ilinde fındık ağaçlarında budama sıklığı açısından değerlendirildiğinde; %95 üreticinin yılda bir defa budama yaptıklarını, %5'nin ise 2–3 yılda bir defa budama yaptıkları saptanmıştır. Bölgedeki üreticilerin çoğunluğunun yılda bir defa budama yaptığı sonucuna varılmıştır. Yaptığımız çalışma önceden gerçekleştirilen bu çalışmayla kıyaslandığında elde ettiğimiz verilerin literatür verilerine göre katılımcıların budamaya daha az önem verdiği söylenebilir.

Budama ile ilgili teknik destek alan üreticilerin, ilgili desteği nereden karşıladığı sorulduğunda, katılımcıların %15.8'i tarım il ve ilçe müdürlüklerinden, %15.8'i ise diğer çiftçilerden destek aldıkları cevabını vermişlerdir. Bu durum üreticilerin budamayı bilinçli bir şekilde yapmadığını düşündürmektedir. Yapılan çalışmanın sonuçları üreticilerin belirli bir tecrübeye sahip olmasına rağmen budama ve zirai mücadele gibi bazı teknik konularda henüz yeterli düzeyde bilinçli olmadığını göstermektedir. budama, gübreleme gibi kültürel uygulamaların zamanında ve doğru bir şekilde yapılması durumunda olumlu sonuçlar elde edilecektir.

Katılımcıların yaz budaması yapıp yapmadıkları sorulduğunda konu hakkında bilgim yok diyenlerin oranı %21.1, evet yapıyor diyenlerin oranı %13.2, hayır yapmıyorum diyenlerin oranı ise %65.8 olarak tespit edilmiştir. Yaz mevsiminde kurumuş dalların alınması, kök boğazı ve gövd.e sürgünlerinin temizlenmesi, fazla uzamış dalların uçlarının alınarak bitkiye form verme, bitkinin gereksiz yere besin maddesini tüketmesinin önüne geçilmesi ve daha sağlıklı hale getirilmesi amacıyla meyve ağaçlarında ürün kalitesini arttırmak için yaz budamasının yapılması olumlu sonuç doğuracaktır. Üreticilerin doğru zamanlarda budama yapması için bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

'Yetiştiricilikte en büyük engeller nelerdir.' sorusuna %40.3 oranında katılımcı iklim şartlarının olduğunu, %28.5 oranında katılımcı oranı maddi imkansızlıkların engel teşkil ettiğini, %9.5 oranında katılımcı yetiştiricilik esnasında karşılaşılan problemlerin engel olduğunu söylemişlerdir. Benzer şekilde, Özdemir ve Demirbaş (2020) yaptıkları çalışmada kayıpların genel sebeplerinin; iklimsel faktörler, yetersiz teknik bilgi ve ürün muhafazası konusunda şartların elverişli olmamasından kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Çalışmada katılımcılara son olarak sorulan ‘öneri ve tavsiyeniz var mı?’ sorusuna yanıtlayan üreticilerimiz; “birden fazla çeşitle ürün ekilmesi gerektiğini bir üründe zarar oluşması durumunda ikinci bir ürün seçeneğinin daha olmasını, arazinin kendilerine ait olması koşuluyla gerekli bilgi, tecrübe, alet ve ekipmana sahip olunması durumunda yüksek kâr elde edilebilecek bir durumun oluştuğu, meyvecilikte girdi maliyetlerinin diğer çiftçilik kollarına göre düşük olduğu, fakat hasatta uzman iş gücünde sıkıntı yaşandığı, sertifikalı ve bölgeye adapte olmuş ürün çeşitlerinin kullanımının önemli olduğu, tesis kurulumunda gerekli teknik desteğe ihtiyaç olduğunu” dile getirmişlerdir.

Ahlat ilçesinde yaptığımız anket çalışması sonucunda belirlediğimiz meyve ve sebze yetiştiriciliğinin sorunları;

* Profesyonel sebze ve meyve yetiştiriciliğinin çiftçiler arasında yeni yeni kabul görmeye başlamış olması

* Mevcut mazot, gübre ve ilaç, alet ekipman, sigortacılık (TARSİM) maliyetlerinin yüksek seviyelerde olması,

* Çiftçi eğitiminin yetersizliği,

* İhracatın bürokratik zorluklarının hafifletilememiş olması,

* İlçede Ar-Ge çalışmalarının yetersizliği,

* Kooperatifleşmenin yaygınlaşmamış olması,

* Sektöre yönelik teknoloji geliştirememe,

* Çiftçilerin geleneksel üründen vazgeçememesi,

* Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları hakkında bilgi yetersizliği,

* Uzman işgücü temininde yaşanan sıkıntılar,

* Yer altı su kaynaklarının sürekli ve yoğun şekilde kullanımı,

* Toprak analizi yapılmadan bilinçsiz gübrelemenin yapılması,

* Satılmayan ürünlerin işlenmesinde ve pazarlamasında bilgi yetersizliği,

* Adi depoların yaygın olarak kullanılması,

Belirlenen sorunlara çözüm önerileri ise;

* Gerekli eğitim ve yayım çalışmaları ile üreticilerin eksik olduğu konularda (budama, ilaçlama ve gübreleme, toprak analizi, sulama, pazarlama vb.) bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

* Örnek meyve ve sebze bahçeleri kurularak, çiftçilerin geleneksel yapıdan modern yöntemlerin uygulandığı yetiştiricilik sistemlerine geçişi sağlanmalıdır.

* Güvenli gıdaya ulaşmak için en iyi üretim koşulları üreticilerimizce benimsenmeli, yaygınlaşmalı bunun içinde eğitim koşulları ve desteklemelerin iyileştirilmesi gereklidir.

* İklim şartları, üretimde girdi maliyetleri, teknik destek ve teşviklerde iyileştirmeler ile gıda tedarikinde bazı sorunların çözümlenmesi noktasında gerekli adımlar atılmalıdır.

* Üretilen ürünlerin işlenmesinde bilinçlendirilmenin yapılarak ürünlerin yerinde değerlendirebilme imkânı sağlanmalıdır.

* AB Projeleri başta olmak üzere çeşitli kurumların destek, hibe ve kredileriyle çiftçilerin teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

* Kooperatif eliyle yapılan satışlar üreticinin lehine fiyat oluşumlarını dengeleyerek üreticilerin daha fazla kâr elde etmelerine olanak sağlayacağı için kooperatifleşmenin yaygınlaştırılması gereklidir.

* Mazot gübre desteği, toprak analiz desteği, organik tarım ve iyi tarım uygulamalarında devlet desteğinin artırılması konusunda gerekli adımların atılması sağlanmalıdır.

* Yörede daha az su kullanımı sağlayan sulama sistemleri yaygınlaştırılmalıdır.

* Ürünlerin muhafazasında adi depolar yerine modern soğuk hava depolarının kullanılması yaygınlaşmalıdır.

Meyve ve sebzeçilik sektörü insan beslenmesi için en önemli tarım koludur. Ahlat yöresi, sahip olduğu doğal çevre özellikleri itibariyle tarımsal alanlar için büyük bir potansiyel teşkil etmesine rağmen, bu potansiyelin yeterince değerlendirilmediği hususu söz konusudur. Bu anket çalışması ile yörede genel olarak karşılaşılan sorunlar tespit edilmeye çalışılmış ve bu sorunların çözümlenmesine yönelik çözüm önerileri sunulmuştur. Çalışma, yörede anket yöntemiyle direkt olarak üreticilerden bilgi alınarak yapılmış ilk çalışma olma özelliğiyle özgün bir değere sahiptir. Ahlat ilçesinde oldukça yüksek olan mevcut potansiyelin en uygun şekilde kullanılması konusunda çalışmaların artırılması gerektiği kanaatine varılmıştır.

KAYNAKLAR

- Adanacıoğlu, H., Kınıklı, F., Özer, G., Yılmaz, C. (2019). Komisyoncuların hal kayıt sisteminin etkinliği hakkındaki görüşleri: İzmir ili yaş sebze ve meyve toptancı hali örneği. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 32(3), 335-341.
- Akdeniz ihracatçı birlikleri. (2025). Yaş sebze ve meyve ihracaat miktarları, Erişim tarihi: 14 Şubat 2024. Erişim Adresi: <http://www.yms.org.tr/files/downloads/istatistikler/2025/subat-2025.pdf>
- Akkılıç, M. E. (2003). Sebze ve meyve pazarlamasında komisyoncuların satın alma kararlarını etkileyen faktörler (Elâzığ toptancı sebze ve meyve halinde bir uygulama). *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 4, 49-53.
- Akpınar, M. G., Özkan, B., Oral, M. A., Kızılay, H. (2009). Tüketicilerin yaş meyve sebze tedarik kanalı seçimi: modern (süper-hipermarket) perakendeciler. *Akdeniz University Journal of the Faculty of Agriculture*, 22(2), 211-221.
- Altuntaş, B., Kurt, H. (2023). Coğrafi (Menşe) işaretli ispir kuru fasulyesinin üretim, pazarlama imkânlarının tespiti ve ülke ekonomisine katkısının artırılmasına yönelik öneriler. *Ahi Evran Akademi Dergisi*, 4(1), 39-48.
- Anonim. (2001). Türkiye'nin dış Ticareti 1997-2000. Erişim tarihi: 18 Aralık 2024. Erişim adresi: <http://www.dtm.gov.tr/ead/ticaret/ticaret.html>
- Anonim. (2022). TÜİK. Erişim tarihi: 11 Aralık 2024. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1>
- Anonim. (2023). Yaş meyve sebze raporu. Erişim tarihi: 15 Kasım 2024. Erişim adresi: <http://www.yms.org.tr/tr/istatistikler-degerlendirme-raporlari.html>
- Anonim. (2024). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Yetişen Tarım Ürünleri. Erişim tarihi: 15 Kasım 2024. Erişim adresi: <https://tarfin.com/blog/dogu-anadolu-bolgesinde-yetisen-tarim-urunleri>
- Atılğan, A., Sarı, Ü., Saltuk, B., Ertop, H. (2021). Manavgat ilçesinin örtüaltı sebze yetiştiriciliğinde kirletici faktörler ve çevresel etkilerinin belirlenmesi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (25), 802-809.
- Aydoğan, M., Aydın, B., Topçu, N., Terzi, Y. E. (2019). Samsun ili sebze ve meyve üreticilerinin iyi tarım uygulamalarına (İTU) yaklaşımı. *Toprak Su Dergisi*, Özel Sayı, 51-60.
- Cansev, A., Tüccar, M., Turhan, Ş. (2018). Sakarya ili Kocaeli ilçesinde faaliyette bulunan fındık işletmelerinin mevcut yapısı ve sorunları. *Bahçe*, 47(2), 23-31.
- Cinemre, H. A. (2002). Pazarlamada üretici birliklerinin rolü. **Bafra Ovası Ürün Pazarlama ve Tanıtım Paneli**, Samsun, Türkiye.
- Çakıroğlu, F.P., Uçar, A. (2012). Farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ilköğretim öğrencilerinin meyve tüketimleri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 91-104.
- Decoteau, D.R. (2000). Classifying vegetable crops. In: *Vegetable crops. NJ: Prentice Hall*, 32- 38.
- Demir, Y. (2019). Üreticilerin toptancı hallerine ve hal yasasına bakış açıları. *Toprak Su Dergisi*, 8(1), 1-10.
- Elmastaş, N. (2008). Ahlat ilçesinde tarımsal arazi kullanımı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 479-501.
- Eryılmaz, G. A., Kılıç, O., Çakır, S. (2021). Meyvecilik yapan işletmelerde kimyasal gübre ve tarım ilacı kullanım tercihleri ve bilgi kaynakları: Zonguldak ili örneği. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 8(2), 420-426.

- Gazioğlu Şensoy, R. İ., Kısaca, G., Baş, E. Ö., Yılmaz, Y. (2020). Siirt ili ve bazı ilçelerinde mevcut bağcılık işletmelerinin yapısal özellikleri ve tarımsal uygulamalara yaklaşımlarının belirlenmesi. *Yuzuncu Yil Üniversitesi Journal of Agricultural Sciences (YYU J Agr Sci)*, 30(2) 289-298.
- Geçmez, S. (2011). *Diyarbakır sebze üretim merkezlerinde sebzeçilik potansiyelinin belirlenmesi*, Yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır, Türkiye.
- Güven, Ü., Karabulut, A., Akova, Y. (2003). Tarımsal işletmelerin ekonomik yapılarını araştırma anketi ege bölgesi pilot çalışması. *İstatistik Araştırma Dergisi*, 2(2), 267-274.
- Güzel, M. (2012). *Tarımda kalite uygulamaları kapsamında iyi tarım uygulamalarının (GAP) yeri ve bir örnek uygulama*, Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Kağan, D. A., Özlü, T., Yurttaş, H. (2019). Yetişkin bireylerin probiyotik gıdaları bilme ve tüketme durumları üzerine bir araştırma. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 17, 556-563.
- Kanadalı, E., Dağdemir, V. (2013). Yaş meyve sebze pazarlamasında aracılar bakımından en uygun kanalın belirlenmesi: Mersin ili örneği. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 28(2), 77-81.
- Karaman, S., Özsayın, D., Karahan, H. (2013). Organik yaş meyve ve sebzelerin doğrudan pazarlanmasında tüketici memnuniyeti. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1, 83-87.
- Kaya, N., Çiftçi, N. (2016). Sulama birliklerinin tarımsal sulama işletmeciliğindeki rolü, Konya-Çumra sulama birliği örneği. *Bahri Dağdaş Bitkisel Araştırma Dergisi*, 5(2), 45-57.
- Kızılaslan, H., Yalçın, A. (2012). Avrupa Birliği ve Türkiye’de yaş meyve ve sebze pazarlama sistemleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 119-140.
- Miran, B. (2002). **Temel İstatistik**. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 288 s.
- Okumuş, R., Armağan, G. (2020). Aydın ilinde yaş meyve-sebze pazarlaması ve tüketicilerin satın alma davranışları. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 57(1), 73-82.
- Özatak, Ö. F., Doğan, A., Kazankaya, A., Uyak, C. (2018). Hakkari ili bağ yetiştiriciliğinin analizi. *Bahçe*, 47 (Özel Sayı 1), 443-450.
- Özdemir, R., Demirbaş, N. (2020). Meyve ve sebze üretiminde ortaya çıkan kayıplar üzerinde etkili olan faktörler: İzmir ili örneği. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 33(1), 85-91.
- Pirinç, V., Akalp, E. (2023). Dünya ve Türkiye’deki sebze üretim potansiyelinin incelenmesi. *Euroasia Journal of Mathematics, Engineering, Natural & Medical Sciences*, 10(29), 185-194
- Salıcık, D., Kumral, A. Y. (2017). Bursa ili kentsel alanında tüketicilerin güvenilir gıda tüketimine yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 31(2), 69-82.
- Sarıkan, E. (2023). *Niğde ilinde meyvecilik yapan tarım işletmelerinin sosyo ekonomik yapısı ve kredi kullanım sorunları*, Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Serdarasan, Ş., Kadaifci, C. (2020). Türkiye yaş meyve-sebze tedarik zincirinde kayıp yönetimi: aktör analizi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 26(2), 191-203.

- Sözeri, Ö. (2021). *Dünden bugüne Bursada meyvecilik*, Yüksek lisans tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu, Türkiye.
- Tanyeri, M. T., Arısoy, H. (2023). Tüketicilerin meyve ve sebze tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi: Ankara ili örneği. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 27-42.
- Tokol, O. (1996). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 3-6 yaş çocuklarının gelişim özellikleri ve Anne-Baba tutumlarının karşılaştırılması*, Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Tunçer, M. Günay, H. F. (2017). Türkiye’de tarıma yönelik desteklerin Avrupa Birliği perspektifinden değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 15-30.
- TÜİK. (2022). Yaş meyve sebze istatistikleri. Erişim tarihi: 19 Ekim 2024. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1>
- TÜİK. (2022). Bitkisel üretim istatistikleri. Erişim tarihi: 19 Ekim 2024. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Uretim-Istatistikleri-2022-45504>
- TÜİK. (2023). Bitkisel üretim istatistikleri. Erişim tarihi: 17 Kasım 2024. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Uretim-Istatistikleri-2023-49535>
- Uçar, A., Funda, P. Ç. (2012). Farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ilköğretim öğrencilerinin meyve tüketimleri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 91-104.
- Uyak, Ö. Ü. C., Doğan, Ö. Ü. A. (2021). Muş ili bağ yetiştiriciliğinin analizi. In *ISPEC 7th International Conference on Agriculture, Animal Sciences and Rural Development*, 18-19.
- Uzun, T., Altın, A., Uyak, C. (2023). Batman ili bağcılığı, sorunları ve çözüm önerileri. *Bahçe*, 52(Özel Sayı 1), 443-453.
- Yalçinkaya, N., Yalçinkaya, M. H., Çılbant, Ç. (2006). Avrupa Birliği’ne yönelik düzenlemeler çerçevesinde Türk tarım politikaları ve sektörün geleceği üzerine etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13(2), 97-118.
- Yılmaz, S., Yılmaz, İ. (2002). Türkiye yaş meyve ve sebze pazarlamasında toptancı hal sisteminin değerlendirilmesi: Antalya Büyükşehir Belediyesi toptancı hali örneği. **Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi**, Erzurum, Türkiye.
- Yulafçı, A., Cinemre, H. (2007). Çarşamba ovasında yaş meyve ve sebze pazarlama sorunları. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 22(3), 260-268.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :

Eğitim Bilgileri

Lisans

Üniversite :

Fakülte :

Bölüm :

Mezuniyet Yılı :

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tarih 22/04/2025

Tez Başlığı: Ahlat (Bitlis) İlçesi Meyve ve Sebze Yetiştiricilik Potansiyelinin Belirlenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın, kapak sayfası, giriş, ana bölümler ve sonuç bölümlerinden oluşan toplam 78 (yetmişsekiz) sayfalık kısmına ilişkin, 22/04/2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre tezimin benzerlik oranı %12 (oniki) dir.

Uygulanan filtreler aşağıda verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Ayşegül ÖZDEMİR

Öğrenci No: 21910001482

Anabilim Dalı: Bahçe Bitkileri

Programı:

Statüsü: (x) Yüksek lisans

( ) Doktora

DANIŞMAN

ENSTİTÜ ONAYI

Doç. Dr. Özlem ÜZAL

UYGUNDUR

UYGUNDUR